

Христина ЛУКАЩУК

Спеціальна премія конкурсу романів, кіносценаріїв,
п'єс та пісенної лірики про кохання
«КОРОНАЦІЯ СЛОВА — 2012»

ХАРКІВ **2013** **КЛУБ**
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

УДК 821.161.2
ББК 84.4УКР
Л84

Жодну з частин даного видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Дизайнер обкладинки і художник *Христина Лукащук*

Літературно-художнє видання

ЛУКАЩУК Христина

Курва

Роман

Головний редактор *С. С. Скляр*
Відповідальний за випуск *К. В. Шаповалова*
Редактор *О. М. Хвостова*
Художній редактор *Н. В. Переходенко*
Технічний редактор *А. Г. Верьовкін*
Коректор *О. О. Старова*

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: corp@bookclub.ua

ISBN 978-966-14-5409-4 (PDF)

- © Х. Лукащук, 2012
- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2013
- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2013

«Коронація слова» створює для вас нову хвилю української літератури — яскраву, різножанрову, захоплюючу, — яка є дзеркалом сьогодення і скарбом для майбутніх поколінь.

*Тетяна та Юрій Логуш,
засновники проекту*

Міжнародний літературний конкурс романів, кіносценаріїв, п'єс, пісенної лірики та творів для дітей «Коронація слова» був заснований за підтримки бренду найпопулярнішого українського шоколаду «Корона». Головна мета конкурсу — сприяння розвитку новітньої української культури.

Література, кіно і театр обрані не випадково, адже саме ці жанри є стратегічними жанрами культури, що формують і визначають зрілість нації.

Метою конкурсу та його завданням є пошук нових імен, видання найкращих романів, стимулювання й підтримка сучасного літературного процесу, кіно й театру і як наслідок — наповнення українського ринку повнокровною конкурентоспроможною літературою, а кіно й театру — якісними українськими фільмами й п'єсами.

koronatsiya.com

Дорогий читачу!

У тебе в руках нова книжка Христини Лукашук — урбаністична, цілком європейська проза, хоч і не без нашарування гендерних особливостей пострадянської малооб'єктивної реальності.

Ти читатимеш цей роман на одному подиху, бо персонажі такі непідробно життєві, що аж подумки роззираєшся: про кого із твоїх знайомих це написано? І голос авторки такий... правдивий, першоособовий, що навіть тембр його уявляється під час прочитання.

Я, звісно, спойлером не виступатиму і не розкажу, що «убійцею бил дварецькій», — сам отримуй своє задоволення. Чи від щедрих описів еротичних сцен, чи від чужої щирості. Ти ж явно не належиш до поглиначів постановочних ток-шоу, про яких героїня риторично зітхає: «Кому цікавий твій щирий біль? От якби ти щось приховувала, то одразу б знайшлися люди, готові за будь-яку ціну цю таємницю з тебе вичавити».

«Курва» написана з легким гумором та іронією, котрі компенсують дещо наївні, виправдовувальні інтонації в коментарях до прямої мови героїв. Тож рівнів прочитання книги вистачить на всіх: потішаться і фанатки серіалу «Секс і місто», і шкільні психологи.

Легкою ходою ніг, обтягнених щільними червоними капроновими колготами, героїня простує на територію постфемінізму. Її історія — це історія заварювання чесного бізнесу молодю жінкою в корумпованій країні, розривання між бажанням бути успішною, незалежною — й такою, котрій чоловіки купують мандрівки, картини і будинки. Якоїсь миті, не-свідомо перефразуючи слова Шерон Стоун про те, що всі ми стали тими хлопцями, за котрих в юності мріяли вийти заміж, Марта міркує про одну з подруг: «Такій, як вона, можна довіритися, поруч із такими, як

вона, спокійно і затишно. Ще мить — і я попросила б її вийти за мене заміж». Не знаю, як тебе, а мене страшенно тішать моменти апелювання до «простонародного»: «Знаєш, як у народі кажуть: “*Lepiej pani rozwódka, niż pani kurwa*” (“Краще розлучена, ніж хвойда” (польськ.))». Скромний шарм галицької буржуазії... А ще — зворушливі родинні легенди і купа цілком практичних подробиць штибу рецепта приготування соковитої печінки в яблуках. Пахне дещо смачніше за джойсівську смажену нирку, скажи?..

Проблема героїні знайома не одній із наших сучасниць. Марта добре розуміє: найкращі її роки витрачені на примаду, на ілюзію, на розжовану глянцем і кінематографом надію на те, що от-от Він покине дружину і прийде до неї, коханки, бо хто, як не вона, зробить Його щасливим. І після одного «героя» приходять наступні, тільки щастям щось мало кому пахне. Та й взагалі, спостерігаючи за одруженими й самотніми подругами, героїня мимоволі зважає, що ж страшніше: «ущербність» існування самотою чи «сірі будні» сімейного життя? Утім, у своїй родині Марта сірості не зауважила: були виїзди на природу, спорт, спільне дозвілля — усе це конфліктує з її дитячою образою на батьків і класичною недолюбленістю, що нібито спричиняє проблеми в побудові дорослих стосунків.

Усвідомлювати, прощати, приймати. І інших, і себе саму. Чи буває на світі робота, важча за цю?

P. S. Автор — молодець. А вбивця — дружина коханця.

Ірена Карпа

Я — курва. Ні-ні, я цього не стверджую, але й не заперечую. Не маю права, сили, бажання. У жодному разі.

Курва... Чомусь саме це слово постійно лунало в моїй голові з раннього дитинства й особливо голосно звучить сьогодні. Але вже не в голові, а з уст найближчих і найдорожчих людей.

Мені б дуже хотілося, аби згодом можна було сказати, що це такий ефектний хід, поштовх, аби заінтригувати, зачепити і змусити читати далі. Як ото в романі полячки Моніки Шваї «Я — зануда». Там уже через кілька сторінок розумієш, що героїня аніскілечки не зануда. Просто навколо неї такі люди, що ніяк не доберуть, яка ж вона насправді приваблива, чесна, справедлива...

От і я могла б інтригувати, це було б, мабуть, гарно, але вже не цікаво. Нічого в житті не буває просто так, випадково. Усе сплановано, закономірно, справедливо, та про це я довідалася згодом, значно пізніше. А сьогодні я — курва...

...Ми з Павлом на декілька хвилин заскочили в нашу улюблену кав'ярню «Світ кави», що на площі Катедральній. Ну, це надто голосно сказано — наша улюблена кав'ярня. Моя — так, його — так, але не наша вдвох. Одне на двох у нас тільки кохання, що знекровлює, виснажує і забирає всі сили. А чи бувають інші? Мабуть, таки бувають. Мусять бути. Бо якби не

було, то люди виглядали б, як ми: вимотані, схудлі, під очима — синці від втоми, розгублений, зацькований погляд загнаного звіра. І поводитися б, як ми: з острахом озиралися б навсбіч, тільки-но майне чиясь тінь чи силует, ховали б погляди в разі зустрічі зі знайомими, переходили б на інший бік вулиці, якщо встигли зауважити їх раніше.

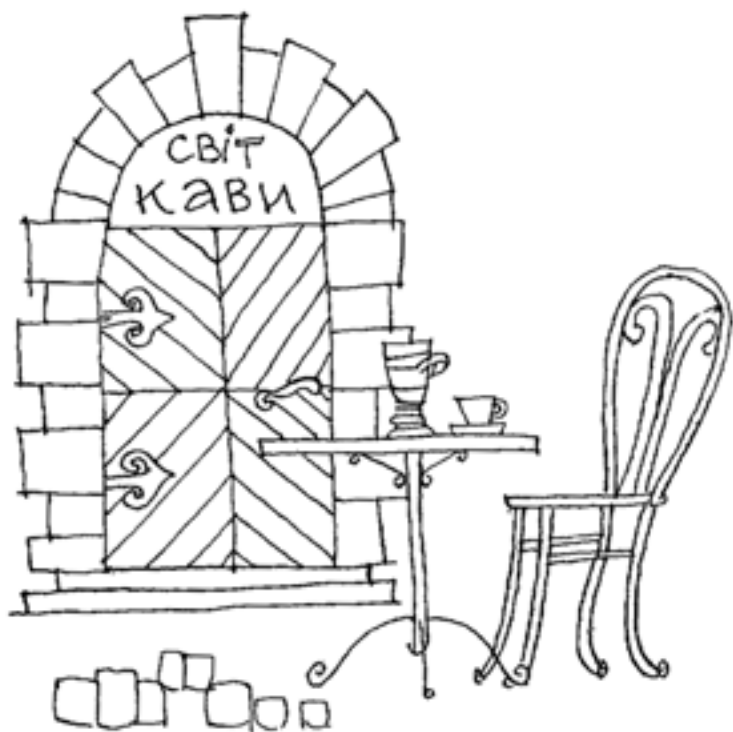
Львів — не Київ. Тут імовірність зустріти того, кого знаєш, набагато більша, ніж у великому місті. Тим паче, що всі люди вештаються приблизно тими ж маршрутами, адже, попри й справді велику пропозицію, вибір невеликий. А коли прикипиш до чогось серцем, то вже надовго. Отак і заробляють у Львові кав'ярні та невеличкі крамнички на надмірній сентиментальності.

— Давай на другий поверх, — пропонує підкреслено уважно.

Саме ця уважність і виказує в ньому розгубленість, яку він будь-що намагається приховати. У такі миті мені його шкода. Доводиться вдавати, ніби нічого не бачиш, не розумієш, не відчуваєш. Коротким кивком голови погоджуюся. А що буде, коли одного разу спробувати?.. Зауважити, зрозуміти, відчути. Що тоді?.. Не сьогодні, не зараз, не цієї миті. Не в переддень нашого першого спільного відпочинку.

Насправді я люблю цей другий поверх. Значно світліший, ніж перший, і створює відчуття не просто кав'ярні, а чиєсь зі смаком оформленої вітальні.

Я люблю ходити в гості, зустрічати різних людей. Це в мене своєрідне хобі. Весь час гостини я уважно спостерігаю, слухаю розмови, ловлю погляди і наприкінці вже маю образ — готове

чуже життя з усіма його кольорами-нюансами. Іноді мені вдається розгледіти між людьми зв'язки, які ті вдало приховують роками. Навіщо воно мені? Не знаю.

Я про це досі нікому не розповідала. Павло — перший, кому зізналася. Не тому, що була впевнена: йому це сподобається, він зрозуміє, долучиться і можна буде разом тішитися, розкодовувати, забавлятися. Не через те, що надіялася: це нас зближить, зріднить, з'єднає. Ні, аж ніяк.

Я знала, що він у кращому випадку зниже плечима, усміхнеться і залишить все як є — без осуду чи схвалення, без уваги, коротко кажучи. Зізналася лиш тому, що це я, це моє, тільки моє, персональне, приховане, виплекане. Бо хотілося мені, аби серед десятків, сотень дівчат-жінок міг вирізнити, ідентифікувати мене — єдину і неповторну для нього. Саме через це кортіло зізнатися геть-чисто в усьому, щоб міг він іще сильніше мене полюбити. Полюбити власне мене, а не образ жінки, який переслідує його роками...

Ніжний відтінок лимонного кольору на стінах, ледь проявлена пастель чудового ручного розпису, який здалеку нагадує старовинну фреску. Багато теплого натурального полірованого дерева, поверхні якого тягне торкнутися. Та попри все це, мене другий поверх приваблює іншим. І тут, і на третьому (так, є ще й третій) завжди експонують картини місцевих художників. Для мене це особливо цікаво, бо кілька останніх років я працюю дизайнером. Скромним і дуже вузької спеціалізації — кераміка. Я розписую керамічну плитку в тому стилі, який запропонує керівник проекту.

— Як завжди? — знову Павло, і знову неймовірно уважний.

— Так, — усе-таки всміхаюся. Намагаюся приховати усмішку схиленою вперед головою. До біса приємно, коли знають твої вподобання.

Я сідаю біля найближчого до вікна столика. Тут можна, адже у вітрини другого поверху не так просто зазирнути, тим паче, що навпроти — катедра. Катедральний собор — як німий докір нашому коханню.

— Доброго дня, одну каву середньоміцну і сильнокислу... Так, ви добре почули, — терпляче, — сильнокислу, і одну... — розгублено, — каву дня попрошу.

У цій кав'ярні важко прийняти рішення навіть гурманам, якими, до речі, у нашому місті себе вважають мало не всі. Що вже казати про дилетантів, до яких зараховую і себе. Саме тому давно завчила напам'ять і за потреби вистрілюю, не задумуючись, про оту середньоміцну та сильнокислу.

— Трафив¹? — просто в очі.

— Як завжди... — Я вмію визнавати очевидні речі.

— Гарно тут. — Роззирається, наче вперше.

Я ж бачу — нервується. Ми на другому поверсі, подалі від людського ока, а він таки нервується. Раптом мені стає прикро за нього — дорослого, самодостатнього заможного чоловіка, власника однієї з найпотужніших мереж супермаркетів у нашому місті. Бере досада за себе, за своє почуття до нього. Він мене соромиться, бо інакше чого б озирався похоловато, як злодій?..

Дошкульні слова готові зірватися з уст, але я стримуюся. Лише день, один-єдиний день — і ми вдвох на пляжі з тради-

¹ Трафляти (діал.) — влучати. (Тут і далі — примітки редактора.)

ційним коктейлем у руці. Самі-самісінькі на весь готель, себто без знайомих, друзів, родини. Можливо, саме цього нам уже майже два роки не вистачало, то можна й зачекати той один день.

— Так, — промовляю ледве чутно.

Зле приховую своє розчарування. Але я можу не перейматися — він не побачить. А якщо й помітить, то не зреагує, не спитає. Бо нащо то йому? А раптом ще розплачуся... Отак, просто в кав'ярні, прилюдно, як, зрештою, вже було не раз.

Хлопи стають дітьми, коли бачать жіночі сльози. І саме в той момент, коли жінка потребує його міцного, надійного плеча, чоловік стає безпораднішим за малюка. Я, на жаль, про це відала давно.

— Ти знаєш художницю? — Переконаний, що мені ця тема є близькою.

— Так, Анна Булкіна — дружина мого однокласника. Тобі подобається? — Мені й справді цікаво, бо я давно шаленію від її робіт.

— Хто? Авторка чи живопис? — пробує жартувати.

Недолуга спроба.

Відмовчуюся. Вдаю, що не розчула. Даю шанс реабілітуватися.

— Не все. Ось ця графіка подобається, наприклад, — киває на невелику роботу. Живопис на склі, синє тло, дівчинка на фоні будиночка пригортає до себе кошеня з такими ж, як і в маленькій господині, наляканими і широко розплющеними очима.

Пробує бути відвертим і розкутим. Дивно, вказав на одну з кращих робіт. Назагал він нічого не тямить у мистецтві, але

зараз серед багатих модно колекціонувати живопис і розумітися на ньому. Він не те щоб розуміється, але достатньо тямущий, аби слухати тих, хто в цьому розбирається. Завчив напам'ять кілька прізвищ майстерних живописців і пару відомих шкіл, тож серед собі подібних виглядає інтелектуалом. Поруч зі мною губиться і дещо ніяковіє: в мене-бо спеціальна освіта. Не любить виглядати дилетантом у будь-якій сфері. Не вміє визнавати того, що помиляється або не має рації.

Це й справді чи не найкраща робота Анни. Поряд висить велике полотно з аналогічним сюжетом. Але та, менша картина вабить, бо холодна, колюча. Такої колючості можна досягти лише завдяки властивостям скла — недорогого й крихкого, але такого ефектного матеріалу. Коли довго дивитися на цю фігурку за склом (бо мальована вона зі зворотного боку), то виникає бажання простягнути руку і забрати з тієї морозяної синяви дівчинку з розпущеним волоссям. Притулити її до себе, як вона тулить свого котика, і більше ніколи не відпускати...

Я його ненавиджу. Адже встигаю зловити, пережити те саме відчуття, що й він. Я давно зауважила, що в нас із ним схожі імпульси.

— Мені також ця робота одразу впала в око, — резюмую коротко.

— Справді? — дивується наче щиро.

Не звик, що я так швидко з ним погоджуюся.

— Так. Це виняткова графіка. Купиш? — раптово, сама від себе не очікуючи такого зухвальства.

— Звичайно! — миттєво, наче переймався тим, аби не передумала.

Отакої! Що це з ним? Іноді, аби Павло щось мені купив, доводилося довго і нудно теревенити. Переконувати, як та чи інша річ мені вкрай потрібна, ба навіть життєво необхідна. Часом вдаватися й до розмаїтих жіночих хитрощів... Можливо, хтось і має ілюзії щодо купівельної спроможності багатих чоловіків, тільки не я. Давно переконалася, що всі вони як один — скнари. Це не жарт і не нарікання, це факт. Тішило лише те, що моїх заробітків зазвичай вистачало на всі забаганки.

— Справді? — розчулююсь я.

— А чому б і ні? — задоволено.

Нечасто йому вдається мене заскочити. Краєм ока глянув на свій годинник. Усередині мене все зааніміло. Раптово, несподівано, брутално, наче в найцікавіший момент порвалася кіноплівка. Я не любила, коли він дивився на свій годинник. По-перше, його подарувала Павлові дружина на якусь там річницю їхнього шлюбу, і відтоді годинник завжди при ньому. Чого не скажеш про дружину, хоч її не назвеш і колишньою: рівно два роки тому вони вирішили пожити нарізно, «у сепарації»... По-друге, той приховуваний погляд віщував, що в нього обмаль часу й сьогодні опинюся у своєму ліжку сама.

— Дякую... — тихо, бо в ту мить, коли зиркнув на годинника, я втратила будь-який інтерес до картини.

— Уявляєш, уже завтра ми будемо безтурботно валятися на пляжі і ніжитися на сонці... — старається перевести розмову в інше русло, встигнувши зауважити, що втрачає контроль над ситуацією.

— Уявляю... — приймаю правила його гри.

Я, саме я це роблю першою. Він — ніколи. Та й взагалі мені здається, що коли б не я, то наші стосунки давно вже залишилися б у минулому...

— А хочеш іще якусь роботу. Живопис?

Не вірю своїм вухам. Краще б хай дивився на свій годинник. Принаймні все, що відбувається згодом, можна спрогнозувати. Не розумію, що він затіяв, але ясно, що другого шансу в мене не буде.

— Ось ця червона робота навпроти дверей! — без передиху.

— З дівчинкою на ровері¹?

— Так.

— Мені вона не дуже подобається.

Невже капітулює?..

— Зате вона подобається мені, — я не відступаю.

— Добре.

Отак просто?

Раптом мій погляд наштовхується на молоду жінку, яка щойно увійшла до зали. Я її не знаю. Уперше бачу, але не можу відвести від неї очей. Вона гарна. Страшенно. Анніні роботи з витонченими дівчатками, тихий спів маловідомої французьки з динаміків, вишуканий стиль інтер'єру кав'ярні роблять її в моїх очах героїнею фільму з Каннського фестивалю.

— Гарна? — запитую, не дивлячись на Павла.

— Так... — Навіть не затнувся, не зникнув для годиться.

¹ Ровер (*діал.*) — велосипед.

Його погляд зачепився за незнайомку так само несподівано, як і мій. Тепер ми однаково зухвало і відверто розглядаємо молоду жінку, не відводячи очей. Вона, напевне, це відчула й озирнулася. Всміхнулася. Ми по черзі, мов загипнотизовані, всміхнулися до неї. Вона взяла біля стійки каву і залишила залу, де для неї не було місця.

Хоч як це дивно, дівчина нас об'єднала. Він узяв мене за руку. Я не опиралася. Нахилився устами до моїх скронь і обпалив, обеззброїв сумішшю гарячого подиху і таким рідним, бажаним, збудливим запахом свого одеколону.

— Мені час іти. Завтра зранку заїду за тобою. Зумієш спакувати валізу сама?

— Так.

Наче я до тебе ніколи не подорожувала.

— Доберешся додому сама чи викликати таксі?

— Дякую, доберусь.

Добре знав, що до мого помешкання не більше двадцяти хвилин неквапної ходи.

— Я розрахувався за каву, роботи зараз зарезервую. Забереш, як повернемося з відпочинку. Бувай. Вище хвіст!

Забереш? Чому забереш, а не заберемо?.. Тут таки й справді щось не так.

— І тобі гарного дня.

Це все, на що мене стало в цю мить. Іноді розмови проходили у ввічливо-діловому тоні, і саме тоді зрозуміла — я не маю на нього впливу.

— Ти ще не йдеш? — радше чемно, ніж турботливо.

— Ні, я ще посиджу.

Він усміхнувся і пішов, не озираючись. Я проводжала поглядом аж до дверей високу постать і з подивом відчувала, якими сильними, бурхливими емоціями супроводжується в мені його присутність.

Сьогодні середа, середина робочого тижня, плідний день, а мені не хочеться нікуди йти. Ще є кілька справ перед від'їздом: зняти трохи грошей із банкомату (про всяк випадок, а раптом залишуся сама), зробити пару дзвінків, забігти в офіс і передати ескізи останнього замовлення. Нащо вони шефу, адже однаково ніхто не втілить їх у життя, у матеріал так, як я задумала?.. Ну, керівник є керівник. Мушу слухатися вказівок, хоч би якими абсурдними вони були. Такі речі, правду кажучи, ніколи не викликали в мене ні невдоволення, ні злості. Я просто запам'ятовувала всі промахи шефа, бо давно вже собі постановила: якщо буду директором, то такого безглуздя уникатиму.

Вирішила ще трохи посидіти. А раптом когось знайомого зустріну. Чи з кимось познайомлюся. Ось уже два роки, як я повідлякувала і розгубила своїх друзів.

— Ти з нами їдеш? — телефонує шкільна подруга.

— Куди? — мляво, бо й так знаю, що нікуди не поїду.

— Що з тобою, ти ніколи не питала, куди і коли. Завжди мала одну відповідь — «так». У тебе все гаразд?

— Так. Усе добре.

— Їдемо у Свірж — святкуємо мій день народження.

— О-о-о, — протягнула я, бо геть-чисто забула про це. — Вітаю! А з поїздкою ще не знаю, роботи багато, — не кліпнувши оком, брешу я в трубку.

Уже два роки я це роблю мало не щодень. Брешу себто. Навчилася.

— Як знаєш. Якщо надумаєш — телефонуй. Завжди раді тебе бачити, — поспішає закінчити розмову Ірка.

Клацнуло у слухавці. «Вона непосидюча», — кажу сама до себе, наче виправдовую її поспішність. Та хіба ж вона мала забути про свої уродини¹ і допитуватися, чи справді в мене все гаразд, чи дійсно я не хочу з ними їхати, чи, може, таки чогось не договорюю?.. Це не перша розмова, яка закінчується порожнім клацанням у слухавці. Я давно ні з ким нікуди не їжджу, давно нікуди не виходжу з дому, бо що, як раптом у Павла з'явиться трохи часу і він захоче мене побачити, а я з друзями біля замку і мені весело?..

«Ти сама зробила свій вибір, дівчино», — почую я наступного тижня. У якийсь момент вирішила, що він. Ніяких друзів, жодних подруг, тільки він. Як же мені мусило бути зле, гірко, непроглядно тужно, аби прийняти таке рішення. Донині дивуюся.

Десь дуже-дуже глибоко всередині розуміла: те його «життя нарізно», та сепарація може закінчитися для мене повним провалом. Я ніколи не бачила його дружини, хоч надто часто про неї чула.

Ми з Павлом однокласники. Я знала про нього, а він про мене таки чимало. Не знаю, як то вийшло, але в школі ми особливо одне одного увагою не балували, а от недавно зустрілись...

— Ти як? — він, усміхаючись.

¹ Уродіни (*діал.*) — день народження.

Він умів усміхатися. Огортав своєю усмішкою, наче брав в обійми і гойдав тебе, гойдав, допоки тобі не паморочилося в голові і доки ти... не опинялася в його ліжку. Або у своєму разом із ним.

— Я згодна. — Навіть не робила спроби боронитися.

Навіщо себе обманювати?.. У мене вистачало сили й розуму визнати себе цілковитою дурепою. Тоді я переживала страшну депресію, викликану невдалим коханням. Та ні, кохання не буває вдалим чи невдалим — бувають дурепи, які пхаються туди, де їх ніхто не потребує...

Мені раптом кортить, аби та дівчина, наче з фільму, повернулася й сіла за мій столик. Упевнена, ми б із нею потоваришували.

Це вдруге я бачу жінку, краса якої мене справді схвилювала. Вона залишила по собі приємний присмак у вигляді шлейфу дорогих парфумів.

Уперше я побачила таку, тільки трохи старшу (а може, то я була молодшою), у нас на вулиці. Пам'ятаю, ми втрюх — я, мати і батько — чекали біля під'їзду на материну подругу, яка, як завжди, барилася. Ми мешкали в сусідніх квартирах. Навзустріч ішла жінка. Мабуть, вона тоді була віку моїх батьків. Висока, тендітна, з неабияким смаком вбрана. Довга джинсова спідниця з відвертою розпіркою спереду, світлої шкіри м'який широкий пасок із великою пряжкою, біла, гаптована білими нитками блузка, через плече перекинута велика шкіряна торба і шовкова шаль глибокого зеленого, як морське дно перед штормом, кольору, що розвівалася, змішуючись із її розпущеним світлим, як ніжна скоринка білого хліба,

волоссям... Делікатна засмага магнітила погляди. Притягнула і мій. Я, не зумівши його втримати при собі, відпустила, і він летів поряд із цією дивовижною жінкою, якої досі в нашому районі не бачила.

— К-у-р-в-а, — зневажливо, смакуючи кожну літеру, викотила те слово з уст моя мати, від чого воно стало ще круглішим і переконливішим.

— Ти її знаєш? — здивовано спитав батько, погляд якого також прикипів до незнайомки.

— А хто тої курви не знає, — побагровівши раптово, трохи заголосно відповіла мати.

Ми з батьком мовчали, мов пристиджені тим, що не знаємо тієї курви, яку всі решта знають, і мимоволі порівнювали її з нашою матір'ю. Порівняння були не на материну користь. Колись красива, тепер вона втратила всю свою звабу, розповніла й обстригла спалене хімією волосся. Виглядала так, як більшість жінок її віку. Навіть дорогий одяг не ховав зайвої ваги, надміру широких стегон, набряклих від навантаження ніг. Друге підборіддя, обвислі щоки, обважнілі повіки з підмальованими чорним олівцем стрілками. Втомлені очі, розгублений погляд.

Вона мовчала. Бо мовчали ми.

Нам із батьком було цікаво, хто ж усе-таки та жінка, яка мимоволі зачепила наші погляди, і тепер вони тріпотіли їй услід, як кольорові гелеві кульки. Але ні він, ні я не насмілилися спитати. Ситуацію прояснила сусідка.

— Зоню, а чи знаєш, кого щойно побачила? — першою до подруги звернулася мати.

— Кого? — щиро зацікавлено, бо перед нею — наші з батьком обличчя, що виглядали, певно, так, наче ми вздріли примару.

— А ту курву з дванадцятого дому. Ту, що в Славіка Оробця оселилась після того, як він прогнав дружину з донькою, — аж радісно, бо нарешті є з ким поділитися наболілим.

— А-а-а, ту-у-у-ю, — багатозначно проспівала пані Зоня, згідливо киваючи головою.

Була такою ж обважнілою, як і моя мати. Це їх об'єднувало й додавало сил. Натомість я зрозуміла, що бути красивою, стильно вбраною означало бути курвою...

— Будете щось замовляти? — мене не виганяли, але ввічливо натякали, що я займаю столик.

— Ні, дякую, — розуміюче всміхнулась я і вийшла на вулицю.

Місто робить мені подарунки. Іноді один, а буває, що й кілька разів на день. Часом це відбитий сонячний зайчик, часом — загорнутий у вранішній туман шпиль церкви святого Андрія, подеколи — вдало підібрані квітки на доглянутих балконах. Так, у Львові є й такі...

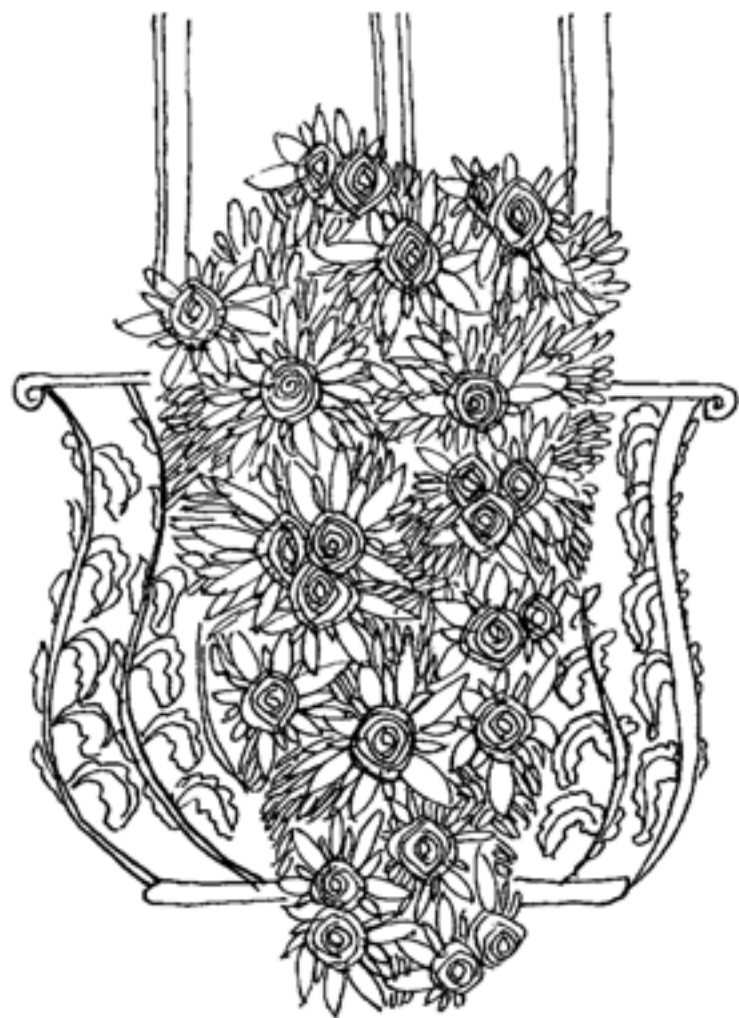
Літо закінчується, як невмолимо кінчається гарний сон. Ти будь-що прагнеш його затримати, хапаєш за поли, прохально тягнеш руки, благально складаєш долоні... А він таки полишає тебе під солодку мелодію будильника (десь читала, що вона має бути якомога лагідніша, тоді менше стресу зазнає крихка в перші миті пробудження психіка), уже кілька десятків років (завидна стабільність) наставленого рівно на сьому ранку... Крізь прозорі гардини (нащо вони взагалі, коли прозорі?) помалу проникає матове світло нового дня. Долинає запах ран-

кової сигарети, яку сусід із нижнього поверху викурює в себе на балконі, і має на це право... Прокидатися не хочеться. Єдина рятівна думка, що день може видатися доволі цікавим, зганяє тебе з постелі. А можливо, просто звичка. Рефлекс. Так само і з літом...

Сьогодні мені пощастило, мабуть, найбільше за останні кілька місяців. Багато світла, квітів, сонячних плям. Як завжди, не йшла — летіла. Результат лету — складний пірует із чолобиттям перед королем Данилом Галицьким, точніше, перед його пам'ятником. Я зненацька зашпортнулася за підвищення на тротуарі.

Якщо мати хоча б елементарні знання в галузі архітектури, то можна впевнено зауважити, що це таки був не тротуар, а частина мощення вертикального планування. Хтозна, для чого його придумав віртуоз-архітектор, — чи хотів здивувати, чи по-іншому не виходило... На самому тротуарі розмістився літній майданчик від кафе-бару «Старенький трамвай», — не без погодження архітекторів-невдах, бо як їх після цього назвеш?..

Сиджу на тротуарі чи пак казна на чому. Перед очима плинуть темні, густі, як венозна кров (благо, її хоч ніде не видно), кола, і я гойдаюся посеред них, як абортований із теплої і безпечної матки зародок. Думаю не про те, що завтра маю відлітати до довгоочікуваного моря; не про те, чи мені вдасться відновити рівновагу, якої й так не було багато і яку в мить падіння остаточно згубила; не про те, чи скоро відновлять свою функцію органи сприйняття: зір, слух, нюх, дотик. Одна-єдина думка про те, чи ніхто не поцупить моєї торби. У ній —

мало не все моє багатство: документи і гроші (зняла з банкомату півхвилини тому), мобільний телефон, де всі номери, — єдиний і незамінний зв'язок зі світом (номери, як і слід було очікувати, ніде не продубльовані). Окуляри покинули мене в мить фатального зближення з ажурним чудернацьким покриттям із бетону, у заглибинах якого застрягають шпильки, що надають безсумнівної витонченості жіночим ніжкам...

Доходжу висновку, що архітектор, який розробив вертикальне планування, — патологічний женоненависник. Та це згодом, а зараз, продовжуючи гойдатися, раптом відчула, що якийсь чолов'яга (ні, неправда, не якийсь, а саме той, котрий роками неподалік від монумента продає засоби проти щурів, молі, тарганів) ззаду хапає мене за цицьки. І хоч пошкодженим, збовтаним мозком розумію, що він не залицяється, а намагається мене підняти, — пручаюся. Якби могла, то ще і вкусила б його, але не можу, бо нічого не бачу. У ту мить я, наче вовчиця, загнана в глухий кут, наїжачилася і покусала б увесь світ, кожного, хто простягнув би до мене руку. Не знаю, чи я гарчала, бо мову відняло: скаламучений мозок продукував слова, фрази, уривки думок, якісь цитати, а рот відмовлявся цей потік свідомості оприлюднити.

— Де мій тттеелллеефон? — перше, що вичавила із себе і розридалася.

Від безсилля. Як же то: я, в якій язык завжди підвішений, яку ще нікому не вдалося переговорити, — і не можу нічого сказати?! Не можу ні пожалітися на ті кляті кола, які гойдають і гойдають мою свідомість, аж здається — зараз виблюю; не можу виляяти архітектора-женоненависника, бездарних чиновників, неуважну до людей країну, несправедливий світ;

зрештою, не можу просто пожалітися, бо мені від удару в скроню відібрало мову. Можу тільки плакати. Гірко, голосно, відверто і неприховано чесно.

Від тієї відвертості всі роззяви, що зібралися були поруч, розступилися. Саме вона погнала їх геть. Кому цікавий твій щирий біль? От якби ти щось приховувала, то одразу б знайшлися люди, готові за будь-яку ціну цю таємницю з тебе вичавити. А так ну які секрети? У мене їх більше нема. Вони всі розлетілися врзнобіч, як розлетілося-розповзлося гаддя з ненароком розбитого яйця-райця в казці.

— Не хвилюйтесь. Усі ваші речі є. Я позбирала. Ви трохи отямтесь, і я вам усе поверну, — промовила чужа, незнайома мені пані.

Була трохи старшою від мене. Доглянута, все в гармонії: зачіска, манікюр, торба, вираз обличчя. Курва? О Господи, до чого тут це? Такій, як вона, можна довіритися, поруч із такими, як вона, спокійно і затишно. Ще мить — і я попросила б її вийти за мене заміж. Певно, вона б і тоді не розсміялася, а терпляче чекала, доки мої надміру струшені мізки вляжуться на своє місце...

Мене розбудив дзвінок мобільного телефону.

— Алло, ти що, спиш? — сміється, аж заходиться.

Він уміє прокидатися зранку цілковито свіжим і, на відміну від мене, бадьорим. Бо я, розплющивши очі і звівшись на ноги, ще якийсь час нипаю по своєму помешканні мов уві сні. Від ліжка — в лазничку¹, з лазнички — на кухню,

¹ Лазничка (діал.) — ванна.

поставлю на плиту чайник, поллю квіти, приготую каву. І тільки з горням паруючого напою в руках, у такому логічному і духмяному кінці цього завченого роками маршруту пробуджуюся.

— Ні, не сплю, — розуміючи, що це безглуздя, брешу, бо ж не хочеться, щоб із тебе спозарання кпили. Тільки-но розплющила очі і намагаюся зрозуміти, де я. Вчорашні поклони королю Данилу Галицькому даються взнаки.

— Тоді скажи, на якому етапі свого маршруту ти перебуваєш: ставиш чайник чи поливаєш квітки? — регоче ще голосніше.

Ото є з чого сміятися! Можна й образитися. А чому б і ні? Він сміється з того, що мені дороге, з моїх звичок, уподобань. Себто з мене. Можна сказати, з найінтимнішого, бо тільки він про це знає, бо тільки він ось уже два роки час від часу ночує в моєму ліжку. Він цього не цінує, очевидно. Він, мабуть, не зауважує або не надає значення тому, що він у мене один. А може, прагне не зауважувати. Бо тоді виходить так, що я в нього також повинна бути одна?.. А це вже дещо інше. Це як мінімум обмеження свободи.

— Тебе чекаю, — солодко, бо, поки реготав, згадала, що в мене канікули.

— Ов-ва! Тоді відчиняй двері.

— Ти що, тут? Під дверима? Вже?

— Може, усе-таки вступиш чи так і будемо розмовляти, мов засуджені?

— Пущу, пущу... — бурмочу собі під ніс.

Люблю несподіванки, але не такі.

На ходу взуваю капці, намагаюся втрапити в рукав халата. Наполовину вбрана, з одним капцем на босих ногах — той, другий, наче випарувався — відчиняю двері.

— Ого!

Павлова усмішка сходить з уст, очі округлюються, стають твердими і лупатими, як у тваринки, якій спочатку дали, а за мить відібрали їжу. Мимоволі простягає до мене руки, але майже відразу їх опускає.

Я не розумію, що є причиною такої різкої зміни його поведінки. Так, відомо, що ранок — це не найкращий час для жінок, особливо коли вони щойно з ліжка — невмивані, незачесані. Та Павло безліч разів мене бачив такою. Ще й безсоромно жартував, що, хоч як дивно, впізнає мене, бо свою дружину, яка на ніч знімала макіяж, зранку не одразу признавав.

— Що «ого»?

Про всяк випадок я озирнулася. Можливо, його так збентежило те, що за мною?.. Ні, все як завжди, все, до чого він звик чи принаймні мав би звикнути, — я так цього хотіла.

— Що з тобою? — Кидається до мене, наче я от-от раптом зникну. Хапає в обійми, тулить, цілує, гладить просто в дверях. — Тебе хтось побив? — ніжно. — Хтось тебе образив? — холодно, діловито.

— Ні, коханий... — Я тулюся до нього, бо таким чуйним і дбайливим бачу вперше.

Усе повинно прояснитися, я не сумніваюся, бо не може Павло ні з того, ні з сього отак узяти й бути ніжним, схопити мене в обійми і, наче порцелянову ляльку, тримати-оберігати, не з'їхав же він із глузду. Поки все проясниться, буду відчайдушно насоло-

джуватися теплом, яке струменить від цього чоловіка, і купатися в омріяному відчутті сили і затишку, якого так бракує і заради якого можна стерпіти багато чого. Хоч оте незрозуміле «ого»...

Павло здогадується першим.

— Ти на себе в дзеркало дивилась?

— Ні. Я одразу побігла відчиняти тобі двері. До речі, у тебе ж є свої ключі... — Раптовий здогад послаблює обійми і відсуває омріяну стіну. — Загубив?

— Ні. Не загубив... Не хотів будити.

— А-а-а...

А що інше я мала сказати? Про «загубив» я придумала в останню мить, коли обвинувачення, що він просто прагне дистанціюватися, мало не зірвалися мені з уст... Але ні, не сьогодні.

Тим часом він обернув мене до великого — на повен зріст — люстра. Я оторопіла. Ліва частина мого обличчя, від скроні до вилиці, була вкрита суцільним синцем традиційного темно-фіолетового кольору (слава архітекторам-женоненависникам та чиновникам, які ненавидять усіх загалом).

Мені стало прикро. Ото й усе. Ті обійми, та ніжність — це нормальна реакція на синець, звичайнісіньке бажання захистити слабшого. Воно постійно домінує в чоловіків, робить їх у власних очах сильними, мужніми, героями, і розумні жінки вміло ним користаються.

Хутко, поки героїзм із мого чоловіка не вивітрився, розповідаю про своє «поклоніння» королеві. Сподіваюся продовжити собі таким чином ті ніжність і турботливість, про які марила-снила. Спрацювало. Навіть не всміхнувся. Перейнявся. Вжився в роль героя.

А мене від тієї легкості, з якою добилася бажаного, ледве не знудило. Чи це залишкове явище від удару?

— Може...

— Ніяких може — їдемо! — я, тоном, який не підлягає апеляції.

— Тоді потрібно в когось запитати, що робити... — Невпевнено.

— О п'ятій ранку?

Бачу, він про щось подумав, але не наважується сказати.

— Кохана, зробиш кави?

— Еге ж. Нам пора виходити? О котрій виліт?

— О сьомій.

Поки я роззиралася та запарювала каву, Павло кудись щез.

— Троксивазинова мазь. Запиши.

— Про що ти?

— Мазь від синців. За день-два перейде, якщо вчасно застосувати. Ти ж не хочеш на пляжі привертати до себе зайву увагу?

— А просто увагу можна?

Павлові подобалося, коли чоловіки озиралися за мною, коли, іноді незважаючи на його присутність, обдаровували знаками уваги. Та й мене це тішило, ніде правди діти. Але якби мене хто запитав, то я б зізналася, що проміняю, не роздумуючи, погляди всіх чоловіків світу на увагу того одного-єдиного, що поруч. Але не в той час, поки сепарація, поки триває з'ясування стосунків із дружиною й зі своїм его.

Яким чином я опинилася поруч із Павлом, досі не могла втропати. Усі чи майже всі мої однокласники давно вже одру-

жені або заміжні, а я так і не можу знайти свого. Зустрічалася то з одним, то з другим... А коли нарешті вирішила — він, то виявилось, що в нього двоє дітей і дружина.

Як я про це не знала? Сліпа була. Таких речей неможливо не бачити, не розуміти, не відчувати. Тільки не для жінки. Я саме закінчувала інститут, а Остап був директором із виробництва на одній фірмі, що спеціалізувалася на виготовленні металопластикових вікон. Мав солідну машину, винаймав гарне трикімнатне помешкання неподалік від центру і щиро всміхався.

Я закохалася. Це були найбезтурботніші дні мого життя, наповнені романтичними вечерьми, поїздками на природу, подарунками. Не те, щоб дорогими, але доволі часто. Він добре розумівся лише на вікнах. Двокамерних, трикамерних, п'ятикамерних. Їжа, музика, кіно, театр були для нього недоступними. Він слухав групу «Тік» і щиро дивувався, як можна її не любити. «„Вчителько, мікрорайону нашого жителя...” Скільки ніжності, скільки ностальгії в цих словах!» — часто повторював він.

Чому я залишалася з ним? Мені виповнилося двадцять шість, жоден чоловік добровільно не прагнув поєднати зі мною життя. Ні, мені нічого не бракувало. Висока, добре збудована, з невеликими (другий розмір), зате пружними цицьками, з тугими сосками, які самі готові скочити до рота. Я не мамина доця, не пуританка. Правда, про секс більше знаю з книжок, але все ж таки теоретично підкована і готова до всього, аби лиш вийти заміж.

Думаю, якби ця нав'язлива ідея не діяла мене, як страшний сон, а перед тим не переслідувала мою матір, а ще перед

тим і бабцю, і прабабцю, то, можливо, я б не наробила стільки дурниць у своєму житті. Нема хлопа, то й що? Не нині, то завтра обов'язково з'явиться. А так доводиться хапати те, що під руками, а це означає, що він або нікому не потрібний, або вже побував у вжитку. Як у «секонд хенді»: якісне трапляється вкрай рідко, гору того непотребу треба перелопатити, аби знайти більш-менш пристойну річ. Та й це ще не перемога: потрібно прийти додому, замочити, випрати, висушити, випрасувати, де треба — петельку зловити чи ґудзик пришити, аж тоді диви — сидить річ, як влита.

Але скільки ж праці, скільки часу... А де в нормальної дівчини, якій мати сказала, що вийти заміж — понад усе, є час по чоловіках вештатися, приглядатися, примірятися, прицінюватися?... Нема. Підбрала, що під руками було, аби хтось інший не вхопив, бо декотрі примудряються чоловіка просто тобі з рук вирвати і гайда до каси, перепрошую — до вітаря...

А тут іще дідусь, який зібрався помирати, покликав якоесь мене до себе і висловив усе, що за життя накупіло.

— Ти, дитинцю, на хлопів вважай. То такі створіння, що з ними треба очі завжди відкритими мати. Одним словом, всі вони... наволочі... — Вмовк.

Не хотілося цих міркувань тоді, у моєму віці, слухати. Навіть якщо це правда. Навіть якщо згодом ці слова згадуватиму і каятимуся. А тим паче перед тим, як я заміж зібралася. Ось коли вийду, стану як усі, отоді й зможу на такі теми пащекувати, ще й сама молодших залюбки повчатиму... Та в ту мить вирішила дідусеві за турботу подякувати і якомога непомітніше щезнути. У нього інсульт, прикутий до ліжка, не ходить.

— Ось на мене, старого, поглянь. Ти ж знаєш, що я хлоп був ого-го!

Він намагався стиснути правицю в кулак і потрясти нею в повітрі, щоб проілюструвати, яким він був козарлюгою. Рука кволо впала на простирадло і немічно лежала вздовж колись богатирського тіла. Настрій йому зіпсувався, і без усякої бравади й повчання закінчив він свою промову:

— Я сам таким був. Знаєш, дитинцю, скількох жінок я перепсував? Не одна голову через мене втратила і життя занапастила... А тепер що? Лежу спаралізований, і єдина твоя бабця з-під мене судно виносить, миє, порається, не гордує. А я їй скільки болю завдав... Слів таких нема, аби тую кривду описати...

Стою, дивлюся на цього чужого мені чоловіка (коли зчужив — не зауважила) і ловлю себе на тому, що жодної емоції в мене не викликає ні знечулене старече тіло, ні зізнання його, ні спогади. А от остання репліка, яка наздогнала мене біля дверей, таки зачепила. Зачепила і повисла на шиї мертвою хваткою, як в утопленика.

— І ще... Ти... ото... — не міг ніяк почати. — Ти заміж обов'язково вийди. А згодом роби, що захочеш: покинь, розлучися... Знаєш, як у народі кажуть: «Lepiej pani rozwódka, niż pani kurwa»¹.

Мій Остап, із яким ми вибирали ділянку (куплену, до речі, на моє ім'я), їздили до архітектора, що проектував нам двоповер-

¹ Краще розлучена, ніж хвойда (польськ.).

ховий будиночок із терасою для гостей, вибирали штори, дитячу колиску, — раптом зник. Отак. Ні сіло ні впало — пропав. Телефон не відповідає, на роботі кажуть — не знають, що з ним, начебто лікарняний узяв, помешкання зачинене. Ви-парувався.

Тиждень я себе заспокоювала, переконувала, що все ще виправиться, і заручини, які минулого місяця відсвяткували, переростуть у велелюдне, масштабне щастя для всієї родини — моє весілля. Може, до батьків поїхав, може, не доведи Господи, хтось заслаб несподівано, може, хто з друзів потребував його допомоги... Поїхав, не встиг подзвонити, телефон розрядився, не до того було... Марно. З кожним прийдешнім днем розуміла, що все марно. Сподіватися марно, чекати марно, надіятися нема на що. І не помилилася. Рівно через півроку, коли основний біль ущух, коли потроху почала приходити до тями, випадково зустріла Остапового друга, з яким не раз їздили за місто.

— Привіт, — щиро зрадів він, але одразу похопився.

— Привіт, як життя?

Петро перший, кого зустріла з дня, коли пропав Остап. Мов окропом обдало. Усе, що зрослося, загоїлося, раптом заятрило, занило від нового болю. Не думала, що знову доведеться пережити той розпач, той синій відчай і подих безкінечної прірви, який манив-заманював своїм холодом і неосяжною глибиною.

— Та все начебто гаразд... — І заглядає на мене так, одним боком, як сорока в кістку. — А в тебе? Добре виглядаєш. За-чіску змінила?

— Ні, пофарбувала у світліший тон. Ти зауважив?

От не думала, що це комусь може впасти у вічі, особливо чоловікові. «Приємно», — з якимось жалем подумала я, і раптом спогади про спільні веселощі лягли мені на плечі, як опускаються різнобарвні кульки на якомусь святі. Тільки в тих кульках не повітря, а всі мої сподівання, надії, розбите кохання. Може, якби я хоч знала, де він, що з ним, то легше б це пережила...

Петро наче підслухав мої думки.

— А знаєш що? А давай вип'ємо кави! — начебто щиро.

Я розгублено обвела поглядом довкола. Ми стояли посеред супермаркету, в одному кутку якого готували каву. Чому ні? Наче й магазин, а наче й кав'ярня — жодних зобов'язань, жодних правил.

— Охоче, тим паче, що сьогодні я ще кави не пила... — Це була щира правда.

— Ну ти даєш! Це потрібно виправити. — Він тішився, бо розмова зав'язувалася сама собою. — Тобі яку?

— А будь-яку, — всміхнулася я.

Просто так. Без будь-якої причини. Петро не метушився, приніс каву, дві цукерки і, зручно вмостившись, приготувався уважно мене слухати.

— Ти начебто почала розповідати, що хочеш змінити роботу? — Знову глянув на мене, схиливши набік голову. Так мимоволі виказують щирий інтерес до співбесідника.

— Ні. Я такого не казала, але... подумаю над тим. Ти краще скажи, що з Остапом?

Я боялася, що він зараз зірветься на рівні і, глянувши на годинник, втече, пославшись на важливу зустріч. Якнаймен-

ше — закине ногу на ногу і перехрестить руки на грудях, замкнувшись таким чином від мене. Але ні. Виявляється, погано я знаю чоловіків.

— Знаєш, я чекав, що ти мене про це спитаєш. Так-так, не роби таких круглих очей. Не так добре ти виглядаєш, як я тобі казав і як хотілося б.

— Хіба так можна? — Ледве вичавила із себе криву посмішку.

Геть не хотілося, аби бачив, як мені зле.

— Можна, можна, коли людина тобі не байдужа. — Зашарівся.

— А я тобі не байдужа? — байдуже.

— Не те щоб ти як жінка, ні. Ти не в моєму смаку. Але як людина ти мені подобаєшся і подобалася давно, — витримуючи паузи після кожного твердження.

— Справді? Хоч хтось валить мені всю правду, — іронізую я.

— Зачекай, не іронізуй. Буде ще тобі правда. Вся правда.

Якись незрозумілі нотки обурення в його голосі. Петро, завжди такий спокійний і виважений, Петро, на якого завжди можна покластися, як невтомно повторював Остап, раптом обурюється...

Навіть якби я й хотіла щось спитати, хай би від того запитання залежало моє життя, я б не змогла вичавити із себе ні звуку. Слова застрягли мені в горлі. Я боялася почути щось таке, від чого не змогла б оговтатися.

Петро сам продовжив:

— Мені дуже дивно, що він тобі цього не сказав... Спочатку, коли ви тільки познайомилися — нехай. Мовчав, бо не

знав, чи будуть ваші стосунки мати продовження. Але ніяк не второпаю, чому мовчав, коли купував ділянку під будинок, коли замовляв проект, коли... заручини.

Мені здавалося, що я перетворилася на заціпенілий соляний стовп. Здавалося, достатньо одного невластивого слова — і я розсиплюся, перетворюся на рівну гірку кришталевобілого порошку. Я забула дихати, розуміла: зараз почую те, через що моє серце розбите.

— Ти не знала, що в нього дружина і двоє маленьких дітей?

— Де? — Здається, він таки почув.

— На селі, вдома.

Далі я не знала, що запитувати і що ще мало для мене значення. Чи гарна його дружина? Чи має вищу освіту? Чи дуже малі діти? Хто? Хлопчики, дівчатка чи хлопчик і дівчинка? Любив її? Вона його?

— Ти знав?

— Усі знали.

Отакої. То як же це виходить? Я бавлюся в наречену, складаю плани на майбутнє, проектую будиночок своєї мрії, а навколо всі знають, що він одружений, і продовжують мовчати. То що ж це таке має бути?

— Як так? Чому ніхто не сказав? Чому ти не сказав?

— Чоловіча солідарність.

Матінко рідна, що ж це таке — та чоловіча солідарність?! Я знала, хто такі чоловіки, принаймні, досі я думала, що знаю. Знала, що таке солідарність, але це словосполучення після щойно почутого не знаходило місця в моїй голові.

— Ти впевнений, що саме це і є чоловічою солідарністю?

— Ні.

Здивовано дивлюся на нього і розумію, що Петро хвилюється чи не більше від мене. У нього ледь помітно тремтить голос, дрібно трусяться руки, коли невидючими очима роззирається навколо в пошуках знаку, що забороняє курити. Витягує з початої пачки цигарку, яку так і не підносить до рота, хоч знаку не видно. Крутить її в тонких штивних пальцях, ламає і, з тамованою злістю скришивши у стиснутому кулаку, висипає в чорну скляну попільничку.

— Через те сам і зачепив тебе. Я не вперше зустрічаю тебе в місті, але досі не насмільювався підійти. Не міг, і все. Не подумай, я з того не мучусь, мене не мучать жажіття, і твої особисті справи мене не обходять, але якось це не по-людськи було. З тобою.

— Навіщо тоді розповів?

— Вирішив, що ти повинна про це знати.

— І що тепер?

— Не знаю. Принаймні тепер ти маєш вибір.

— Спасибі.

— Та нема за що. Справді нема за що. Потрібно було тобі одразу розповісти, але, видно, так мало статись... — Він стояв уже вдягнутий і чекав, поки я застігну свою торбинку.

— Мабуть. Як він?

— Хто?

— Остап?

— Ти що, цілковита дурепа, чи це і є та любов, про яку в книжках пишуть?

— Мабуть, перше.

— Гаразд. Твій Остап...

Слово «твій» боляче різнуло слух, але я втрималася, бо вирішила почути все до кінця. Люди іноді вміють бути найстрашнішими мучителями для себе самих.

— Твій Остап кілька років тому приїхав до Львова з якогось села Волинської області. У нього не було нічого, крім обручки на пальці і шаленого бажання зробити кар'єру. Спочатку в нього наче й непогано виходило, але справи посувалися не так швидко, як він хотів. А тут ще й ти з'явилася. Як сніг на голову. Молода, амбітна, львівська. От він і втратив голову. Ще коли з тобою не познайомився, щотижня їздив до дружини та дітей, казав, дочекатися не може, поки купить квартиру у Львові, щоб забрати їх до себе.

— Чому ж не забирав у ту, що винаймав? — не витримую, бо не бачу жодної логіки.

— Казав, що в чужу не хоче. Казав, що його дружина повинна бути господинею на власній кухні.

— Добре казав, — думаючи про залитий фундамент на ділянці, зауважила я.

Петро здивовано озирнувся, ми якраз ішли вулицею до його машини. Я погодилася, щоб він мене підвіз, тим більше, що руки обривала важка торба із закупами.

— Мабуть, — знизавши плечима, погодився він. — А далі все сталося ніби само собою. Він почав усе глибше і глибше залазити в якісь фінансові операції з конкуруючою фірмою. Ти потребувала уваги, дружина і діти чекали грошей на життя, перший пай в новобудову, фундамент у передмісті... Усе це разом вимагало від простого хлопця в чужому місті над-

зусиль. Остап зламався. Щось не врахував, десь помилився — і все: кінець кар'єрі, кінець амбіціям, кінець стосункам із тобою.

— Ти хочеш сказати, що він і не збирався зі мною одружуватись?

— Я нічого не хочу сказати, бо не знаю. Це ти в нього колись питаєш.

— Не питаю.

— Як хочеш... — Він нарешті всміхнувся. — Я добре пам'ятаю, це твій будинок.

— Так, мій.

Я вже майже зачинила дверцята його авто, аж раптом запитання само зірвалося мені з уст:

— Як мислиш, що я маю робити з ділянкою і залитим фундаментом?

— Ділянка записана на тебе?

— Умгу.

— Тоді залиш собі. Як компенсацію. — Він іще раз усміхнувся і підморгнув мені.

Мені хотілося ревіти, але було нестерпно залишатися на самоті. До Ірки не поїду, бо в неї двоє дітей, яких по черзі потрібно годувати і вкладати спати, годувати і вкладати спати, і так по колу — голова обертом іде. До Ростика, мого давнього друга зі студентських років, іти не хочеться, та його може й не бути вдома. Ноги самі понесли до Мілі Семенівни з другого поверху.

Їй близько вісімдесяти, і вона, скільки себе пам'ятаю, жила сама. Я й не знаю, чи було колись інакше.

— А, це ти? Заходь, заходь. — Поправляє дешеві, з прозо-
рої пластмаси окуляри. — Я якраз намагаюсь горіхів до пляц-
ка¹ налуштити. От і допоможеш.

Я ледве стримую сльози. Шморгаю носом, навпомацки, бо
у вузькому коридорі темно, шукаю паперову серветку.

— Він того не вартий.

Я перестаю шморгати і застигаю, мов укопана.

— Жоден чоловік не вартий сліз. Повір мені, старій.

Хочеться, ой як хочеться їй повірити, але не вдається.

— Ви впевнені? — з надією перепитую я.

— Впевнена, аякже. Твій не ліпший. Правда ж, не ліпший? —
до мене.

— Ні, — погоджуюся я. — У нього дружина і двійко малих
дітей, — випалюю на одному подиху, бо якщо затнусь, то не
зумію продовжити. Соромно.

— Отакої. Мушу сісти.

Старенька поволеньки обережно вмощується на табуретці
біля кухонного столу, на якому місила тісто і вклала його
до бритванки². Механічним рухом тильним боком долоні від-
суває від себе залишки борошна, так само механічно струшує,
потираючи руки одна об одну. Такі звичні і заспокійливі
жести. Цих кілька хвилин цілковитої тиші повертають її до
тями.

— Двійко дітей, кажеш, — раптом якимось дуже тихо, наче
про себе, повторює за мною: — Двійко дітей... — вмовкає.

¹ Пляцок (*діал.*) — пиріг.

² Бритванка (*діал.*) — форма для випічки.

— Горіхи сюди складати? — киваю на порожню мисочку.

Жінка стріпнула головою, що була запнута хустиною, наче хотіла відігнати від себе якийсь спомин. Але за мить уже погодилася сама із собою.

— Хай. Нікому не розповідала, а тобі розповім. Іноді історії все життя мовчать — чекають свого слухача. Мабуть, ця історія твоя, раз я її так несподівано згадала. Мій брат одружився з дуже красивою жінкою. Усі, хто його знав, казали, що вона не для нього, що йому її не втримати, але він був упертим і закоханим. Робив для неї все, що міг. Дбав про неї, любив понад усе. Вона ж дозволяла себе любити. Багато жінок заздрили їй: мала чоловіка, котрий сам, власноручно підніс її на п'єдестал і вклонявся.

Усе було начебто нічого, поки не померла наша мати. Степан мав особливий із матір'ю зв'язок. Ніяк не вмів змиритися з тим, що вона відійшла в інший, кращий світ. За клопатами з похованням не міг як слід попрощатися з померлою, не міг усвідомити, що її більше нема поруч, що ми вже не зберемося всією сім'єю навколо її гостинного і завжди багатого на наїдки столу. Не міг, як усі, прийти до неї на могилу.

Одного дня зустрів свою колишню співробітницю. Слово за слово, розповів їй про свою втрату. А що в жінки недавно помер батько, то вона добре розуміла засмученого чоловіка.

— Степане, мусиш до неї піти. Мусиш, — казала.

— Я намагаюсь, але в мене не виходить. Ноги не несуть, — виправдовувався він.

— Степане, ти повинен. Ти мусиш її відпустити. Померлих потрібно відпускати. Їй там краще, повір... — Взяла його за руку.

Отак за руку, як малого хлопчиська, завела на цвинтар, підвела до могили. Стояла осторонь доти, доки плакав, доки прощався з матір'ю, доки звів до неба чистий вдячний погляд втомленого чоловіка.

Саме тоді, коли стояв біля могили матері, раптом прийшла до нього думка: «Чому не дружина, чому не та, яку звів на п'єдестал, яку обожнював, пестив, любив? Чому вона, якій поклав до ніг своє кохання, не привела до матері і не допомогла попрощатися з нею?» Знав, що не має права звинувачувати, просити, вимагати, але ця думка більше не полишала його.

Довго не міг наважитися на цей крок. Немолоді обоє, довге життя позаду. І хто його знає, що там попереду. Та все-таки зумів. З дружиною розлучився, залишив їй помешкання і пішов жити до тієї, що в скрутну мить була поруч.

Навколо всі дивувалися. Як таке могло статися? Така сильна, всеосяжна любов, такий вірний, надійний чоловік — і покинув. Та ще й до кого пішов? Не до молоді, а до так само в літах, як він. Без особливої краси, зваб, статків...

За кілька років помер батько колишньої дружини, і несподівано для всіх на похорон приїхала нікому не відома жінка, майже вдвічі старша від Галини — так звали нашу першу невістку. Представилася її сестрою. По батькові. Усім мову відняло. Як таке може бути?

Ось тоді ця жінка скрупульозно, рік за роком описала своє життя. Говорила про війну, про злидні, біду, розпач, про струджено і посоловілу від натуги матір, яка своїх чотирьох діток намагалася спершу прогодувати, далі звести на ноги, дати хоч якусь освіту. Розповіла й про батька, що подався до міста на

заробітки, але якого так більше й не бачили. Не вернувся. І гроші слати перестав. Кілька років тому жінка про нього довідалася, бо хтось із села його упізнав, але не наважувалася приїхати. Оце зібралася та якраз на похорон потрапила.

Мій брат учепився в колишню тещу: «Як ви так могли вчинити? Як?» Та спочатку пручалася, відкараскувалася, казала, що нічого про ту жінку та чотирьох дітей не знала. Згодом не витримала Степанового натиску і виплюнула йому просто в обличчя: «Дитя я його під серцем носила, в тяжі була, розумієш чи ні?»

Чи зрозумів тоді Степан, чи ні, але полишив жінку сам на сам із важкими думками. Не раз я по тому думала, чи не через те такий хороший чоловік від Галі пішов, що мати її колись із одруженим зійшлася, — закінчила розповідь Міля Семенівна і втерла непрохану сльозу.

Я намагалася не думати про Остапа. Але іноді таки згадувала його, коли остаточно заплутувалася у здогадах, що тримає мене поруч із Павлом. Як я міркувала, на що розраховувала? Мабуть, на те, що Павла я все-таки знаю і сюрпризів більше не буде.

— Ходи сюди, люба. — Павло розлігся на великому двоспальному ліжку, за яке доплатив на рецепції п'ять доларів. Понад усе любив комфорт і вигоди.

Я не мала ні найменшого бажання тулитися, тим паче кохатися з ним. З моменту, як він продиктував мені назву мазі від синців, минуло не більше п'яти годин. Він телефонував дружині. Бо кому міг подзвонити о такій порі, не маючи жодних

душевних мук? Тільки їй. Вона лікарка і до того ж розумна жінка, якщо він знає, що може телефонувати о будь-якій порі дня і ночі.

— Ходи, я так скучив за тобою... — награно, аби розвеселити мене. — Ходи, торкнись, сама відчуєш, яка велика у мене скука.

Так, усе покинула й побігла. Чому чоловіки все вирішують за жінок? Вважають, що коли в нас немає однозначного показника наявності бажання, то ми можемо займатися сексом коли, де і з ким завгодно. «А що, — не раз доводилося мені чути, — що тут такого: розкинула собі ноги, лежиш, нічого не робиш і отримуєш задоволення». А ти сам спробуй, коли ти без доброго слова, ніжних пестощів затиснутий, наче грудка пересохлої землі, коли з тебе ні росинки, коли чужа, збурена тваринним інстинктом плоть силоміць проривається крізь твою душу, розкинути ноги, нічого не робити й отримати задоволення. Ех, що там говорити...

— Кохана... — Павло уже поруч зі мною і тягне-веде мене до лазнички.

Йду.

Поволі, гудзик за гудзиком знімає мій одяг, штани, трусики, бюстик. На повні груди вдихає мій запах. Я трохи соромлюся, бо в дорозі завжди пахну якимось по-іншому, особливо пряно.

— Ти неймовірно пахнеш... — Заплющивши очі.

— Тобі й справді подобається? — Намагаюся повірити.

— Так, так, так... Я тобі це повторював і не втомлюся повторювати: ти жінка, яка пахне найкраще в цілому світі... — Не розплющує очей.

Я млію від його слів. Я вірю йому, я вірю собі. Розчулююся та м'якну, як зігрітий у дитячих долонях пластилін, і дозволяю йому ліпити з мене та мого тіла все, що йому заманеться.

Він миттєво відчуває зміну в моєму настрої і намагається, як справжній воїн, закріпити свої позиції.

— У тебе таке ніжне, податливе тіло. Його хочеться м'яти-зминати, з нього хочеться вичавити всі соки, якими воно здатне тебе дивувати.

Однією рукою обіймає мене за плечі, іншою знаходить кран і вмикає душ. Пробує воду і тільки тоді направляє на мене широкий пестливий струмінь. Я заплющую очі і беззастережно ніжуся в теплі, яким просякнуті його долоні.

Його долоні... Вони в мене на стегнах, передпліччі, шиї. Його долоні стають такими лагідними і зворушливими, як вода, що ллється тепер уже згори, обіймає, обволікає моє тіло, змушує його цілковито розпружитися й отримувати насолоду. Його долоні пливуть моїм тілом так трепетно і ледве вловимо, що я на мить забуваю про них. Крилами чуттєвих птахів вони торкаються моїх грудей. Пестять їх спочатку великими широкими колами. Далі танок поволі звужує свою траєкторію. Перса мимоволі округлюються, соски тужавіють від найменшого дотику і прагнуть... сили.

Його долоні раптово стискають ледве порожевілі півкулі персів. Чи він мене чує? Чи він уміє мене слухати?

— Боляче... — видихаю кудись у простір, бо вже не можу розплющити очей, не годна повернутися у світ із його сумнівами, одвічними запитаннями-відповідями...

— Я знаю... — впевнено, вміло.

Від отії впевненості втрачаю дар мови, паморочиться голова, тіло наливається новими соками.

— Так, так, кохана... — настирливо і захланно¹ зминає перса, вичавлюючи з них перші краплини насолоди.

Мені мало його рук. Із заплющеними очима шукаю його уста, а знаходжу настовбурчену і до краю набубнявілу плоть. Цілую. Мене збуджує його мовчазність. Цілую ще. Обсипаю його короткими пристрасними поцілунками, які, знаю, страшенно Павла збуджують. Він відгукується ледве помітним ритмічним погойдуванням, намагається продовжити мій поцілунок. Він хоче вологого, довгого, такого, що обволікає. Я хочу, щоб він попросив.

— Візьми його до рота.

Таки чує.

Пручаюся.

Павло відпускає мої перса й обома руками намагається схопити мене за голову. Однією збирає у хвіст мокре волосся і міцно стискає. Іншою тримає свого ошалілого від поцілунків прутня, назустріч якому мої уста тепер розтуляються повністю, і вкладає мені його до рота.

Разом зі смаком води вловлюю його власний солоний присмак, що збуджує мене ще більше. Я стаю на коліна, аби бути якомога ближче до нього. Самими устами поглинаю його крок за кроком, допоки він геть-чисто весь не зникає в мені. Павло не стримує стогін вдовolenня. Намагається рухатися. Намагається ще трішечки просунутися вперед. У мене виступають

¹ Жадібно (діал.).

сльози. Його прутень занадто великий, аби отак запросто водити ним туди-сюди. Так само помаленьку відпускаю його на волю. Він пручається і, мов мале цуценя, проситься назад. Знову заковтую, але при цьому пещу його язиком. Він того вартий. Він виплескується неймовірною насолодою просто мені в обличчя. Те, що сягаю язиком, злизую сама, решту облизує він.

— А ти?

— Я зачекаю.

— Дякую.

— Це тобі дякую.

Засинаємо, як є, — оголені, з нерозпакованими валізами.

Тепле повітря, вода, багато сонця, пряна, насичена особливими присмаками їжа, екзотична зелень, фантастичні квіти — усе, геть усе навколо кидало, штовхало нас в обійми одне одного. Ми не пручалися.

Я прокидалася від єдвабних дотиків його уст на своїх повіках, скронях, вилицях. Він зупинявся, стишував темп у тому місці, де починалися уста. Він ніжно вилизував їх. Наче вивчав на міцність тонку і прозору шкіру кольору моїх мрій. Павло збирав залишки сновидінь, що намагалися схватись, затриматися у м'яких, вимощених оксамитом кутиках.

Мимоволі я й сама уже підставляла для поцілунків обличчя, бо непокоїлася, що за мить доведеться все ж таки прокидатися, так і не спізнавши насолоди до кінця. Та хіба насолоду можна пізнати до кінця? Тільки-но ти вирішуєш, визнаєш, що ось є, саме це і є тією насолодою, як наступного разу з тобою

коїться щось зовсім інше і непередбачуване. Він не спішив. Цілував доти, допоки мої уста самі жадібно не розкривалися і не починали шукати його.

Стояв наді мною, спершись на руки. Не торкався мене своїм тілом. Дивовижне відчуття. Поцілунки, мов легкокрилі пурпурові метелики, які щойно покинули мою свідомість, витають наді мною і то по одному, то одразу по двоє опускаються на спрагле насолоди тіло. Досі не знаю, як він цього досягав, але від здогадок паморочилося в голові, і я поринала в новий, сповнений чуттєвості сон.

У моїх долонях по черзі опинялися то його руки, то обличчя, то стегна, то сідниці. Він сам переміщував мої долоні туди, де йому хотілося відчувати їхню присутність. Він сильніше стискав їх, коли йому кортіло міцніших, іще міцніших, ритмічніших відчуттів.

У моїх долонях його прутень. Коли очі заплющені, він видається значно більшим, ніж насправді. Він — наче окреме живе створіння. Наче впійманий птах. Він пульсує, здригається, прагне вирватися.

Павло стискає мою долоню сильніше і проводить нею вгору і вниз, задаючи власний ритм. Мені хочеться по-своєму. Мені кортить довести його до того стану, аби не тямив, де він, із ким він, що відбувається. Хочеться визволити в ньому звіра. Міцного, хтивого, чуттєвого.

Здається, він здогадався про мої наміри. Відпустив руку. Тепер він у цілковитій моїй владі. Він належить тільки мені, тільки моїм долоням, пальцям. На якусь мить ухиляюся від його поцілунків — коротких, сухих, ритмічних, збудливих.

Щедро слину долоню і повертаюся до нього. Його настовбурчена плоть палахкотить жаром і нетерпеливістю. Я його розумію.

Пестячи його вже обома руками, спрагло шукаю уста. Мені хочеться поцілунку — вологого, довгого, потойбічного, у якому можна розчинитися, згубитися й поринути в сон наяву.

Долоню лоскоче його волосся нижче живота. Я знаю, що воно в нього золотисте, але зараз, мокре від слини, бажання, очікування, воно потемніло. Як небо темніє перед бурею, перед грозою.

Забирає мої долоні і розпинає мене посеред ліжка. Лежачи із заплющеними очима, намагаюся збагнути, що він задумав. Іноді мені хочеться, аби він зав'язав мені очі, прикував кайданками до билець ліжка і робив усе, геть усе, що заманеться. Кінець його прутня впирається мені в уста. Настирливо, владно, солодко. Його обличчя занурюється в моє лоно, нахабно розгортаючи одну за одною всі пелюстки, за якими сховане сокровенне, за якими — я. Оголена, розкрита, безпорадна, доступна кожному...

Цілую його стверділу до неможливого плоть, захоплюю його устами. Павло на мить зупиняється, перестає мене цілувати. Слухає. Свою насолоду. Штовхальним рухом проникає глибоко, заштовхує в мене себе всього. Стогне. Його серце голосно стугонить у грудях, скронях, у моєму роті. Я задихаюся. Намагаюся визволитися з-під його враз скам'янілого тіла.

Ми міняємося місцями. Тепер я згори. Тепер я контролюю глибину, ритм. З насолодою вилизую його всього від основи догори і в зворотному напрямку. Так безліч разів. Павло, здається, забув про свого прутня, бо цілковито поринув у довгий солодкий поцілунок межі моїх ніг. Мені мало його язика, мало

пальців, якими намагається собі допомогти. Нічого, абсолютно нічого не може зрівнятися з насолодою входження його випещеної-вилюбованої мною плоти.

Лягаю на спину і даю йому право ввійти в мене. Так уміє тільки він один. Владно, рвучко, хмільно.

Іноді мені видається, що Павло мене ненавидить — з такою настирливістю, затятістю, силою він входить у мене, виштовхуючи на берег насолоди. Здається, тієї миті нічого важливішого у світі від насолоди, яка от-от прорветься і заповнить собою моє тіло, мене саму, весь світ, не існує і не може існувати.

— Доброго ранку, коханий... — Лише зараз розплющую очі.

— Доброго ранку, люба... — Наче крізь сон.

Він лежить поруч — великий, мокрий, спустошений. Він дивовижно красивий у своєму безсиллі. Він розчулює мене чи не вперше, відколи його знаю. Нахилиюся і дарую йому вдячний поцілунок у плече, що найближче до мене.

Сьогодні неділя. Минає четвертий день нашого перебування в готелі. Ми мало спали, багато плавали, цілувалися, трималися за руки. Нічого не віщувало бурі. Я здалася першою. Не стрималася.

— Скільки часу ще триватиме твоя сепарація?

Павло наповнює білим сухим вином мій келих. Це вже втретє.

— Ти про що? — вдає, що не розуміє.

— Про тебе і твою дружину.

Я не п'яна, але думки вже не слухають мене. Пруть із мене одна наперед одної, наче школярі на перерву.

— Ти мусиш?

Він іще надіється, що я схаменуся, адже я вмю. Мені не раз вдавалося змовчати. Він таки це бачив.

— Так.

Павло розчаровано зітхнув.

— Ми про це вже не раз розмовляли. Я б не хотів зараз повертатися до цієї теми. Не зараз, не тут, не сьогодні. Я нічого нового не маю тобі сказати. Ти це знаєш, — розмовляє, наче з хворою. Ніжно, без емоцій. Благає.

— Я так більше не можу. — Це правда.

— Я знаю.

— І що?

— З чим?

— З нами. З тобою, з твоєю дружиною. Ти її залишиш?

— Не знаю.

— А що ти знаєш?

— Що мені з тобою добре.

— І це все?

— Так.

Я не можу втримати сліз. Вони рікою, двома стрімкими потоками течуть-скапують мені на руки, на білосніжний обрус в італійському ресторані, куди ми пішли з нагоди неділі. Вже посиділи, вже відпочили. Настрій зіпсутий, вечеря також. Павло не встав, не обернувся, не пішов. Він вихований. Він приречено сидить навпроти мене й очима, повними жалю, дивиться в мій бік. Руки безвільно лежать на колінах. На великій білій тарілці непочатий кальмар.

— Тобі краще?

— Ні. Мене виводить із себе твій спокій. Мені хочеться схопити оці кляті тарілкі і розтрити всі до одної, мені хочеться кричати, тупати ногами, зачати істерику, зчинити шум...

— Добре, що ти цього не робиш.

— Ми можемо бути разом?

— Ми разом.

Мене вражає той спокій, із яким він промовляє останню фразу.

— Я хочу вийти за тебе заміж.

— Я знаю.

Дивлюся просто йому в очі. Він не відводить погляду.

— Ти ж знаєш, я не можу тобі цього запропонувати.

— Але чому?

— Я одружений. Ми з дружиною вирішили пожити окремо, аби прийняти рішення, чи варто зберігати шлюб. Я про це тобі говорив.

— Ти вже вирішив?

— Ні.

— Але ж ти казав, що дружина не потребує тебе, що їй достатньо, аби ти заробляв гроші. Ти ж казав, що вже сам не знаєш, чи любиш її. Ти казав...

— Так, я знаю, що я казав. Але в нас із нею є син.

— Він за кілька років виросте...

— За кілька років...

Цього вечора ми також кохалися. Павло ніколи не відмовляв мені, коли я просила. Ні для кого не є таємницею, що це найкращі ліки для закоханих. Але полегшення не прийшло. Павло заснув одразу, не побажавши мені доброї ночі.

Я довго безгучно плакала і не могла зрозуміти, де він, той біль, у мені.

Наші стосунки не охололи і не ослабли. Ми жили наче у двох світах. Був світ реальний, де Павло мав тимчасову свободу і де все ж таки існували його дружина і син, яких він відвідував, дбав частіше і більше, ніж того вимагалось і ніж того хотіла б я. Та був ще й інший світ — чуттєвий, шалений, безмежний і солодкий, де ми з Павлом однаково добре чулися і втратити який боялися.

— Поки тебе не було, я взяла почитати кілька книжок, — моя мати.

— Щось цікаве? — питаю, аби підтримати розмову.

Наші смаки ніколи не збігалися. Те, що вона читала, насправді мене не цікавило. Але я мусила проявити хоч краплину ввічливості, бо ж мати доглядала моє помешкання, поки ми з Павлом їздили на відпочинок.

— Не знаю. Ще не читала. Узяла те, що лежало біля ліжка.

Жодного натяку на ніяковість чи жаль. Мати безсоромно позгрібала всі до однієї книжки, які я паралельно, залежно від настрою та емоційного стану, читала.

— Мам!.. — мені бракувало слів.

— Мені цікаво, чим ти живеш, врешті-решт я твоя мати, я маю право це знати, — вправно відвойовувала вона свої позиції.

І завжди робила це так упевнено і безапеляційно, що нам із батьком і на думку ніколи б не спало з нею сперечатися.

— Могла б мене про це спитати віч-на-віч, — усе ж таки пробує відвоювати своє право на приватність.

— У тебе ж ніколи немає часу. Ти завжди зайнята, працюєш, — говорить те, що найлегше.

Оця простота, ця впевненість, з якою проголошує речі, яких не існує, а якщо й існують, то тільки в її уяві, мене обеззброює і відбирає дар мови.

— Мамо, але ж ти ніколи не намагалася мене почути. Ти навіть не годна дослухати до кінця те, чим із тобою ділюся, якщо, звичайно, це не чергова плітка про котрусь знайому чи знайомого! — запізнілі аргументи.

— Про що ти? — здивовано.

— Ет, — махаю рукою, бо розумію: у мене жодних шансів.

Сьогодні нічим не краще і не гірше, ніж учора. З якого дива мати повинна змінити свою думку, яку так дбайливо плекала більшу частину свого життя?

— І ще я подивилася фільм «Кармен».

— Вінсенте Аранди?

Мовчить.

— Той, що отримав премію «Гойя»? — намагаюся уточнити.

— Не знаю. Той, що стояв у тебе на полиці.

— І що? Сподобався?

Цей фільм я дивилася із завмиранням серця кілька разів. Жінка, з якою ніхто не міг зрівнятися, жінка, народжена, аби підкорювати. Чоловік, готовий на все заради жінки. Пас Вега в головній ролі.

— Курва — вона завжди курва, — мелодійно, влучно, лаконічно.

— Мам, але ж це шість номінацій на премію «Гойя»! — не стримуваю, підвищую голос.

— То й що?

— Але ж це екранізація на весь світ відомої новели Проспера Меріме! — Думки плутаються, пхаються одна наперед одної, і я не вмію відшукати слів, аби властиво обуритися таким однобоким баченням.

Чомусь стає боляче. Не за світове кіно, не за премію «Гойя», не за Проспера Меріме і навіть не за Пас Вегу, бо вони тут ні до чого. Чомусь болить за себе. Болить за почуття, яких не знала, але яким у глибині душі заздрила.

Кожен залишається при своєму.

Повертатися до праці не хочеться. З кожним днем робота стає викликом, тортурою. Не так сама праця, як атмосфера в колективі. Він у нас невеликий — лише одинадцять людей. Усе, що відбувається, мов на долоні, немов на сцені.

Та ще з якогось дива до нас віднедавна внадилася ходити дружина шефа. Так, звісно, кожен має право на дружину і на те, аби вона приходила на роботу. Та краще б ходила на свою. Вона такої не мала, бо зовсім недавно він прийняв рішення, що годі. Годі працювати його другій половинці! На те він і чоловік, аби забезпечити та прогодувати сім'ю. Погоджуюся. Це також його право.

Було сумно дивитися на жінку, яка в один момент залишилася ні з чим. Ще вчора вона була дружиною, матір'ю, викладачем університету, рівноправним членом родини, суспільства. А сьогодні безробітна. Не так-то легко наші люди, яких совєцька власть навчила працювати, дають собі раду з вільним часом, якого раптом виявляється забагато.

Це тільки працюючи за графіком чи розкладом, нарікаючи на ту ж таки роботу і свого таки шефа, можна дивуватися й заздрити закордонним безробітним, яким ще й виплачують соціальну допомогу у цілком пристойному розмірі. Бо не доведи Господи нашим людям лишитися без праці. І не має значення — зі згоди чоловіка, чи з власного бажання, чи з необхідності. Не має значення, що він, твій чоловік, і справді справно забезпечує тебе й сім'ю. Ні, не в тому річ.

Аби це зрозуміти, потрібно бачити її очі. Великі, блакитні, криво підмальовані синім олівцем. Тремтіла рука, вимкнули в районі світло, поспішала? Зі свого раю? Чи пекла? У тих очах, як і в її душі, — геть усе: радість, що чоловік нарешті заробляє достатньо грошей; гордість за свій вибір, бо від якогось часу почала було шкодувати, що так легко віддалася саме йому. У тих двох блакитних озерах — щем за дітьми, які повиростали і не потребують її пильної опіки, жаль за колишніми співробітниками, подругами, студентами, страх перед невідомим і самотністю.

Вона й не знала, що така одинока, нікому не цікава. Тільки-но припинилися виробничі стосунки, усе закінчилося, обірвалося... Може, і справді нічого не було, а можливо, проявилася в усій красі горезвісна заздрість. Тільки одна літня жіночка, з якою вона пропрацювала кілька років і торік пішла на пенсію, уважно вислухала її і запропонувала коли що — приходити на чай. А решта? Тамара Миколаївна — так звали дружину шефа — цілком розгубилася.

Вона не звикла сидіти вдома, не могла так багато часу, який раптово вивільнився, проводити сам на сам із собою. Чулася, наче засуджена в камері. Кілька стін, один і той самий до болю

знайомий інтер'єр. Розмаїті думки, яких уникала все своє життя, раптом із непереборною силою почали свій наступ.

Одразу нагадали їй про вік. Про зморшки біля очей, порушений контур обличчя, відвислі перса, целюліт на стегнах, живіт, який давно не може втягнути, і не рятують ні еластичні колготи зі зміцненою структурою, ні пояси. Нагадали про незакінчену дисертацію, про закинуту працю, дослідження, статті. Нахлинули спогади-думки про Михайла, який так і не одружився, чекаючи на її згоду. Про Петра, який погодився на одруження, коли була вже вагітна від нього на третьому місяці. Тільки через погрози її батька, що на той час був водієм високопосадовця, поспішно, поки не народила, справили весілля... Пощо їй це все? У її сорок три...

За перший тиждень встигла поприбирати, випрати і пови-правовувати геть усе, навіть те, що валялося з минулого року. Бо ж досі вона працювала на двох роботах, аби хоч якось кінці з кінцями звести. Вона завжди примудрялася дати лад господі між працюю, ходінням на батьківські збори до старшого, забиранням із шахів молодшого. А що тепер?

Тамара приносила до нас свої очі й думки, що переповнювали її єство і з якими вона не могла впоратися самотужки. Намагалася знайти собі місце серед нас. Робила чай, готувала канapки. Дружньо. По-домашньому. Та здебільшого її уникали.

Жінка викликала дивні, нудотні відчуття. Наче оскома на зубах. Найперше — вона була дружиною шефа, Петра Никифоровича, тобто людини, яка твердо стояла на ногах і впевнено дивилася в майбутнє. Позавчора наша компанія уклала договір з іноземною фірмою на кілька років уперед і тепер ні в чому не

відчувала потреби. Ну і якось так склалося, що жінки, які працювали в Петра Никифоровича, були всі як одна незалежними, гордими, впевненими в собі, привабливими, доглянутими і... самотніми. Себто кожна могла без особливих труднощів скласти конкуренцію Тамарі Миколаївні. Та ще й яку.

Це трапилося напередодні новорічного свята. Працівниці нашого невеличкого колективу надумали над Тамарою Миколаївною пожартувати. Десь у глибині душі мали надію, що після свят у жінки пропаде бажання вчашати на фірму та відволікати від звичного ритму праці свого чоловіка та й усіх решту. Удома у кожного були свої клопоти, тож спостерігати за чужим приватним життям не хотілося.

Жінка хмеліла з кожним келишком усе більше й більше, а мої колежанки навіть закусити як годиться не давали — підливали та підливали. Я помітила, що дружина шефа втрачає контроль над рухами, її очі скляніють, повіки важчають, ноги мимоволі розсуюються і на загальний огляд відкривається величезна, розміром із долоню, діра з десятками стрілок врізної. Отаке собі сонце зі стрільчастими променями на внутрішній частині стегон, зазвичай закритий від чужого ока. Я бачила, як, натхнена тими ж працівницями, Тамара потяглася цілуватися до чужого чоловіка, що сидів ліворуч від неї. Шеф спізнювався, вона ставала дедалі неконтрольованішою. Я знала, що мене буде покарано за те, що мовчки спостерігала за сценою, яка відбувалася за столом. Але не знала, що так швидко.

Спочатку я впріла, а за мить похолола. У маршрутному таксі, яким добиралася додому, покинувши вечірку в розпалі (на-

певне, надіялася на пом'якшення покарання), раптом стало напрочуд просторо. Поряд зі мною скрикнула жіночка. З її гострого, наче шпича, зойку я зрозуміла все швидше, ніж вона встигла озвучити.

— Йой, людоньки, як же я тепер?! — той лемент нестримно переростав у плач.

Усі мовчали, та кожному стало цікаво, скільки поцупили. Я стерпла чомусь іще перед тим, як жінка почала квилити, і до того, як зрозуміла, що сама стала жертвою кишенькового злодія. Похапцем засунула руку в торбу. Так і є. Гаманець розкритий і... порожній. Немає ні грошей, ні ключів від броньованих дверей нового помешкання, яке тільки-но купила.

— Пане водій, ви... ви... співучасник злочину, — мусила з чогось розпочати і я свій зойк.

Заголосити традиційно в мене бракувало зухвальства. Я розуміла, що покарана заслужено, але в глибині підсвідомості все-таки вважала це несправедливим. Могло б бути щось у вигляді попередження, адже не я виступала ініціатором споювання шефовой.

— Що ви від мене хочете, пані? Чому причепились? Я вам що, сторож? Треба було пильнувати свої торби, а то постають, роти пороззявляють, а ти винен, що їх обікрали, — наступав він замість того, аби вибачитися.

Його поведінка розпалила мене ще більше.

— Чому ви не попередили, що на маршруті злодії?! — не вгавала я. — А якби це була ваша донька, а в неї останні гроші, ви б так само у вас посміхались?!

Водій чомусь мовчав. Мовчала обікрадена жіночка. Мовчали нечисленні пасажири маршрутного таксі. Тоді я нарешті по-справжньому розревілася. Гірко, безутішно, голосно схлипуючи і не турбуючись ні про потворну гримасу, ні про соплі і сльози, розмазані по всьому обличчі, ні про елементарні правила пристойності. Я згадувала. Згадувала розповідь однієї з подруг, яка залишилася там, на вечірці, про її матір.

Стефці, моїй співробітниці, тоді було чотири роки, і вона лежала в лікарні. Лікарям не вдавалося поставити діагноз, Стефка згорала у високій температурі, мати безгучно плакала біля її ліжка.

— Хочу до татка, — висохлими губами лепетало дитя.

Стефчина мати заходила ще більшими сльозами, бо у Стефки ніякого батька не було. Себто він, звичайно, був, але Стефка його не знала — він поїхав із країни ще до того, як народилася дівчинка.

Як і кожна мати, жінка готова була небо прихилити, зіроньку дістати для своєї донечки, але що може вдіяти з її бажанням побачити батька? Чоловік — навіть не зірка, його дістати ще важче. Отак, залита сльозами, ішла вона додому, аби змінити одяг і прихопити якусь книжечку для Стефки — а раптом вдасться відволікти.

— Ви чому плачете? Вас хтось образив? — за спиною.

Жінка і не зауважила, як пройшла повз молодого чоловіка у військовому однострої, який очей із неї не зводив. Розгублено зупинилася. Стала мов укопана. Одразу й не зрозуміла, про що її запитують, але... голос. Такий лагідний, низький, рідний...

— Щось сталося? — допитувався хлопець.

— А-а-а-а... — начебто до себе.

Знову не розчула запитання. Та й не хотіла розмовляти ні з ким. Економила сили, бо за годину знову мусить повертатися до палати, де горить її донька з великими, блискучими від високої температури очима, запалими щоками, злиплим волоссячком на мокрому чолі. Але... голос.

— Можна, я вас проведу? — Молодий чоловік не зважав на її дивну поведінку.

Вона не відповіла, але покірно рушила вперед. Незнайомець обережно підтримував її за лікоть. Була такою тендітною, невисокого росту, що легко міг взяти її на руки і нести наперед себе.

— Донечка хоче батька. Хоче, аби я привела до неї батька. У лікарню... — Жінці захотілося виговоритися.

— Якщо вам важко або ви не хочете його бачити, я сам піду до нього. Скажіть лишень куди, і я приведу його до вашої доньки, — трактував по-своєму її слова.

Жінка всміхнулася. Невже таке буває? Та ж він... він значно молодший від неї... він сам майже дитина...

— Ні-ні, що ви! Непотрібно. У Стефи... у дівчинки... нема батька, — вперше сказала про це вголос.

— Загинув? — зі співчуттям.

Заперечливо захитала головою.

— Покинув, — тихо.

Також уперше сказала це вголос. Сльози знову набігли на очі, і стало раптом так гірко-гірко від спогадів і солодко від чужої руки, на яку спиралася.

— Не плач, не плач...

Хлопець пригорнув її до себе і трепетно та неймовірно ніжно гладив чорне смоляне волосся, заплетене у грубі коси. Вона голосно схлипувала, здригаючись усім тілом. Але він тулив так міцно, так бережно, що поволі кудись пропадав відчай, висихали сльози, втамовувався біль.

— Веди, — тихо, у саму маківку. Якраз сягала йому підборіддя.

— Куди? — Звела на нього глибокі, як ніч, очі.

— До малої веди, до Стефки.

Жінка завмерла. Як то? Півгодини тому зустріла його на вулиці, а тепер має вести до дитини? Що скаже їй?

Наче почув.

— Скажеш, що я її батько.

— А далі? Що буде далі?

— Далі буде так, як ти захочеш, — всміхнувся.

Жінка раптом здитиніла. У неї було таке відчуття, що сама раптом знайшла свого батька, якого також не знала. Було відчуття, що раптом усе стало на свої місця, враження, що саме так усе і мало відбутися. Хлопець бачив, як вона вагалася, бачив, як борються в ній страх пережитого й острах перед майбутнім, бачив розпач жінки і... надію.

— Як хоч тебе звати? — всміхнулася й вона. Крізь сльози.

— Михайло.

— Гарне ім'я. Так звали мого діда. По матері.

Моя співробітниця при нагоді казала, що це була найщасливіша пара, яку вона у своєму житті бачила.

А я? Чому ніхто не спитав, звідки сльози? Чи, може, я не досить гірко плакала?

Уже два тижні, як нікуди не виходжу з дому. Один маршрут: робота — домівка, домівка — робота, пряма дорога до цілковитого й остаточного зубожіння. Духовного, звісно. Депресія. Вона, мабуть. Жаль, що ніхто не видає лікарняного з таким діагнозом, та й не кожен ескулап його встановить.

У матері на всі мої нарікання одна відповідь: «Заміж потрібно виходити». Так, начебто те заміжжя — панацея від усіх недуг. І, як на зло, обов'язково тоді, коли намагаюся матері заперечити, що, мовляв, і без чоловіка життя прекрасне, назустріч закохана пара. Її долоня в його, і такий вигляд щасливий в обох, що й аргументи всі розсипаються.

Телефоную до Ірки. Хай підтвердить або заперечить одне з тверджень про заміжжя. Кому, як не їй, краще про це знати. Вона ще зі школи мріяла про кар'єру науковця, про вчений ступінь, доповіді, поїздки, конференції, закордон. А що має? Чоловіка, двох дітей, затишне помешкання, велику кухню.

— Приїзди до мене... — мало не плачу в слухавку.

— Що трапилось? — стурбовано.

Вона — мати, тож усім намагається допомогти по-своєму. Того нагодувати, тому соплі витерти, тому казку на ніч...

— Нічого. Давно не зустрічались. Скучила. — Майже правда.

Раптом усвідомлюю, що й справді скучила — за нею, за нашими безтурботними посиденьками, коли ще ніхто нікого не мав, ні за що не думав і не відповідав. Ми були молодими, належали всьому світові, а весь світ належав нам.

— Юльку кличемо?

— То ти згодна? — не можу приховати своєї радості.

— Так! Якраз думала, що б таке вигадати, аби вирватись хоч ненадовго від того прання, куховарення, миття начиння. Бо інакше совість не дозволяє, — тішитись.

— Ти це серйозно?

— Про що? Про начиння?

— Про совість.

— Та так. Навіть не знаю. Начебто... А ти? У тебе ж також є стримувальний... еее... фактор... Чи я помиляюсь? — обережно.

— Ти знаєш? Звідки? — Все ще не вірю.

— А ти думала, що можна два роки прожити з хлопом і про це ніхто не дізнається? Навіть краща подруга?

— Юльці подзвониш чи мені самій? — намагаюся перевести розмову в інше русло.

— Подзвоню. Я й сама її давно не бачила. А що, зовсім кепсько?

— З чого ти взяла? — я таки не здаюся.

— Звучиш паскудно. А про Павла Юлька розповіла. Бачила вас разом. У тебе з ним справді все гаразд? Де він, до речі?

— У відрядженні, — довелося-таки визнати очевидне, але розповідати щось більше не хотілося.

Ірка чудово розуміла, що якби Павло був на місці, я б нізащо у світі не проміняла його присутність на посиденьки з подругами. І річ не в Павлові. Вона добре знала мою натуру і моє ставлення до чоловіків: спочатку хлоп, а потім усе решта.

— Не хочеш по телефону, то хай. Скоро все одно побачимось. Щось із собою прихопити?

— Ні-ні, що ти? Це ж я запрошую... — Всміхнулася, бо мені вже наперед було приємно.

Юлька жила в сусідньому будинку з Іриною. Вони зналися давно, ще з дитинства, хоч були зовсім різними.

Ірина — висока, струнка, з довгими ногами і тонкими, наче ліани, руками. Мала розкішну копу неслухняного волосся кольору горіха. Ніяк не давала собі ради з нею, тож віднедавна дозволила тій копі набути свого природного вигляду. Стала схожою на кульбабу. Було непросто стриматися від бажання дмухнути в її бік. Доводилося чекати, що хтось зробить це першим. Занадто лаконічні риси обличчя робили Ірину на позір строгою та відстороненою. Usta тонкі, складені в майже правильну лінію. Дивно було бачити, як вона сміялася і ту правильність порушувала. А що сміялася вона часто, то дивно було завжди. Її чоловік та діти абсолютно не пасували їй. Важко повірити, що ця молода жінка зараз нахилиться до котрогось дитинчати і дасть пипку, витре сльози, змінить підгузок. Але ні. Вона це робила. Та ще й як справно!

Юлька була цілковитою протилежністю Ірини. Середнього зросту, з надто округлими стегнами... Коротко кажучи, в Юльки все було надміру. На відміну від лаконічності Ірки, у неї були майстерно промальовані уста, які коли не всміхалися — складались у візерунок, що нагадував метелика, котрий от-от стріпне крильцями і полетить. Можливо, саме це змушувало уважно слухати Юльку ще до того, як вона починала розмову. Очі були, мов у сарни: великі, синюваті, вкриті поволокою таєм-

ничості. Рівно засмагле обличчя створювало ілюзію, що Юлька щойно із солярію, хоч ним не користувалася принципово. Зовсім не вживала косметики. Господарське мило, натуральні олії — ось і всі засоби догляду за тілом. Її мальовниче живе обличчя незбагненно дисгармоніювало з великим, позбавленим привабливої форми тілом. Наче злий, але вправний маг позбиткувався над нею, причепивши красиве обличчя до чужого тулуба. А ще, на відміну від моєї подруги, у неї не було ні дітей, ні чоловіка. Навіть потенційного.

Дівчата прийшли разом, мабуть, домовилися. Точно як у школі. Вони роззуваються, хапають перші-ліпші капці й одна за одною шмигають на кухню.

— Ще скажи, що ти це сама готувала... — Юлька.

— Ні, не сама. Півгодини тому привезли здоровенні хлопці з оголеним торсом, як ото в рекламі, — пробую жартувати, але в останню мить застановлююсь¹, бо не знаю, чи ті хлопці Юльці подобаються, та й чи комусь таке взагалі може сподобатися — голий впрілий хлоп на кухні.

Ні-ні, я не проти голизни. Але все-таки жіночої.

— Справді? — тихо, аби я не почула, перепитус в Ірки.

— Та яке там! — голосно регоче та.

Ірина ніколи не вирізнялася особливим тактом. Юлька від такої поведінки зашарілася. А мені таки було приємно. Нечасто вдається когось здивувати кулінарними здібностями. Усі все знають, усі все вміють.

— Як же ти це робиш? — Юлька не здається.

¹ Застановлюватися (*díal.*) — задумуватися.

— Просто беру і роблю, — сміюся, бо спробуй на пальцях поясни, як робити суші.

Дівчата швиденько всілися до столу й завмерли. З невідомим інтересом розглядають вміст тарілок.

— Вони всі різні? — з надією в голосі Юлька.

— Ні, однакові, — знехотя відповідаю.

От ніколи так не буває, щоб усе добре. Самими ролами здивувала, а що всі однакові — недопрацювала... Настрій зіпсувався. Але в хаті гості, тож титанічним зусиллям волі натягую на уста гумову посмішку, яка от-от зісковзне і зникне назавжди.

Ірка не стрималася першою.

— Розповідай!

— Та нема про що розповідати...

А що, я гірша від них обох? В Ірки чоловік, який її любить, на руках носить, в Юльки нікого, але таке враження, що одній і другій такий стан речей пасує. А в мене Павло, з яким нічого певного. Живеш, як на вулкані. І статус невідомо який. Зайнята ти чи вільна. Жодної визначеності. Ні краплини певності в тому, що буде завтра. Але це все тільки збоку. А коли вслухатися, вдуматися, придивитися...

— Та як нема? — Ірина не приховує подиву. — У тебе то одне, то інше... кіно, одним словом. Не те, що в мене: дім, діти, кухня, чоловік... і так по колу...

Вона якось дивно зітхнула, наче подумки перенеслася в те місце, не вельми для неї приємне.

— Хочеш сказати, що ти б воліла жити так, як я? Без впевненості у завтрашньому дні? Порахуй, скільки мені років, а в мене ні сім'ї, ні дітей... — мало не плачу.

— Ти думаєш, сім'я додає впевненості? — втрутилася в наш діалог Юлька.

У неї освіта психолога. Вона завжди сидить, слухає, вичікує, а за мить як рубоне...

— Не знаю... — Я справді вже нічого не знала. — Але ж усі ж чомусь хочуть заміж...

— Можливо, й хочуть. Згодна. Але не всі, — Юлька вправно взяла віжки розмови у свої руки. — Ось я, наприклад, не хочу. — Повільно обвела нас обох промовистим поглядом і продовжила, проте не так переконливо, але таки доволі упевнено: — Через цю позицію нажила собі ворогів, і кого — найдорожчих мені людей — батьків, брата... Особливо важко з матір'ю. Ніяк не хоче погодитися з моїм правом бути самій.

Ми з Іркою презирнулися. Попри жаль, який висловлювала Юлька, вона не виглядала розчарованою.

— А як же фізіологія? Доросла жінка потребує бодай час від часу... випустити пару, — з якимось непідробним жалем завилила Ірина, доливаючи у наші склянки залишки вина з непомітно спорожнілої пляшки.

— Можливо, й слушне запитання... Але коли добре над цим поміркувати, то, мабуть, потреба у відповіді відпаде сама собою. За коротку мить задоволення — а ні для кого не таємниця, що оргазм триває всього кілька митей, які до того ж годі затримати чи контролювати без спеціальних тренувань, — поправила сама себе, — але хто ж то з простих смертних тренується? — Знову обвела переможним поглядом нас обох і, впевнившись, що ми не маємо чим заперечити, продовжила: — І за це потрібно непомірну ціну заплатити. Тим паче, що

скільки там тих митей жінці випадає посеред буднів, стресів, проблем, загального безробіття і тотальної екологічної катастрофи. Ось ти, — хитнула головою в бік Ірки, яка, нахнюпившись, розвужкувала¹ соєвий соус китайськими паличками по тарілці, — часто отримуєш свої оргазми?

Від несподіванки та здригнулася.

— Один чи два рази на місяць, — чомусь винувато підрахувала вона, наче наперед вибачалася, що когось підвела чи не виправдала сподівань.

— А ти? — це вже до мене.

— Буває, що два-три рази... в день... — я, також винувато. — Але це тоді, коли ми бачимось. — Щоб пом'якшити сказане.

— А я взагалі не знаю, що це таке і про що всі говорять, — Юлька.

Ми всі троє презирнулися.

— То що ж тоді виходить? Варто заміж вийти, прати і церувати² шкарпетки, прасувати сорочки, варити їсти, безконечно тих дітей виховувати, соплі втирати, гулі зеленкою замазувати, аби отримати свій законний один на місяць оргазм? — підсумувала Юлька на диво тверезим після другої відкоркованої пляшки вина голосом.

— Два.

— Що два? — Юлька спантеличено глянула на Ірину.

— Два оргазми...

¹ Розвужкувати (*діал.*) — розмазувати.

² Церувати (*діал.*) — штовпати.

— Ет, та яка там різниця?! Один? Два? Цього замало, аби виправдати заміжжя.

Ірка знітилася.

— Я не про тебе. Я в цілому про жінок. Що доброго в тому, що Марта гризеться через хлопа, який їй не належить і належати не буде? — Сторожко подивилася на мене.

Хай дивиться. Байдуже. Теж мені, Америку відкрила. Тут і психологом не потрібно бути. Усім відомо, що тільки один відсоток чоловіків наважується покинути своїх дружин першими. І шансів, що твій належатиме до того одного відсотка, рівно стільки, як дочекатися прогулянок на Марс.

— Нічого, — я тяжко зітхнула. — Так само нічого доброго в тому, що хлопці, які товчуться поруч зі мною, не виявляють зацікавлення щось поміняти. Нічого доброго і в тому, що Остап, із яким я нарешті почала будувати-вити своє гніздекко, мені не сказав про дружину і двох діток. Зауважте, не брехав, а саме забув уточнити. — Я раптом осміліла, бо відчула, що за довгий час можу про це говорити вільно, без сліз.

— Справді?! — хором.

— Так. Нічого доброго і в тому, що я зараз із Павлом, а він у сепарації зі своєю дружиною. І в тих оргазмах, якими я, наче верблюд, намагаюся запастися на майбутнє, бо не знаю, що мене чекає попереду...

— Кіно-о-о-о, — протягнула Ірка, в якій раптом заіскрилися очі, — таки справді кіно...

Вона сиділа, підперши голову руками, і їла мене поїдом.

— Ір, ти що, справді можеш мені заздрити? — Я б нізащо не повірила подрузі, коли б не бачила її завороженого погляду,

якого не зводила з мене, поки я не закінчила розповідь про свої пригоди.

— Так, — коротко відповіла та.

— Ось. А я про що? Усі вірять, що в іншого життя краще. Кожному видається, що в іншого мед солодший. Але це все неправда, — знову підсумувала Юлька.

Здавалося, її моя розповідь аніскілечки не зачепила.

— Можливо. Але чому до Марти липнуть однакові чоловіки? Маю на увазі — одружені, а до мене ніхто, уявляєте, ніхто-о-о-о-о-о взагалі не проявляє жодного інтересу, — не вгавала Ірина, обернувшись до Юльки всім тілом.

— О-о-о, дівчата. Оце і є основне запитання. Знайдете відповідь — зрозумієте причину.

— Маєш на увазі, що я якимось чином приваблюю саме одружених чоловіків? — Тепер і я розвернулася до Юльки. Що може бути цікавіше, ніж почути про себе з чужих уст?

— Саме це і маю на увазі.

— Але ж чому? Насправді я дуже хочу вийти заміж. Я добре готую, у мене завжди чисто, випрано, я добре виглядаю, маю дві освіти, широке коло...

— Спинись, — перебила вона мене. — Річ не в тім, що в тебе є, а в тому, чого в тебе нема.

— «Біда не в тім, що ти мене не любиш, а в тім, що я тебе не можу розлюбити», — проспівала Ірка, відставаючи під шапку другу пляшку. — А ще є?

— Може, досить? — Юлька.

І таке те її «може» кволе і невиразне, що я поставила на стіл третю пляшку.

— І чого ж у мене нема? — Я сподівалася сьогодні отримати відповіді на всі запитання.

— Не знаю.

— То навіщо почала? — Я не на жарт розійшлася, бо мені видавалося, що синя птиця мого щастя ось тут, поруч, на відстані простягнутої руки, і що вона... в Юльки.

— Ти сама маєш знайти відповідь.

— Бо що? Що, якщо ти мені скажеш?

— Це не матиме для тебе того значення, якого ти очікуєш. — Юлька вміла бути терплячою, коли треба. — Та й я не можу тобі нічого сказати, бо не знаю тебе так добре, як ти сама. Усі відповіді на запитання є всередині кожного. Потрібно лише наважитися і зуміти їх знайти.

— Юлько, звідки ти така мудра? — Ірка тепер захоплювалася нашою спільною подругою.

Погоджуюся, Юлька таки викликала подив. Самодостатня, спокійна, виважена. Знає, чого хоче. Впевнена у своєму виборі. Та й, зрештою, вона просто його зробила, цей вибір. Одного разу їй вдалося заробити кругленьку суму і купити кілька квартир. Тепер вона здає в оренду помешкання, живе у своє задоволення, їздить по різних семінарах знаних психологів і пише працю. Тільки іноді з'являються агресивні нотки в голосі — коли йдеться про представників сильної статі. Як сьогодні.

— Я не мудра. Я грамотна, начитана, якщо хочеш. Якби була мудра, то не носила б за собою зайвих тридцять п'ять кілограмів. Чи ви думаєте, мені не хочеться, аби хлопці проводжали мене поглядами? Та про що я кажу? Вони мене проводжають, але... А ви все «чоловіки» та «чоловіки»...

Тільки-но дівчата порозходилися, я взялася до посуду — незмінного фіналу будь-якої вечірки. Але мені й на думку не спало нарікати. Миючи начиння, могла відволіктися від роботи і заглибитися в роздуми. Виходить, у Юльки також не все гаразд. Таке відкриття не те щоб тішило, але додавало оптимізму.

— Юлько, привіт! Не спиш? — я не втрималася і подзвонила, домивши останню тарілку.

— Та де там! Заснеш тут... — вдавала вона роздратовану.

— Скажи, а чому в мене так виходить?

— Як так?

— Не виходить...

— Хто тебе знає. Тут думати потрібно, аналізувати, так із наскоку й не скажеш. Може, ти звикла до такого...

— До якого? — я не діждалася, поки вона закінчить думку. Дівчина не звернула на це уваги.

— До того, що тобі завжди потрібні біль, розчарування...

— Про що ти? — майже сухими устами, бо раптом те, про що вона говорила, зробилося таким... рідним.

— Марто, я ж не практикуючий психолог. Я от собі не годна дати ради, не те, що... Давай завтра? — аж благально.

— Юлю, Юлечко, останнє скажи, як то «потрібний»...

— Дуже просто: ти живеш із дитинства в сім'ї, де з тебе постійно знущаються, кплять¹ і так далі...

— І що? — пересохлими устами.

¹ Кпити (*dial.*) — насміхатися.

— І ти до цього звикаєш. Навіть якщо йдеш із дому, то все одно шукаєш когось, хто б із тебе знущався. Це такий тандем. Жертва — тиран. Жертва знаходить свого тирана, а тиран без жертви також не може. Іноді такі союзи бувають дуже міцними. Тебе в дитинстві ображали?

— Ні. Так. Не знаю... — Я розгубилася остаточно. Вмовкла.

— Ей, ти ще там? З тобою все гаразд?

— Так, усе добре. Дякую тобі...

— За що?

— За те, що вислухала.

— Та це я більше говорила. Але...

— Так, добраніч.

— Бувай.

Раптом спогади дитинства навалилися непосильним тягарем. Я ніколи не думала над тим, чи з мене знущалися, чи хтось кпив і ображав. Мабуть, ні. Зате... Якась одинока думка загубленим птахом билася об шибку моєї свідомості, прагнучи вирватися на волю. Мене просто ігнорували. Цуралися. Ось воно! Не знаю, що краще, — коли з тебе знущаються (тоді ти все ж таки є) чи коли тебе цілковито ігнорують (тоді тебе нема). Тоді ти звикаєш жити поруч з іншими, жити чужим життям, чужими емоціями. Бо в тебе твоїх нема. У тебе твої забрали. То що ж виходить? Я шукаю в чоловіках продовження отого впертого ігнорування? Виходить... я живу чужим життям, чужими емоціями... вприглядку...

Я плакала. Гірко, тихо схлипуючи в подушку. Плакала, захлинаючись жалем до себе — малої дівчинки, до себе —

кострубатого підлітка, до себе — молодій і невпевненій в собі дівчині. У ту мить я розуміла, що десь, колись, у далекому дитинстві, загубила саму себе на догоду батькам, яких любила. Ох, як же я їх любила... Могла годинами, так, щоб ніхто мене не бачив, стояти у дверях чи сидіти під столом і милуватися ними — молодими, красивими, упевненими в собі...

Засинаючи, я згадала фрагмент річної давнини. Ми святкували батькові уродіни на дачі за містом. Як стемніло, розпалили багаття і давай співати. Я люблю співи, та й репертуар маю чималий. Ще в школі мені подобався хлопчик, який грав на гітарі і співав. Про всяк випадок я вивчила напам'ять усе. Випадку не сталося, а пісні залишилися. Усі до єдиної. Я чула краєм вуха, коли співала про Довбуша, як співробітник батька, не зводячи з мене очей, запитував, чому той приховував мене від усіх. Чула, як казав, що в нього є син, який недавно одружився, але він би охочіше мав за невістку саме мене. Батько дивився на нього скося і не вірив. Я доспівала «Довбуша», але раптом мені чомусь захотілося піти геть. Прикро, коли тебе цураються. А ще прикріше, якщо це твої батьки.

— Ти обідала?

— Ні. Не встигла. Багато роботи.

— Чому ж ти так мало заробляєш, коли так багато працюєш?

— Ти смієшся чи знущаєшся?

Після вчорашньої вечірки я схильна була в усьому бачити причинно-наслідковий зв'язок. Проте Павло про зустріч не знав, тому спокійнісінько провадив далі:

— Ні те, ні друге. Я б на твоєму місці щось робив, щось змінював.

— Що? Відкрив би свою фірму?

— Якнайменше. — Він не жартував.

— Домовились.

— Не дуйся. Подумай. Що тобі потрібно? Що таке робиться у твоїй фірмі, чого б ти не могла робити самотужки?

А й справді. Іноді виявлялося, що мої пропозиції більше подобаються і підходять замовникам, аніж ті, які висловлює племінник шефа. Але перспектива чогось нового та зовсім невідомого лякала і паралізувала.

— Начебто нічого такого...

— От бачиш. А поїмо — взагалі просвітліє. Маєш настрій на піцу?

— Суші? — вдаю, що не розчула.

Але напрочуд добре знаю Павла — водорості, китайські гриби й сира риба не для нього. Дивлюся на нього прохально з-під брів, імітуючи дитя, але він невблаганний.

— «Опера пасаж»? — натомість.

Звичайно, не кожен забереться на п'ятий поверх, та ще й серед білого дня. Ми продовжуємо переховуватися, скрадатися. Це стає нормальним. Іноді питаю себе, як жила до цього? Часом дивують люди, які п'ють каву посеред міста, не шифруючись і не соромлячись. Невже вони нічого не приховують?

— Ні, тільки не «Опера пасаж», — я, твердо, хоч зазвичай намагаюся не суперечити.

— То ж чому? Там доволі смачна кухня. Не надто різноманітна, зате швидко готують, — дивується.

— Чарлі Чаплін, — видушую із себе.

Мені хочеться мовчати. Мені хочеться, аби він перестав мене розпитувати і запропонував щось інше. «Піцу Челентано», наприклад. На вулиці Князя Романа навіть шкірку з огірків знімають перед тим, як додати до салату.

— Що з ним не так?

— Фільми з ним там крутять без перерви.

— То й що?

— Він педофіл.

Я думала, Павло зараз накинеться на мене, накричить, розвернеться і піде. Але він спочатку став як укопаний, а потім розреготався. Щиро, на всю вулицю, аж сльози йому виступили.

— З чого ти взяла?

— У «Поступі» написано, у рубриці «Полуничка». Там ішлося про те, що в нього було безліч молодесеньких дівчат, яких він безугавно спокушав, не переймаючись ні протестами обдурених батьків, ні судовими позовами про розбещення малолітніх. Та найбільше мене вразив той факт, що одну — я забула, як її звали, — він таки й справді любив, але коли в неї з'явилися перші зморщечки у віці двадцяти років, вона перестала його збуджувати і він її покинув.

— То й що? Зате який із нього актор!

— Який?

— Неперевершений.

Обідати ми пішли в «Піцу Челентано» на салат із почищеними огірками.

— Як ти думаєш? Чи ти з мене знущаєшся?

— Марто, що знову? Ти щось собі намислила, і тепер ця думка гнітить тебе?

— Майже так. А як тоді назвати те, що ти зі мною робиш?

— Я тебе люблю.

— Якась дивна в тебе любов... Я завжди поступаюся, завжди мовчу, а ти поводишся так, як тобі хочеться.

— То поводься й ти так, як тобі хочеться.

— Тоді наші стосунки припиняться.

Почула, як кров шугонула мені в обличчя.

— Можливо.

— Ти можеш отак спокійно про це говорити? — Я мало не плакала.

Два роки. Два роки, а він про це говорить так, наче ми тільки вчора познайомилися. У якусь мить я чітко усвідомила: ще одне слово — і повернення назад не буде. Підуть нанівець усі наші романтичні вечери, поїздки на море, секс на порожньому пляжі. Кануть у вічність, розтануть, мов дим, його палкі обійми, його вологі поцілунки на моїх устах, його пружна шкіра під моїми пальцями, його...

Дивно, я ще не прийняла остаточного рішення, але вже бачила нас наче збоку і ніби в минулому. Ми могли б бути непоганою парою. Доповнювали одне одного, завмирили під час одних і тих самих сцен у фільмах, сміялися з однакових жартів, кохалися під ту саму музику.

Сльози жалю, ні, мабуть-таки, прощання, виступили на очі і повільно, аби був час усвідомити їх реальність, стікали по щоках. Павло принішк. Раптом зробився таким, як кілька тижнів тому, коли побачив мене із синцем на скроні. Які ж ті

чоловіки вразливі! Достатньо сльози, аби вони розтопилися, попливли...

— Марто, ти чого? Мартухо... — Павло намагався своєю долонею накрити мою руку.

Я відсахнулася. Мимоволі. Немов побачила перед собою огидного тарантула.

— А як тоді назвати те, як ти до мене ставишся? Ти користуєшся мною, моїм тілом, моїм теплом, моєю довірою, зрештою, а що я отримую навзаєм? Страх, невпевненість, відчуття ущербності?

Я знову за своє. Розумію, що більше мене з цим чоловіком нічого не зв'язує. Розумію раптом, що він не має більше на мене впливу. Розумію, що мій біль сильніший від страху бути самою.

— Марто, але ж я не ображав тебе ніколи... Ти сама погодилася на такі стосунки, де ніхто нікому нічим не зобов'язаний. Та й те, що ми з дружиною в сепарації, ти також знала... — Чоловік виглядав розгубленим, здивованим і... ображеним.

— Можливо. Але невже ти думав, що коли я погодилася ділити з тобою своє життя, ліжко, зрештою, то це так, для забави, для експерименту, від нудьги?

Він тільки звів догори плечі. Мабуть, хотів ними знизати, бо розумів, що жодні аргументи мене не переконують, але так і завмер. Ні. Зіщулився.

— Ти думав, що поки ви з дружиною вирішуєте, бути чи не бути, а ваш син тим часом росте, ти зберігаєш своє право в будь-який момент, раптом усвідомивши недоцільність самотності, яку, до речі, не без задоволення розділив зі мною, повернутися до неї? Ти вважав, що коли повернешся, то матимеш знову так

звану повноцінну сім'ю, а мені залишиться, як справжньому другові, тішитися за тебе і щиросердно переживати, аби у вас усе склалось? Ти уявив себе настільки неперевершеним, багатим, вродливим, що мені так і кортіло найкращі молоді роки покласти тобі до ніг? Невже ти справді на мить у це повірив?

На нас почали оглядатися. Але для розлюченої жінки така увага є дріб'язком.

— Марто, не починай. Ходімо прогуляємось...

— Ні. Не чіпай мене, — я гнівливо відкинула його долоню, сховавши руки під столом на колінах. — Дай я хоч раз скажу тобі те, що думаю. Так от. Ти себе у дзеркалі бачив? Смішні мультибрендові шмати, які невідомо хто тобі порадив. Ти як клоун у твоїй рожевій ультрамодній сорочці з такою ж ультрамодною фіолетовою краваткою. А ті вузькі штани. Ти ж чоловік! Чи, може, змінив орієнтацію? А твій шаличок, петлею зав'язаний на шиї? Ти що, бавишся в поета, художника, піжона? Павле! Ти ж з Лапаївки, мати його, — не витримую. — У вас досі каналізації нема...

— До чого тут каналізація? — Павло помітно нервувався.

— Ти маєш рацію. Ні до чого. Бувай.

Я встала і пішла. Він мене не наздоганяв. Навіть не зателефонував. Від Ірки я довідалася, що повернувся до дружини. Може мені подякувати.

Два дні я лежала, мов викидень, якому обірвали пуповину, що живила його, зв'язувала з матір'ю, зі світом. Два дні видалися вічністю. Чомусь боліло все тіло і було враження, що я після наркозу і мені ампутували якийсь дуже важливий орган. Ка-

жуть, те, що нас не вбиває, робить сильнішими. Брехня! Я відчула, як змаліла. Як зблякли навколо кольори, наче на афіші цирку, який уже давно покинув місто.

Чому Павло? А чому ні? Він мав рацію. Я про все знала. На що я сподівалася? Думала: можливо, збагне, що я саме та, яка йому потрібна. Гадала, що коли буду правильною, ідеальною, то він осягне, що я для нього створена, і це переважить на шальках його вагання щодо спільного життя з дружиною. Що зробить вибір на мою користь... Та я помилялася. Очевидно, він і справді вважав, що на це все заслуговує.

Чому ж мовчала? Чому не говорила про свої сподівання вголос? Чому не сказала так само чесно і відверто про те, що хочу вийти заміж і народити дитину, на його чесне і відверте зізнання, що не зовсім вільний і живе в тимчасовому відлученні від сім'ї? Можливо, він так само щиро ще тоді б визнав, що в нього інші плани, одруження зі мною і спільна дитина в них не входять...

Я боялася. Боялася, що коли отак, як сніг на голову, скажу про свої мрії, то він утече. Бо прийнято, що представник сильної половини людства має сам зробити пропозицію, ініціювати стосунки, переїзд до спільного помешкання... А ким це прийнято? Коли? Для чого? Усі прекрасно знають, що навіть найзаможнішими, найвладнішими і наймудрішими, навіть одіозними постатями керували жінки, та все одно визнають право першого голосу за чоловіками. Це що? Привселюдне глузування з них чи визнання їхньої неповноцінності?

Я втомилася. Втомилася вдавати, терпіти, заплющувати на все очі. Може, і справді так, як Юлька, краще. Самій.

До нищівної самооцінки, невпевненості в собі, постійного відчуття страху і провини, безпорадності, потоптаного почуття власної гідності, які затаєно тягла за собою з дитинства, додалося ще й відчуття ущербності. Зі мною таки й справді щось не так.

Я боялася мати свою думку, бо вона вирізняла мене серед інших і могла виставити в не найвигіднішому світлі. Що ж тоді скажуть батьки? Мати? Вона завжди наводила мені за взірць сусідських дівчаток чи донечок її подруг та співробітниць, тягатися з ними в носінні чепурних бантиків та заковуванні очок під час декламування усілякої дитсадівської банальності в мене не було шансів. Та я таки намагалася, адже боялася, що коли буду іншою, то мати перестане мене любити. Згодом страшилася виказувати свої бажання, боялася стати схожою на красиву жінку в джинсовій спідниці із сусіднього будинку, бо страх почути соковите, викочене в мій бік із материних уст слово «курва» паралізував.

І раптом, як палючий промінь, — спогад. Я загубилася у великому місті, бо розрили дорогу, якою я звично добиралася на танцювальний гурток. Мені сім років. Так і не потрапивши до Будинку піонерів, пробую повернутися додому. У цей час у моїй сім'ї починається паніка. Стає ясно, що я пропала. Випарувалася. Ірка — остання, хто могла мене бачити, бо ж ми ходимо до одного класу і сидимо за однією партою. Навіть додому вертаємося тією самою вулицею. Батьки з надією, що Ірця знає більше від них, подалися до її дому.

— Доброго вечора, чи можна Ірцю? — моя мама пересохлими устами.

— Доброго-о-о-о, а що це у вас? — без особливого ентузіазму, прочиняючи двері до квартири.

— Ми батьки Марти. Наші діти в одному класі навчаються... — це вже батько, бо матері мову мовби відняло від тонкої, наче вкраденої, смужки світла з ледве прочинених дверей.

— Так-так, ми знаємо. Ми ж із вами у батьківському комітеті, — Ірчина мати.

Дверей усе-таки ширше не відчиняє.

— То можна нам Іринку? — Це знову мама, сяк-так віднайшовши голос.

— А що, властиво, сталося?

Батько знервовано переступає з ноги на ногу. На вулиці геть стемніло, а вони тупцюють під чужими дверима, марно надіючись на крихту інформації про їхню донечку.

— Марта не прийшла додому, — випалив скоромовкою батько, начебто це йому гарантувало таку ж швидку відповідь.

— У нас її нема, співчуваю. — Ірчина мати готова була й тої благої шпарки позбавити.

— Ми знаємо, але швидше за все ваша Ірця останньою її бачила, то, може, вона їй щось сказала... куди йде чи... То можна нам до вашої доньки? — батько, усім тілом нахилившись вперед.

Жінка в прочинених дверях мовчала, наче над чимось розмірковувала чи щось згадувала. Мої батьки, мов реп'яхи, пристали поглядами їй до уст й очікували після такої паузи якнайменше дива.

— А чи не могли б ви прийти пізніше? Ірочка спить...

Батькові довелося притримати за лікоть матір, щоб та від несподіванки не впала.

— Але ж... надворі ніч... коли пізніше? Прошу вас поділіться Божу, пустіть нас до неї... — мати вже не стримувала розпачу.

Жінка мимоволі відступила під натиском сліз.

— Чекайте тут.

Ірчина мама зникла в нетрях чималенького помешкання. Мої ж батьки, мов загипнотизовані, залишалися по той бік порога, наче перед ними магічне коло. За кілька хвилин жінка вивела за руку Ірку. Розпатлана, в розхристаній піжамці, сонна дівчинка поволі приходила до тями, обіруч протираючи очі, які ну ніяк не хотіли розплющуватися.

— Іринко, Ірцю! — Моя мати впала перед наляканою дівчинкою на коліна. — Тобі Марта нічого не казала? Не казала, куди вона збирається після школи?

Дівчинка перестала терти очі, опустила рученята, задумалася.

— На танці! — Світилася на всі зуби, що були в її роту, адже вона згадала.

— І все? — моя мати розчаровано.

— Так, — закивала на знак згоди дівчинка, — все.

— Ти справді більше нічого не пам'ятаєш? — Моя мати вхопилася обома руками за дівчинку і трясла її невеличке тільце в надії, що, можливо, ще таки щось витрясе з нього.

— Не пам'ятає, вона ж вам уже все розповіла, що знає. — Жінка силоміць вирвала доньку з чіпких обіймів своєї матері і повела до однієї з кімнат.

Мати ще якийсь час постояла на колінах у чужому коридорі, встала і, не обтріпуючись, поплелася додому. Вдома чекала я.

Згодом, коли мати комусь оповідала цю історію, то обов'язково звертала увагу на жорстокість і черствість Ірчиної матері. А як на мене, це свідчило лише про те, що та страшенно Ірку... любила.

Чи не тому її всі продовжують любити? Чоловік, діти, друзі... Навіть я.

Промені вечірнього сонця м'яко освітлюють велике дзеркало при вході. Я стою перед ним і купаюся в жовто-багряних кольорах, наче проходжу обряд очищення вогнем. Мені хочеться пізнати себе. Зрозуміти жінку в собі. Жінку, яка прагне любові, прагне бути бажаною і відкритою чоловіком. Зрозуміти в собі дитину. Дитину, якою пишаються батьки. Дитину виховану і випещену. А також ту частку себе, яка вимагає певної свободи, незалежності, поваги до власного простору.

Намагаюся відчувати цілісність, якусь основну партію, тему, що поведе за собою всі інші, складаючись у гармонійну, повнотілу, насичену звуками, барвами, емоціями мелодію. Нічого не вдається. Та какофонія, що звучить у мені, розриває на кавалки, позбавляє здатності думати, відчувати...

Я зсуваю з пліч трохи завелику чоловічу сорочку, у якій мігрую тенетами помешкання вже кілька днів поспіль. Минулого тижня я таки написала заяву на звільнення. Ніхто особливо мене не затримував, ніхто нічого не питав. Хочеш — маєш.

Щедрі промені сонця, що ховається за обрій, миттєво забарвлюють моє тіло своїм теплом. Золото. Багато золота.

Я стаю схожою на статую. Доволі привабливу. Мені хочеться її діткнути. Я торкаюсь. Не дзеркала. Ні. Себе. Свого тіла. Не зауважувала, що воно таке гарне. М'яке світло втомленого дня згладжує усі нерівності, тамує неточності. Промені наче ковзають туди-сюди. Заграють. Ніжаться, як велика дика кішка, коло стегон, навколо ніг. Обережно торкаються персів і, зачепившись за настовбурчені соски (вони в мене завжди такі — відкриті до світу), зависають, погойдуючись, наче клаптик єдвабної тканини. Вони проникають всюди так ніжно і трепетно, що я не встигаю відчуті їхнього входження.

Ще кілька місяців тому, коли ділила своє життя з Павлом (чомусь досі годі викинути його з пам'яті, ні, не пам'яті взагалі, а пам'яті тіла), на свою плоть не зважала. Була та й була. Достатньо, що він нею втішався, пестив, вдовольняв. Сьогодні ж вона кричить, волає про його руки, уста. Вона збунтувалася, і я не можу її вгамувати. Я не знаю, як дають собі раду послушниці (чула, що й у них не все гладко), але в мене опускаються руки. Я стаю безпорадною. Усе ще стійко тримаюся, але відчуваю, що сили мої вичерпуються.

Колись давно, коли я жила з батьками, але вже пізнала заборонений плід пристрасі, на мене найшло схоже відчуття невтамованого голоду. Я пам'ятаю, як моє тіло, що тільки-но зачало смакувати всі нюанси насолоди, раптом заважало продовження. За стіною жив чоловік. Він був старший за мене, але значно молодший від батька. Він ніколи мені особливо не симпатизував, але в ту мить — я це виразно пам'ятаю — готова була йому віддатися без ніяких розмов, умов, без жодного слова. Тоді я не знала інших доторків, ніж невпевнений

дотик гарячої від бажання плоті свого хлопця. Короткої, вивуатої і наче... поцупленої.

З опущеними трусиками, зі зв'язаними, мов у арештанта, ногами нишпорила по квартирі, вихоплюючи серед безлічі предметів поглядом бодай щось, що наближено ту плоть нагадувало б. Нічого. (Невже ранній Юрій Винничук, котрий описував жінку, яка злягалася геть з усім, що було в помешканні, навіть із чотириновою табуреткою і люстрою, щось про це знав?) Предмети або закороткі, або, якщо довжина підходить, то затонкі — баночки з шампунями, пляшки, пляшечки, макогін, держаки до розмаїтого кухонного начиння. Інші з тонкого скла або з грубого металу.

Нарешті натрапила на пенал. Закордонний, з доволі м'якого пластику і зроблений у вигляді олівця. Та частина, що імітувала загострений грифель, була ковпаком і знімалася. Я взяла його до рук. Доволі важкий. Чомусь висипала весь його вміст — ручку, гумку для стирання і кілька олівців. Уже тримаючи в руках, зрозуміла, що мій пенал вигідно вигравав своєю величиною перед гордістю того хлопця. Було лячно. А якщо сподобається? А якщо звикну? Не пам'ятаю докладно, що було далі, але вдовольнити себе мені не вдалося. Ще тоді зрозуміла — розмір питань не вирішує. А що ж тоді? Про оргазм довідалася значно пізніше, та й то якимось випадково.

Не знала, що в мене таке м'яке тіло. Якщо на нього дивитися збоку, то такого не скажеш. Виразно проглядаються ребра, чітко видно всі суглоби. Я доволі пропорційна. Трішечки заважкий низ. Можливо, дещо закороткі ноги. Але ці недоліки губляться на фоні дивної гармонії всіх складових мого єства.

Павло пробував якось мені про це сказати. Кострубато і незграбно, на свій лад, але я сприйняла його слова як намагання зробити мені приємність.

Сонце потроху ховається, і за лічені хвилини з мене залишиться тільки силует. Мені приємно відчувати власні дотики. Я мандрую своїм тілом, його згинами і випуклостями, які гармонійно і непомітно переходять одні в інші, переплітаються, губляться, ваблять... Від дотиків кінчиками пальців то тут, то там тіло розцвітає дивовижними квітами чуттєвості.

Завмираю. З несподіваним потрясінням розумію, що ці дотики все ж мене не збуджують. Так, мені приємно торкатися до себе, приємно ковзати шовковою шкірою, вишукувати місця, де вона стає надзвичайно тонкою і прозорою, наче перетинка на крилах летючої миші, і зупинятися в найпотаємніших, найнедоступніших місцях, які відкриваються лише мені.

Але ця насолода винятково естетична. Споглядальна. Коли мого тіла торкався Павло, воно тремтіло, вібрувало, як рівне плесо після того, як хтось кине камінець. Ці хвили спочатку дрібно, навколо мене, далі — ширше здійсмалися, набирали сили, захоплювали все і всіх навколо, доки не виплескувалися з берегів... Де воно все поділося? Невже той чоловік, від якого таки наважилася піти, забрав це із собою? Намагаюся згадати, чи відчувала щось схоже з Остапом, з тими, хто був до нього. Ні, мабуть, ні. Бо ні за ким іншим мені не було так щемливо-тужно. Тепер я розуміла, що це не моя туга, це туга мого тіла.

Я лагідно, з усією ніжністю, на яку здатна, пещу свої перса. Вони заокруглилися, насторожилися у відповідь. Вони, як слимачки, виставили обережно і трепетно свої ріжки до чужого

світу. Вони в очікуванні дива. Насолоди. Моїх пестоців їм замало. Я не можу вдовольнити їхньої пристрасності. Я пробую стиснути їх сильніше. Ще. Мовчать. Отак: вирячили свої соски-очиці, що стверділи та наче закам'яніли, і чекають, що хтось зможе захланно, пристрасно, жагуче їх зім'яти. Аби та твердість розтопилася під силою бажання, аби розбризкала навколо свою життєдайну вологу.

Чую, як ревниво щось озивається внизу живота. Відчуваю, як ноги підгинаються, стояти несила. Лягаю в уже кілька днів не застелене ліжко. Тіло якось дивно саме вмощується у добре відому йому позу, у якій отримувала задоволення з Павлом. Та що ж це таке? Павло та й Павло! Начебто мені й без нього не може бути солодко. Однією рукою продовжую пестити перса з надією, що зараз, ось-ось вони прокинуться, стріпнуться і, як дві голубки, стрімко набираючи висоту, поринуть у насолоду, а іншою також м'яко і вкрай обережно, ніби торкаючись задоволеної рани, що ніяк не годна загоїтися,ступаюся до лона.

Мабуть, якби моє тіло мало власну, окремешню свою волю, то із задоволенням повідкидало би із себе мої руки і отак — у чому мати народила — пішло б у світ шукати того, хто б його вдовольнив. Але воно не може. Тому покійно приймає мої незграбні і ледве чутні дотики з надією, що це все колись закінчиться.

Мені прикро. Соромно. Соромно, що я не можу дати лад йому, собі. Я не знаю, як це робиться. У мене не було необхідності вчитися цього, а коли така потреба виникла, то навчатися запізно. Мене розриває від прагнень мого тіла. Болить кожен клаптик плоті від надприродної чуттєвості. Усі її частини

перенасичені бажанням, що переростає в хіть. Сила потягу, невситимої охоти сліпить мене. Я більше не підвладна собі, своєму розуму. Я прагну того солоду, який у мене забрали і без якого я втрачаю здоровий глузд.

Перебираю в пам'яті весь асортимент, який бачила в секс-шопі (якось ми туди з Павлом заходили), здається, саме зараз половина з нього була б ой як доречна. Чітко бачу вітрину, де в кольоровій пачці — дві акуратні прищіпочки для сосків, зв'язані між собою шовковою мотузкою, смикнувши за яку, стимулюєш обидва перса відразу. Марю й собі про таку. Раптом рвучко стаю, підходжу до скриньки з прикрасами: не те, не те, і це також не те, що потрібно. Ось. Є. Дві маленькі защіпки-жабки до волосся у вигляді ромашок. Пробую прищепити на сосок — боляче. Не витримаю. Знову дзигією кручуся по кімнаті. Мусить же бути якийсь вихід. Хусточка. Звичайна носова хусточка, складена навскоси. Чіпляю защіпку через тканину — добре. Відчуваю біль, але це вже інший, солодкий біль, який одразу ж відгукується межи ногами. Іншим кінцем кріплю до другого соска. Так, добре. Тепер, смикаючи за вільний кінець, що звисає, можу керувати-поганяти молодих лошиць, у яких перетворилися два слимачки, тільки-но мені вдалося їх осідлати. Отак, посмикуючи свої соски (здається, вони ще ніколи не були вдячнішими) і стікаючи солодом межи ніг, шукаю того, що замінило б мені ще й чоловічого прутня.

Вітальня. Лазничка. Кухня. Підвіконня. Вазони з квітками, полумисок із фруктами. Гранати, яблука, виноград, банани. Відриваю найбільший із грона. Оцінюю в руці. Залишаюся задоволеною. Мию його під краном теплою водою. Акуратно,

аби не пошкодити, витираю насухо. Серце калатає, тріпоче в грудях у передчутті чогось особливого.

Не встигаю торкнутися заморським фруктом себе між ногами, як він геть увесь миттєво зникає, немов його засмоктує потужна потойбічна сила. Виймаю і знову відпускаю. Він весь вологий і висковзує з рук. Нарешті знаходжу ритм, який мені пасує. До цього ритму підключаю перса, які з нетерпінням гарцюють дибки. Тільки-но приготувалася насолоджуватися ідилією, тільки-но налаштувалася увібрати в себе весь солод, на який сьогодні таке щедре моє тіло, як... усе скінчилось.

Я не встигла приготуватися, а вже по всьому. Коротка мить, яка була найсолодшою в моєму житті, — вже в пам'яті минулого. Розчаровано відкладаю той заморський фрукт, який іще навіть не обсох, одну за одною звільняю груди — вони обм'якли, і біль уже немилий. Згортаюся клубочком і намагаюся поринути в сон, аби ще раз пережити свою перемогу... над Павлом.

Хочу проектну фірму. До нестями люблю Львів і прагну йому прислужитися. Я не маю особливих амбіцій і розумію, що з жодним із найславніших львівських архітекторів — ані з італійцем Павлом Римлянином, за проектом якого збудували шедевр львівської ренесансної архітектури, — синагогу «Золота Роза», що була знищена під час Другої світової війни, — ні з Амброзієм Прихильним, який разом із Римлянином збудував монастир Бернардинів на початку XVII століття, — не зрівняюся. Але якщо можу бодай не зіпсувати того, що вже є, то намагатимуся всім серцем.

У Львові, як не маєш знайомих усюди, можна ходити по колу чиновницькими кабінетами довго, а то й усе життя. Тож завдяки подрузі моєї приятельки знаходжу фірму, яка мною заопікується і за подвійну винагороду — офіційну і таку ж (або й більшу) неофіційну частини — допоможе оформити ліцензію на проектування так, аби ніхто не чіплявся. А мені, за словами керівника фірми, залишиться дріб'язок — відповісти на декілька формальних запитань щодо перспектив моєї діяльності.

Урочиста мить — мене запрошують до кабінету. Ще коли прийшла сюди, відзначила: будинок є об'єктом культурної спадщини. Відомо, що ця споруда давно втратила господаря, як, зрештою, і більшість старовинних будівель у нашому місті. Брак господаря видно з усього: прогнута дерев'яна долівка в коридорах, оббиті стіни, полущена стеля зі шматками штукатурки, що зяють розкритими ранами, наче шкіра хворого на бубонну чуму, — чомусь від однієї цієї думки холонуть кінцівки. Автентичні височенні дерев'яні двері недбало помальовані олійною фарбою білого кольору. Латунні ручки, тією ж фарбою вимашчені.

Велика простора зала залита світлом. Ця велич підкреслює вбоге вмеблювання світлиці. Під вікном, тісно вмовистившись за трьома старенькими різноколірними та різногабаритними столами, на яких давно облущився лак і прогнулися стільниці, сидить поважна комісія. Кілька чоловіків і одна жінка. Посеред кімнати на брудній, давно не воскованій паркетній долівці — старе, з пошарпаним сидінням, яке колись могло бути м'яким, крісло.

— Прошу сідати, — чоловічий голос.

Видно, найголовніший, бо в його словах вчуваються роздратування і нетерплячість.

— Дякую, — чемно відповідаю я, бо ж це все — лише формальність.

— Навіщо вам ліцензія? — суворо.

— Хочу прислужитися місту, — мимрю я крізь зуби, міркуючи, чи достатньо формально відповідаю.

— А що, у попередній фірмі, де ви працювали, не могли прислужитися місту? — той самий голос, видно, чоловік, якому він належить, — речник.

— У недостатній мірі, — я затинаюся.

Чи це все ще доволі формально? Чи це в когось поганий настрій, чи моя персона викликала не ті емоції?

— Поясніть, — строго.

— Хочу, аби місто залишалося таким, як було, коли його збудували. Розумію, що воно пережило безліч воєн, катаклізмів, пожеж і руйнувань часом, як-от нинішня ратуша, яка є, по суті, четвертою за всю історію Львова...

— Стримайтесь, будьте добрі. Ми всі чудово знаємо історію нашого міста, і не потрібно нам її переповідати, — речник, нетерпляче. — Краще скажіть, яка у вас освіта.

Нарешті! Нарешті формальне запитання. Напевне, це вже кінець.

— Інженер-архітектор.

Чоловіки за трьома різними столами, що об'єднували їх у єдину комісію, дещо здивовано презирнулися, але більше запитань не ставили.

— Можете йти.

— Чи я можу щось додати? — раптом посмілішала я, сама від себе не сподіваючись такого.

Вони знову сторожко презирнулися. З усього було видно, що вони трохи налякані чи не цілком упевнені в тому, що чинять. Мені захотілося їх підбадьорити.

— Хай би яке рішення ви прийняли, хочу вас запевнити, що ніколи, ні за які гроші чи інші винагороди не вчиню так, як проектні фірми у ХІХ столітті. Цементні фабрики, які озвучили гасло «Цемент — це назавжди», підкупили архітекторів, і на початку століття за розпорядженням австрійської влади так звана львівська поліхромія, яка надавала спорудам особливого витонченого звучання, була знищена. Усі кам'яниці пофарбували в сірий колір...

Чоловіки знову переглянулися, знизали плечима і почали жваво розмовляти між собою, наче кілька літ не бачилися. Мені не залишалося нічого іншого, як залишити приміщення.

Ліцензію я отримала.

Увечері подзвонила Ірка і запропонувала цю подію обмити. Я відчула, що скутила за дівчатами, за спілкуванням і тереვენнями ні про що. Погодилася.

Цього разу кожна притягла свою улюблену страву, щоб мені менше готувати. Судячи з розміру посудин, які вони одна за одною виставляли на стіл, ми збиралися сидіти довго. Юлька принесла коропа по-жидівськи, від одного запаху якого можна було позбутися розуму. Ірка принесла флячки по-львівськи — пам'ятаю, саме такими частувала в дитинстві її мати. Я приготувала печену картоплю в мундирах, тонесенько нарізане сальце, начищену головку часнику і квашені огірки.

— Судячи із сальця, сьогодні буде настоянка, — потерла радісно долоні Юлька.

Вона, як і ми всі, зрештою, любила несподіванки.

— Так. Калинівка. Від батьків привезла, — похвалилась я.

— То наливай! — Ірка.

Ми перезирнулися і розсміялися. Вона озвучила бажання кожної з нас. У животах гурчало, на столі все так смачно пахло, вечір заповідався спокійним...

— Юлько, ти в нас наймудріша, — це Ірка. — Скажи, чому в житті отак виходить?

— Як отак? — Юлька, накладаючи тонку скибку сала на паруючу картоплину.

— По-різному, — по-філософськи відповіла Ірця.

Я, вона та Юлька добре знали, до чого та гне. Хоче таким чином запитати, чому в моєму особистому житті такий безлад, бо все решта (ми дружно визнали) — помешкання, привабливість, розум, приватна фірма, за яку ми випили перший келишок, — у мене є. А де ж головне? Де чоловік? Намагалася плавно продовжити минулу вечірку.

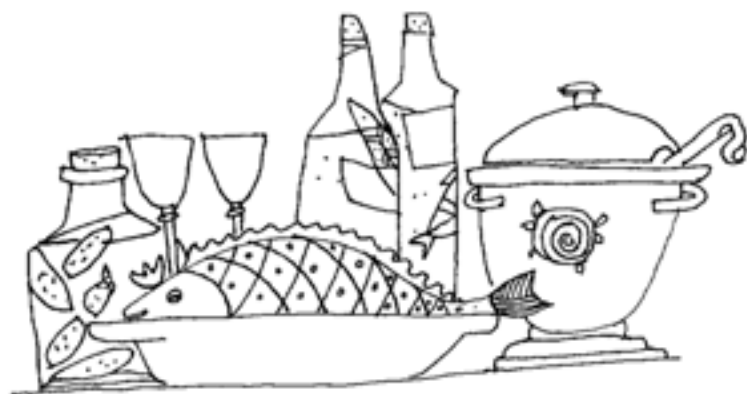
— Розумієш... — роблячи невеликі паузи, аби витягнути кістки з рота, провадила своє Юлька, — у всьому також може бути винен перший раз.

Ірця стихла. Я також. Звідки вона знає?

— Ти про секс? — Ірка.

— Ні, я про перші мешти на обцасах¹, — вдавано сердито витираючи пальці серветкою, — звичайно, про секс! Ось ти, —

¹ Черевички на підборах (діал.).

вона звернулася до мене. — Ти пам'ятаєш свої перші стосунки з чоловіком? Бо я пам'ятаю їх аж занадто добре... — І, не давши можливості відповісти, продовжила: — У мене все відбулося, як написано в книжках. Поштовх, біль, кров і... по всьому. Жодної сентиментальності, жодних надій чи розчарувань. Ми з моїм хлопцем розуміли, що це все одно доведеться колись зробити.

— І що далі? — Ірка, мов загіпнотизована, застигла зі склянкою на півдорозі до рота.

— Далі я пішла в лазничку і скрупульозно вивчила все, що залишилося від моєї цноти. Це був шматочок плівки, вкритий дрібнесенькими лусочками. Плівка мала несистематичні дірочки різної форми.

Ми з Іркою зачудовано дивилися на Юльку, яка завзято, з одержимістю ботаніка-любителя досліджувала сама себе.

— А в мене нічого не було, — це я. Несміло.

— Як? Геть нічого? — Нажахана Ірка, ще й дивиться на мене з недовірою.

Я ствердно захитала головою.

— Тю, нічого дивного. Я про таке вже чула, — Юлька.

— Спра-а-а-вді? — розтягуючи кожну літеру, Ірка.

Юлька переконливо закивала. Здається, Ірка їй повірила. Перевела погляд на мене.

— Я так довго готувалася до цього дня. Уявляла, як він рвучко, одним упевненим рухом увійде в мене, як зойкну від болю, схоплюся за його плече, сховаю обличчя в нього на шиї, а він міцно-міцно триматиме мене, почне зцілювати мої сльози і примовляти: «Не плач, кохана, не бійся. Уже все позаду, тепер я буду любити тебе і берегти, як зіницю ока. Ти найдо-

рожче, що є в моєму житті...» А відбулося все напрочуд банально: він просто, без усіляких перешкод увійшов у мене, наче робив це безліч разів, на мить завмер, очікуючи, коли ж я буду кричати та вириватись, і продовжив свій рух, так нічого й не діждавшись. Ми обидвоє мовчали. Я не сміла спитати, чи хлопець все ще вірить мені, що він у мене перший, а він, видно, не смів спитати, де ж докази того, що я була незайманою...

Мою сповідь обірвало тихе схлипування. Це плакала Ірська. Я розчулилася. Невже вона так перейнялася тим, що я розповідала? Невже вона й справді така делікатна та мила?

— Ірсь, ти чого? — Юлька, примирливо. — Таке буває. Але ж це не страшно. Якщо тебе може заспокоїти статистика, то таких жінок близько тридцяти відсотків... — продовжувала вона, погладжуючи Ірку, як малу дитину, по голові.

— Та ні, пробач, — Ірка дивилася на мене засліпленими від сліз очима, — це не має до тебе жодного відношення...

Ми з Юлькою завмерли, мов ошелешені. От тобі на. Обидві продовжували мовчати, чекаючи на пояснення. І воно не забарилося. Видно, давно накіпіло.

— А я... я просто не маю... свого першого разу.

Ми продовжували мовчати. У жінки двоє дітей, законний чоловік, а в неї першого разу не було. Ірка не могла слова сказати — від ридання її трясло, мов у пропасниці. Вона висякалася в усі серветки, що були на столі, і полізла за своїми у торбу, що лежала коло неї на підлозі.

— Ми з моїм хлопцем довгий час займалися петінгом — пестощами без близькості. — Ми з розумінням закивали головами, бо ж не нам із Юлькою пояснювати такі елементарні

речі. — Тож я була впевнена, переконана, що ще дівчина. А коли при проходженні медкомісії на першому курсі університету мені повідомили, що від моєї цноти й сліду не залишилось, я оторопіла. Довго не могла з цим змиритися, бо мої уявлення про перший раз були саме такими, як у тебе. — Вона знову звела на мене червоні від сліз очі. Висякалась у свою серветку, — Більшого розчарування я не переживала й донині...

— І що далі? — Юлька.

— Та нічого. Після того медогляду ми з хлопцем більше не стримувались. Саме цей день я вважаю своїм першим разом... — Вона все ще схлипувала, але не так гірко. — Але це все одно не те... таке розчарування пережити... таке розчарування... І через що? Хотіла якомога довше залишатися незайманою? Та кому та незайманість була потрібна, як від неї й сліду не залишилось?

— Таке може бути? — я до Юльки.

Вона в нас найрозумніша. Та й, судячи з усього, її цього у виші вчили.

— Аякже, може. Там... — вона зробила багатозначну паузу, — не все так однозначно. І крові тієї та болю не стільки, як того говоріння. А невинна жінка страждає. Я чула історії, що деякі чоловіки, збісившись із ревнощів, тут же подавали на розлучення, і тільки лікарські свідчення допомагали їм зберегти сім'ю... У моєї сестри двоюрідної така ж історія. І знаєте, що їй лікарка сказала, коли та вже лежала на столі з розставленими ногами і зачинала тужитись, аби нарешті після немилосердно болючих переймів народити первістка? — продовжувала Юлька, посміхаючись. Вона з усіх сил намагалася нас розвеселити, аби хоч

трохи розрядити атмосферу. — «О-о-о, до нас дівчина неза-
ймана прийшла народжувати», — і сміється. Акушерки й собі
усмішку ховають. Тільки сестра не знає, що ж відбувається.

— І що, народила? — Ірця таки зацікавлено, але без натяку
на якусь веселість.

— Аякже. Як усі. Тільки один розрив мала — від дівочої
пліви. Два шви наклали.

— Боліло? — я.

Цікаво, коли хтось такий, як ти.

— Ні, казала: не боліло. Пекло, коли йодом чи ще чимось
там намазували. Сестра уже народила, то й посмілішала. «Дму-
хайте, дмухайте, бо пече», — до лікарки. А та здивовано по-
дивилася на неї, вражена з разючих перемін: ще недавно в рот
заглядала, кожне слово вихоплювала, аби все правильно зро-
бити і якнайшвидше вродити, а тут — «дмухайте». Ще раз гля-
нула їй межі ніг, знизала плечима і якимсь майже нечутно: «За-
раз я тобі дмухну, зараз...»

Ми мовчали і навіть не ворушилися — мов скам'яніли. Та-
кими ж заціпенілими видавалися наші погляди.

— Дівчата, ночуйте в мене. Завтра раніше устанемо, ви-
кличемо таксі, і воно порозвозить вас по домівках, — пропо-
ную щиро, розливаючи залишки настоянки.

Мовчки, якимсь механічно, не смакуючи, випили.

— Та що ти?! Я не можу. Віктор не дасть ради з малими.
Дивись, котра година — пів на другу, а я казала, що буду не
пізніше дванадцятої. Наступного разу не відпустить... Слу-
хайте, — раптом наче про щось згадавши, — а як же ті дів-
чата, котрі жили сто років тому? Що вони мали робити, коли

потрапляли в таку історію — ні крові, ні лікарів, ні довідок? — налякано, наче це їй завтра до «комори».

— Хм. Справді, — Юлька, — я про таке й не думала. Їм, тим дівчатам це ж важливіше було, погодьтеся, ніж нам із вами. За відсутність крові страждала вся родина дівчини, іноді матір у довгій білій сорочці гонили по селу на покару за те, що доньку зле виховала. Оце травма... — захоплено і розчулено водночас.

— Наче так, але як не крути — своя сорочка ближче до тіла. Мені таки своє болить, — Ірка.

— Досі? — я.

Та тільки ствердно захитала головою, ховаючи очі.

Хотілося про все випитати, дізнатися. Може, і справді маю якусь уразу до чоловіків чи сама до себе, бо не було тоді мудрої Юльки чи ще когось, аби мені все пояснити, заспокоїти, впевнити...

— А я залишусь, — Юлька. — Поможу тобі посуд вимити, потеревенимо...

Ми ще зі столу не прибрали, як дзвонить телефон.

— Марта? — Віктор.

Схвильований. Ледве стримується, аби не кричати.

— Та-а-а-к, — я, перелякано, бо ж не знаю, що сталося.

— Що з Іркою?

— А що з нею? Ми її на таксі відправили півгодини тому... Вона вдома?

— Вдома, вдома, — нетерпляче, — але слова вимовити не може... Плаче.

— Що сталося?

— Це я вас хотів спитати. Я її такою безвтішною ще не бачив. Може, її пограбували?

— Хто? Водій таксі? Не може бути, — не вірю йому.

— Та я також так думаю. — Віктор раптом обм'як.

— А ти в неї питав?

— Питав...

— А вона?

— Заперечливо на все махає головою і ще гіркіше плаче.

Юлька чула нашу розмову, притулившись до моєї слухавки. Нарешті видерла її в мене остаточно і тоном, що не підлягає обговоренню, віддавала чіткі і зрозумілі накази.

— Не питай її більше нічого. Просто обійми її і гладь, поки не перестане плакати. І кажи їй усілякі дурниці на кшталт: «Не плач, кохана, не бійся. Уже все позаду, тепер я буду любити тебе і берегти, як зіницю ока. Ти найдорожче, що є в моєму житті...» — видихнула в слухавку мої слова і вимкнула телефон.

Ми вже почали поринати в міцні обійми Морфея, коли просигналив Юльчин телефон. Нехотячи простягнула руку і натиснула на клавішу — повідомлення.

— Написав: «Дякую», — задоволено пробурмотіла вона і повернулася на інший бік.

Крізь уповільненість сприйняття реальності від пізньої години, несподівано сумної вечірки, спогадів, які зненацька повернулися і тепер, всівшись на голову і звисивши ноги, вимагали уваги та участі, якої їм запропонувати не могла і не мала наміру, краєм вуха прислухалася до Юльчиного дихання і тепла її тіла, що лежало отут, поруч, на відстані витягнутої руки. Я зловила себе на тому, що залюбки притулилася б до неї,

пірнувши під її ковдру, пригорнулася і... Але я боялася. Тієї незворушної величі її громіздкого тіла. Того оборонного муру, яким воно для неї було. Я зрозуміла, що, попри всю любов до Юльки, у мене не стане снаги, сміливості і бажання ці мури долати. Шкода. Думаю, не я одна відступила ні з чим, не зазнавши ні перемоги, ні поразки.

Цікаво, що вона так боронить?

Ранок не забарився. Не хотілося вилазити з теплого ліжка, тим більше, що в голові гуло, як у вулику, і то там, то тут, як нечіткі обриси з туману, виринали клапті вчорашніх розмов, плач Ірки (справді, то ж вона так гірко плакала, а в мене таке відчуття і такі підпухлі очиці, наче ридала я). Юлька мирно спала, загорнувшись у ковдру з головою. Зрозуміло — їй нікуди спішити. Живе у своє задоволення. А я — як завжди: після того, як розплющу очі, ще деякий час рухаюся по своєму помешканні, мов у сні. У лазничку, з лазнички на кухню, поставлю на газ чайник, поллю квітки, приготую каву і тільки з горням паруючого напою в руках, у такому логічному і духмяному кінці цього завченого роками маршруту пробуджуюся.

Сьогодні в мене мало часу на звичний курс. Квітки не политі, маршрут скорочено. Чайник в'їдливо свистить, я чищу зуби. Невже Юлька так міцно спить, що не чує? Хочу закінчити процес чищення і сплюнути пасту. Чайник розривається на плиті, аж захлинається, наче вередливе дитя, що хоче іграшку, яку йому ніхто не збирається купляти. Як дитя, яке зависає маленьким трупиком на рукаві у почервонілої, аж пурпурової матері (не допомагають тональні креми — я таке не раз бачи-

ла у супермаркетах, у відділі дитячих забавок). Не витримую і, аби струсити із себе оте надокучливе ревіння, з повним ротом піни біжу його вимикати. І що? Потрібно запарити каву, поки кипить, бо як повернуся до лазнички, можна буде починати все спочатку. Не ковтаючи слини, як клоун чи радше як скажений собака з білою піною навколо рота, насипаю кави у два горнятка. Спинаюся. Он як? Я не знаю, чи Юлька п'є каву, тільки-но продерши очі. Але мені вже все байдуже: я спізнююся на роботу. Якщо їй щось буде не так, то вона цілий день матиме, аби це виправити і собі догодити.

За декілька хвилин я вмига-зачесана абиак, вбрана в джинси і спортивного крою майку на довгий рукав. На столі — кава і білий сир, политий медом.

— Як класно, — потягується у дверях Юлька, яка щойно вилізла з ліжка. — Ти вже все приготувала, — критично оглядає стіл. — Як тобі це вдається?

— У тім-то й річ, що не вдається, — буркаю у відповідь, бо мене відверто злять її спокій і щаслива усмішка на обличчі.

— Перестань, — вмощується за столом, — не перебільшуй. — Береться за каву, наче це звичне для неї явище — снідати в моєму товаристві.

Я на ходу взуваю черевики, на ходу допиваю те, що залишилося на дні горнятка.

— Ти що? До праці не йдеш? — Юлька.

— Як то не йду? Що я, по-твоєму, роблю? — Мені все важче вдається стримувати в собі злість.

— Не знаю, може, ти в магазин за хлібом. — Подруга наче не зауважує мого роздратування.

Це злить іще більше.

— Ні, хліб є. У холодильнику.

— То чому ти так вбрана, як за хлібом? Ти що, іншого одягу не маєш? Ти ж керівник проектної фірми... На тебе дивитимуться і зважуватимуть, чи потрібний їм твій проект. У людини все має бути в гармонії — душа, зовнішність і те, що вона творить.

— Юлько, а чому тоді в тебе не все в гармонії, якщо ти така мудра?! — я не стрималася. Розуміла, що Юлька має рацію, але визнати цього не хотілося.

— Тому, що не все так просто й однозначно... а ще... страшно, — тихо, ховаючи очі.

— Чого ти боїшся?

— Не знаю, це своєрідний, глибокий страх. Здається, він був у мені ще до того, як я народилась.

— Таке можливо?

— Думаю, можливо все. Так що, ти маєш інший одяг чи ні?

Кудись пропало моє роздратування, десь подівся поспіх. У кожного з нас свої страхи, свої переживання. Тільки в одного їх видно назовні, а в іншого вони глибоко-глибоко всередині. Навіть не знаю, що гірше...

Червоні колготи зі щільного капрону, до колін чорна сукенка з рукавом на три чверті довжини, невеличке в сіру ялинку пальто класичного крою, що сидить на мені як влите, чорна хустка з великими червоними рожами і зеленими листками, вигадливо загорнута декілька разів навколо шиї, і капелюшок. Елегантний, фетровий, ледве перекошений на один бік. Чорні високі чоботи без підборів. Чорні рукавички і малесенька спортивна торбинка через плече — це все-таки я.

— Яка ти! — Юлька.

Я зашарілася. Ніхто не вмів так щиро виказувати своє захоплення чи розчарування, як вона, примудряючись при цьому залишатися абсолютно спокійною.

— Тобі правда подобається? — Мені хотілося неодмінно ще раз почути оце: «Яка ти!»

— Тобі правда подобається це чути? — перекривила вона мене. — Правда. Єдине, чого не розумію — чому ти завжди так не вбираєшся?

— Тому що всі навколо звикнуть і не почую отого: «Яка ти!» А може, тому, що не хочу звертати на себе увагу...

— Справді? — не вірить.

— Не таким чином. Хочеться, аби сприймали тебе такою, як ти є... Не через вбрання, достаток чи його відсутність, не через розмір цицьок, а через те, що ти така... особлива.

— Це не завжди виходить. У мене, наприклад, багато друзів і знайомих, але коли доходить до чогось серйознішого, то чоловіки хочуть отого, що зовні.

«І не тільки чоловіки», — подумала я про себе, тієї миті згадавши свої вчорашні відчуття і нереалізовані бажання.

— Ключ віддаси при нагоді. Наразі ти єдина, з ким ділю помешкання, — гірко всміхнулася я і зачинила двері своєї домівки.

Невеличке приміщення на другому поверсі неподалік від центру — оце й увесь мій офіс. В основному трудилася сама, іноді запрошувала до співпраці конструктора. Ліцензія, яку видають приватним підприємцям, не давала можливості виконувати проєктні роботи в повному обсязі, незважаючи на знання та вміння.

День потонув у рутинній роботі, телефонних дзвінках, зустрічах, походах на об'єкти. Знайомі, які мене бачили в іншому вбранні, не віталися. Вони просто мене не впізнавали. Спочатку я намагалася наздогнати, гукнути, а згодом змирися, що на моє «Доброго дня» — заклопотаність чи занурення в себе.

Уже стемніло, коли замкнула офіс. Міркувала над тим, яким шляхом іти додому, аби траплялися найбільш освітлені вулиці. Я не в тому віці, коли хочеться пригод. Раптом назустріч двоє колишніх співробітників. Петро, з яким ми починали, і Володя, котрий прийшов трохи згодом. Петро ледве на ногах тримається.

— Хлопці, привіт! — вітаюся.

Безнадійно.

— Петре, ти що, більше зі мною не знаєшся? — борюся за своє існування.

Чоловіки спинилися. Сфокусували погляди.

— Мартуха! Ти?! — Петро, ледве ворочаючи язиком.

— Я. А хто ж? — тішуся, що мене нарешті признали.

— Марто, ти... ти... справжня... — Петро намагається відшукати серед алкогольних випарів властиве слово, — справжня... курва.

Ну от і маєш. А так гарно все починалося. Може, краще хай не впізнають?

— Він хотів висловити щире захоплення, Марто, — виправдовує його Володька, — вибач, ми сьогодні святкуємо вчорашній футбол.

— Нічого, я вас розумію, — чесно, бо відчайдушно намагаюся второпати, що ж таке коїться. Зі мною. З ними. Зі світом.

— Ти нне те щооо куууррва як ккуууррва... — пробує своєрідно виразити захоплення моїм виглядом чоловік.

— Так, так, я тебе розумію, — перебиваю, бо насправді боюся почути щось ще більш відверте, — це у твоїх устах повинно звучати як найвищий ступінь похвали із серії «курва з клясою¹», — намагаюсь і я жартувати в заданій тональності.

— О-о-о-о, точно, — заревів Петро і вдячно кинувся до мене, — в саме серце. Дай-но тебе обійму за це...

Я відсахнулася. Мимохіть. Мимоволі прискорила крок. Чи в інших усе буває по-іншому?

Уже три місяці працюю не покладаючи рук. Починаю розуміти, що сидіти за столом у когось за спиною, бачити всі недоліки, думати, що ти зробила б краще, — набагато простіше, ніж налагоджувати справу самій. Багато замовлень, купа роботи, але особливих фінансових звершень не видно. Поки що тільки аванси, жодного закінченого проекту. Гроші йдуть на комунальні послуги, оренду приміщення, поточні витрати. І ось, коли на фініші одне з найсерйозніших замовлень — торговельний центр у приміській зоні Львова, приходять лист зі структури, яка бореться зі злочинами у сфері торгівлі людьми. Я тоді необачно розсміялася. Мабуть, помилилися. Зателефонувала до друга-юриста, і ми хвацько, попиваючи каву, відписали листа, що, мовляв, хлопці, ви таки помилилися, бо в мене все чемно і законно, а якщо вам таки потрібний стан мого рахунку та решта внутрішніх документів,

¹ З клясою (діал.) — тут: висококласна.

то прошу послатися на закон, котрий такі дії з вашого боку передбачає.

Відповідь не забарилася. Мені зателефонували на номер мобільного телефону і запропонували зустрітися. Я погодилася, бо жодного гріха за собою не відчувала. Двоє молодих хлопців без усмішок на блідих обличчях та без особливих вступів і п'яти японських запитань ввічливості стали мені пояснювати, які покарання передбачаються за порушення законів.

— Вибачте, Василю Петровичу, — я звернулася до менш активного, — яке відношення архітектура має до торгівлі людьми?

Я й досі всміхалася, бо чекала, що ось хтось щось скаже, усі з того посміються, чоловіки вибачаться, що потурбували чесного підприємця, який справно сплачує податки, і ми тихо-мирно розійдемося. Та все було не так просто.

— Між документами, які ви подавали для виготовлення ліцензії, був лист, де засвідчено, що у вас працюють троє людей, — впевнено провадив активніший, Сергій Миколайович.

— Мабуть... — Я все ще не вірила, що це серйозно, і готова була погодитися з усім, що молодики мені інкримінують, аби це непорозуміння закінчилося якомога швидше і його можна було забути, як страшний сон. — Але я робила все, що від мене вимагалось. Жодної самодіяльності...

— Проте вам вдалося отримати ліцензію шляхом обману або ж ви приховали прибутки, які не оподаткували, — мляво, але чеканячи кожне слово, наче зачитуючи вирок, прорік Василь Петрович, з якого я не зводила погляд.

Попри всю недоречність ситуації, попри страх, який почав буравити мою затишну серцевину та розростатися з некерованою швидкістю від раптового усвідомлення того, що не все, виявляється, так просто, як мені видавалося, я з цікавістю розглядала по черзі обох чоловіків. Вони хоч і не набагато, але таки молодші за мене. Привабливими їх назвати важко, але й знайти якісь виразні недоліки непросто. Я навіть собі подумала, що якби один із другим хоч би раз усміхнулися, то стали б схожими на пересічних обивателів нашого міста.

У Сергія Миколайовича, як він із притиском представився зі всією серйозністю, на яку було здатне ще зовсім юне обличчя, котрого й щетина як слід не бралася, безіменний палець прикрашала тонесенька і трішки наче завелика обручка. (На виріст? Так у дитинстві сім'ї з незavidним достатком купують дітям одяг на кілька розмірів більший, аби заощадити. Чи схуд, бідолашний?) Отже, є дружина. Усупереч обставинам я намагалася уявити собі цю молоду особу, яка опинилася поряд із позбавленим усмішок чоловіком, котрий, глибоко і непохитно вірячи в те, що здійснює геройський учинок, захищаючи країну, місто, звинувачував мене в усіх смертних гріхах. Яким же він може бути чоловіком, батьком, сином? Чи також ніколи не всміхається, чи таки, знявши личину героя, робиться простим мужчиною, сином селянина, і з притаманним простолюдинам темпераментом розповідає, як він упокорив жінку-архітекторку, що розгублено всміхалася, виструнчившись навпроти нього, наче на лінійці. Про вираз її очей, у яких бажання залагодити ситуацію ледве перекидає ненависть, що раз у раз з'являється в її погляді, але яку, зосередившись, усе-таки гасить. Яким був? Чи взагалі про

роботу не розповідав. Навіщо це дружині? Чи так само, як закони, віддано захищав свідомість своєї другої половини від дрібних конфліктів, із яких складалася його місія?

Але що робив із прокльонами на свою адресу, якими так щедро з розпачу й безсилля жбурляли йому в спину підприємці, змушені-таки віддати левову частку своїх заробітків? Ніс до кнайпи, де заливався дорогим алкоголем (міг собі це дозволити, адже таких, як він — одиниці, а підприємців, яким потрібно утримувати сім'ї, — сотні, навіть тисячі), увірувавши, що це допоможе йому уникнути алкоголізму та цирозу печінки? Чи в борделі? Вишукані, гламурні, закритого типу, замасковані під сауни та спортивні комплекси? Чи думка, що він і справді викорінює зло, назавжди приросла до його свідомості?

Я уявляла, як його дружина — невеличка тендітна білявка (бо як же інакше?) — молитовно склавши руки на грудях, виглядає щовечора з вікна свого коханого, який чомусь забарився. Вона томиться від невідомого та губиться у здогадах, бо ж знає: її чоловік — герой, а якщо поки ні, то дуже-дуже швидко ним стане, адже він такий серйозний і цілеспрямований... На плиті стоїть зварений борщ на свинячих ребрах, заправлений півлітрою домашньої сметани (теща передала), а в мисці на столі готові вареники. І тільки-но Сергій на поріг — вона їх закине ще раз в окріп — і за мить будуть як свіжі. Молода дружина добре готує, бо там, звідки вони обоє родом, усі все вміють робити — такі закони виживання.

Вона вдячна Сергію, — своєму колишньому сусідові, — що забрав її з того села, куди автобус ходить аж два рази на

тиждень, як тільки-но сам у люди, чи то пак у герої, вибився, і через три роки наполегливої праці отримав службову квартиру. Але це поки що... Я уявляла, як, поївши, мовчки встане, витре кухонним рушником рота, бо так робив його батько, і рушить до спальні. Дівчина віддано подріботить за ним слідом. Так само мовчки, не знімаючи з неї нічної сорочки, рвучко ввійде в неї, та за якусь коротку мить зм'якне і, повернувшись на бік, тихенько засопе. Вона ще кілька хвилин полежить без руху, зачекає, аби він добре заснув, піде на кухню змивати начиння... Це все ж краще, ніж чекати раз на тиждень машину з хлібом.

— Мабуть, ви щось неправильно зрозуміли, — я намагалася виправдати і побороти раптову неприязнь до Сергія Миколайовича (може, за те, що так холодно повівся з молододружиною). — Ці люди не могли в мене працювати, бо не було ліцензії, я ж тільки документи на неї подавала...

Намагалася все пояснити і логічно розставити на свої місця. Щиро вірила, що коли мені це вдасться, вони нарешті схамелнуть, і навіть якщо й не попросять вибачення, то все одно підуть геть.

— Хай так, але ж ви про це написали в довідці, — стояв на своєму Василь Петрович.

— Можливо, і написала, бо без тієї довідки мені б не видали ліцензію, — мало не плачу.

— От бачите, самі визнаєте, що подали неправдиві свідчення, — задоволено.

— А як, по-вашому, я мала ту клятву ліцензію отримати? — починаю обурюватися.

— Нам байдуже як. Це не наша справа. Ми свого пильнуємо...

— Аби я людьми не торгувала? — нечемно перебиваю їх, бо розумію, що тут жодна тактика безсила.

— Так, — цілком серйозно, — і це в тому числі.

— Але ж ця довідка — це винахід місцевої влади, цього документа немає в переліку, затвердженому міністерством, — хапаюся за останню рятівну соломинку.

— Ось у міністерстві і з'ясовуйте, а поки що просимо вас по-доброму надати все, що ми просили. Інакше... — Сергій Миколайович багатозначно звів брови догори.

Відчайдушно намагаю твердий ґрунт під ногами, який раптом кудись подівся. Збираю до купи весь здоровий глузд, аби второпати, що ж насправді відбувається. На кожному кроці торочать, що ми однією ногою в Євросоюзі, а тут два молодики, які ще вчора бавилися дерев'яними іграшками на глиняній долівці, звинувачують мене не аби в чому, а в торгівлі людьми.

Зайшла на хвилю до колишньої одnogрупниці. У неї своє модне ательє. Схотілося якось себе потішити. Якщо не куплю, то принаймні перемеряю останню колекцію зима-осінь. Та де там! До Марійки не доступитися: повна приймальня людей. Гламурні тітоньки передпенсійного віку докладають надзусиль, аби втриматися в загальній колії. Намагаються одягом від знаменитих модельєрів сховати те, що лишилося від колись молодих, струнких і невпевнених у собі сільських дівчат. Є й інші — дружини чи доньки номенклатурних кадрів. Ті все життя дозволяли собі вирізнятися за рахунок вільного доступу

до благ. А тепер що? На кожному кроці магазини, бутики яких хочеш брендів. Не звикли ходити в тому, що можуть дозволити собі простолюдини, от і намагаються здивувати всіх вбранням від того чи іншого дизайнера. У мене теж така була клієнтка. Хотіла вітальню у стилі вампір...

Дві жінки в передпокої про щось жваво дискутують. Марійки не видно. На мене ніхто уваги не звертає. Маю трохи часу, то вирішую зачекати кілька хвилин, раптом господиня сама з'явиться.

Мимоволі прислухаюся до розмови. Молода жінка, лише на кілька років старша від мене, красиво сидить на краєчку крісла, зграбно заклавши одну на іншу ноги в тонких панчохах кольору дорогої засмаги.

— Та ні, сваритися обов'язково потрібно, от ми з чоловіком вчора так зчепились, що подумала — не дійдемо згоди ніколи. Але до вечора потомилися, то й втихомирилися. Зате нині — бажаний спокій, — безапеляційно провадить вона.

Інша жінка, не така впевнена в собі, зі штивною, залякклою спиною, глибоко сидить у м'якому кріслі, абияк заломивши ноги. До граційності першої їй далеко, але вона, здається, того не зауважує, заглиблена у свої роздуми.

— Коли ви так кажете... — якось розгублено і занадто тихо, наче про себе.

Жінка нервово теребить довгі ручки великої шкіряної торби, яка лежить поруч. Упізнаю в ній минулорічну колекцію одногрупниці.

— Звичайно, я не тільки так думаю, я знаю, адже я все-таки за фахом психолог, — наполягає перша.

От воно що. Я згадала. Марійка розповідала, що серед її клієнтів є пара: він — звичайний чоловік, а вона — психолог.

— А ви як думаєте, чи це нормально, коли в сім'ї час від часу бувають суперечки, які плавно переходять у сварки? — це до мене.

Я на мить розгубилася. Намагаюся в сторонні розмови не встрявати, тим більше на чужій території. Та й до сварок у мене своєрідне ставлення. Тим паче, що не знаю, про які саме йдеться. Про класичні сварки з класичними атрибутами: підвищеним голосом, вираженими очима, потрісканими кров'яними капілярами, перекошеним обличчям, биттям посуду і зіцпленими до білого руками, аби не вдарити? У такому випадку категоричне «ні».

— Ні, — механічно повторила вголос те, що спало щойно на думку.

Моєму здивуванню не було меж (а я думала, що мене вже ніщо не здивує), бо пані психолог раптом схопилася на рівні ноги в тонких панчохах кольору дорогої засмаги і заявила категоричне «так». Оскільки я людина не публічна, не маю жодних кандидатських і докторських, на відміну від моєї опонентки, то мені довелося відступити. Я бачила, як розчаровано відвела свій погляд жінка зі штивною спиною, наче я в чомусь дуже важливому і вкрай особистому її розчарувала чи не виправдала надій. Я пішла, так і не дочекавшись подруги.

Змовчала. Тоді. Але недавно ця тема зринула в іншій розмові. На каві. Коли до нашого з Ростиком столика підійшла — радше підлетіла — його знайома і безпардонно вмостилася на вільному кріслі.

— Ростику, — випитувала я в хлопця, усе ще перебуваючи під впливом заяви пані психолога, — то все-таки нормально це чи ні — сварки в родині?

— Звичайно! Про що мова? Адже нам усім час від часу потрібно «випустити пару», потрібно якось урізноманітнювати своє життя, бо інакше сірі будні нас повністю поглинуть, — без запрошення втрутилася в розмову хлопцева колежанка.

Ще один знавець людської натури. Проте одразу згадалося, як, навчаючись іще в школі, я чула саме такий вислів — «сірі будні». Чула, що ті сірі будні руйнують геть усе: домашній затишок, кохання, любов. Одним словом, усе, що має хоч якусь цінність. Ще тоді мене цей вислів дуже дивував, бо у своїй родині я тих сірих буднів ніколи не бачила (можливо, їх бачила моя мати, але це трохи інша тема). Так от, не побачивши їх тоді, я вирішила, що вони приходять разом із дорослішанням. І тоді не прийшли. Я донині не знаю, що це таке. Хоч у всіх порадниках на зразок «Гігієна родинних стосунків при соціалістичному устрої» написано купу слушних порад. Щоб уникнути тих злочасних сірих буднів, жінка повинна дбати про свою оселю: прикрашати її час від часу і змінювати колір фіранок, оздоблювати домівку живими квітами і репродукціями відомих майстрів живопису, святково сервірувати стіл.

У нас удома фіранки часто не змінювалися. По-перше, вони були якісними, а по-друге, ніхто собі тим голову не заморочував. Але я змалку чимось займалася з батьками: їздила в гори на нарти, плавала на каяках, ходила в походи, ночувала в наметі, грала в бадмінтон, волейбол та багато чого іншого, від-

відувала художню й музичну школи, і то все при одних і тих самих фіранках.

У кулінарних книжках також писано, що потрібно урізноманітнювати свою трапезу, аби вона не перетворилася на сірі будні. Донині не можу цього зрозуміти: як можна, готуючи будь-яку страву, — від печеної в шкарлупці бульби з мачанкою з оливи і товченої цибулі до фаршированої риби, — побачити сірість, коли то все надзвичайно апетитно пахне, а як чудово виглядає! Чомусь прищеплювалася думка, що свято може настати тільки тоді, коли на столі червона ікра чи лобстери. Чи не від злиднів? Коли моя бабуся ще була дівчиною, то про юну доньку священика казали: «О, то вона добре живе, бо смалець і цукор ложками їсть». А то все, як відомо, знову ж таки від тих самих злиднів: смалець, як і цукор, — по великих святах, бо дефіцит.

Далі пікантніша справа — секс. Чомусь так звані сірі будні приходять спочатку до жінок і аж згодом до чоловіків. І тільки-но вкоренившись у сексі, перебираються на побут. Чому? Та тому, що злягання — це не секс. Злягання — це процес, задуманий природою для продовження роду. А от секс — це те, що робить наше життя святом. Мислю, що про такі речі дітям повинні розповідати, коли вони починають вивчати букви і складати докупі патички. Секс — це така ж наука, як і інші. Але для декотрих у житті стає значно важливішою від алгоритмів і різних теорем, бо стає запорукою їхнього особистого щастя. В інших народів все саме так і відбувається. Про чуттєвість дбають розмаїті інстанції — від храмів до спеціальних шкіл.

Якось, маючи трохи вільного часу, провадила деякі дослідження на тему істинної величини прутня. Та й натрапила на згадку про такі школи для чоловіків, особливо в арабських країнах, де хлопчиків навчають користуватися таким особливим пристроєм, як пеніс. Дбати про нього, його видовжувати, ним послуговуватися. Наші ж чоловіки більше, ніж на традиційну хвилину і двадцять секунд, не годні. І не потрібно обурюватися й ображатися, бо якби було інакше, то жінки б не ридали над примітивним «милом» і не зачитували б до дір бульварні романи.

Пригадалося мені також, що був колись такий собі часопис «Авжеж». Там на простому газетному папері без жодних тобі гляncів, голих тіток, годинників за ціною двокімнатної квартири і трусів, за які треба було викласти еквівалент місячної зарплатні середньостатистичного чоловіка нашої країни, примудрялися друкувати вартісні статті, переклади, сучасну вітчизняну літературу. Так от, в одному числі був уривок із книжки мегавідомої італійської порнозірки Сільвії Бурдон «Любов — це свято», де вона описувала нехитрі тонкощі, завдяки яким можна звичайне злягання перетворити на феєрверк. Правда, для особливо слухняних і тих, що чужі поради сприймають за чисту монету, деякі пункти таки неприйнятні, приміром, привести на вечірку для урізноманітнення вибору сексуальних партнерів одного-двох хортів. Але тих моментів, де вона говорить про романтичне вбрання кімнати, про свічки, вино й особливу їжу, можна дослухатися. Ось я й дійшла до жінок.

Курва. Це тавро, яким обдаровували за часів мого дитинства більш-менш привабливу жінку, яка користувалася увагою чоловіків. Жінку, один вигляд якої обіцяв чоловікові свято. Це

слово звучало як вирок, зневага, заздрість і діагноз водночас. Ще будши дитиною, я вловлювала промовисті погляди знайомих тіток, маминих подруг, що проводжали симпатичну жінку на вулиці. Їм навіть уголос не доводилося говорити, такими однозначними були ті погляди. І я бачила, що, на відміну від своїх дружин, чоловіки проводжають ту жінку іншим, потеплілим раптово і заглибленим у себе поглядом.

Ще тоді я замислювалася, чому існує така різниця, але вголос висловити боялася. Бо, як по правді, то, незважаючи на свою гендерну приналежність до жіночого гурту, я вже тоді була на боці чоловіків. Я теж захоплено спостерігала, як та краля на довгих тонких ногах, із гнучким, тендітним станом пропливає повз наше товариство і зникає, мов комета, залишивши по собі різнобарвний і незабутній шлейф парфумів і ще чогось ледве вловного, як от гідність, самоповага, самоідентифікація. Тільки тепер це усвідомлюю, всоте прокручуючи той епізод. А тоді я й слів таких не знала, але мені, наперекір осудливим і зневажливим поглядам жінок, до товариства яких належала, хотілося бути саме такою — тонкотілою, виразною, пахучою.

І пам'ятаю, з якою неприхованою нехиттю, приправленою легкою відразою й огидою, поверталися чоловіки до своїх жінок — обважнілих, озлоблених на себе і світ, з обвислими обличчям, цицьками, зі спаленим хімічною завивкою, однаковим у всіх волоссям, в однаковому мішкуватому вбранні. А вони ж іще зовсім молоді, а в них ціле життя попереду... І ловила я тоді оті по-змовницьки примружені погляди, якими чоловіки перекидалися, згадуючи побачене. І до болю в грудях хотілося, аби й мене колись проводжали такими поглядами

і довго ще по тому згадували-катуляли¹ ті спогади один до одного, наче пасуючи м'яча, у суто чоловічій грі для вибраних.

Замкнуте коло виходить. Чоловіки, думаючи, що виконують подружній обов'язок, швиденько злягаються і засинають. Жінка, яка ще й як слід не налаштувалася на романтичну хвилю, не відійшла від традиційних зварити-купити-попрати-помити, вже чує тихеньке посопування в себе на плечі, дивується і справедливо обурюється. Отоді й починаються, мабуть, сірі будні. Уся жага, ніжність, недоотримане тепло, недоотриманий оргазм застигають. І з м'якого, чуттєвого, пластичного матеріалу робиться тверда, сіра, зашкарубла маса, яку все важче і важче розігріти, яку все важче і важче розбухати і добратися до серцевини. Ця маса втрачає свої веселкові барви, робиться перманентно сірого кольору. На неї одразу наслідують спочатку кілька, а невдовзі уже й декілька зайвих кілограмів, і вони перетворюють жінку на щось велике, непривабливе, позбавлене кольору. Жінка не бачить, заради чого старатися і зберігати свою неповторність (бо нас чомусь не вчили, що в першу чергу для себе самої, коханої), котиться все нижче і нижче, стаючи все важчою і важчою. Чоловік натомість, розглядаючи жінчину сірість у ліжку, забирає її собі до голови. І вже нічого його не тішить. Він уже не поспішає додому — бо пощо туди йти, коли там сіро? — і поволеньки назбирує й своїх декілька зайвих кілограмів.

Отак і живуть: вона — із сірою озлобленістю на курв, а він — з ілюзією, що може з тою курвою бути. Отак живуть

¹ Катувати (*díal.*) — котити щось, переважно кругле.

і породжують ще більшу сірість — возз'єднану. І крізь ту об'єднаність не приходить їм до голови думка, що бути у всьому успішною — не значить бути курвою, і щоби бути в усьому успішною, хвилини й двадцяти секунд замало. Якби мене хто спитав скільки, сказала б — якнайменше дві доби поспіль...

— Юлько, ти все знаєш. Чому так виходить, що одні жінки оргазм отримують щоразу, а інші про нього тільки мріють? — намагаюся розставити всі крапки над «і».

Ми повертаємося додому після драми «Вибрик» угорського режисера Петера Гардоша, де один хлопчик під схвальні вигуки інших зарізав свого однокласника в католицькій школі. Падає дощ, який разом із фільмом наче змиває бруд і маски. Хочеться говорити правду — або ж мовчати. В ім'я хлопчика, що загинув, чи як?

— А що в тебе?

— Та так, раз через раз... Через багато разів... — Брехати не хочеться.

Кортить знати, а як же в Юльки, але не смію. Це занадто інтимне, аби спитати.

— У мене ще гірше. Ніколи.

— Зовсім? — Я вдячна їй за відвертість.

— Ні. Коли мастурбую, то маю, а от коли з чоловіками, то ні... — кудись відлітає.

— Нічого дивного. Недавно у Михайлини Вислоцької в «Мистецтві любові» знайшла, що нас таких сімдесят відсотків, що отримують оргазм, мастурбуючи. Американські сексологи вважають це нормою. То ти через це?

— І через це також. Ти про чоловіків?

— Так.

— Не хочеться вдавати і не хочеться щоразу розчаровуватись... — Пауза. — А коли з чоловіком, то добре?

— Так.

— Це можна якось змінити? — наче між іншим.

Якби я не замислювалася про те саме, то, мабуть, не зрозуміла б, про що вона.

— Так. Полячка радить певні вправи та пози й запевняє, що успіх приходить неодмінно. До одних уже через два тижні, до інших — за пару місяців...

— Ти пробувала?

— Ні. Для цього потрібний партнер. Такий, що захоче тобі допомогти...

— Пробач, — зірвалося їй з уст.

— Нічого. — Я не ображалася. Бо що, коли це правда й ти таки залежиш від доброї волі чоловіка?

— Не гнівайся, — вона всміхалася, — але, здається, у тебе це не вперше.

— Не розумію... — Я, трохи розгублено, бо й справді не розуміла.

— Ти ж саме через відсутність партнера покинула танцювальний гурток. Пам'ятаєш?.. — спинилася.

Їй будь-що хотілося, аби я згадала.

— Звичайно. — Таке не забувається. Натхненна телепередачею «Танці з зірками», я, мов одержима, відпрацьовувала усілякі там па, розкладаючи їх на чверті, півчверті й одні восьмі. А коли їх усі потрібно було з'єднати до купи, аби нарешті

спробувати себе в запальному ритмі румби чи романтичному вальсі, виявилось, що я не маю партнера. Покинула гурток, так і не відчувши впевнене стегно партнера межі своїх ніг, його міцні і знаючі обійми. Ні для кого не є таємницею, що від партнера залежить успіх виступу...

Я поринула у танцювальні спогади і забула про Юльку.

— Марто, з тобою все гаразд? — Юлька.

— А-а-а, так. Як тобі вдалось це порівняти, ти ж не...

Я прикусила язика. Мала на увазі, що подруга жодного разу не танцювала і не отримувала оргазм. Я миттю взялася рум'янцем, мов злодій, пійманий на гарячому.

— Нічого... Просто в тебе однаковий сум у голосі, коли ти про це говориш... Що в тебе? — вона, так, наче ми щойно зустрілися.

— Двоє по боротьбі з торгівлею людьми... — Підтримую її бажання змінити тему.

Хвиля відвертості зникала так само, як безповоротно розчинявся дух щойно переглянутого фільму. Ніщо не триває вічно.

— Овва. Марто, ти торгуєш людьми? — щиро дивується.

Аби обуритися, їй бракує віри у дійсність. Вона й гадки не має, що дещо схоже може відбуватися за стінами її помешкання.

— Щось таке, — гірко посміхаюся.

— Це серйозно?

— Думаю, аж надто.

Знову все надміру відверто. Годі витримати.

— Даси раду?

— Доведеться. Але знаєш що?

— Кажи.

— Страшно. Страшно так, що ти собі й не уявляєш. Живеш собі, працюєш, маєш скромні мрії купити зимові чоботи і поїхати на відпочинок до Туреччини, а тут тобі — на, маєш звинувачення в тому, що ти торгуєш людьми. Але це ще б нічого, якби ти знала, що хтось може за тебе заступитись...

— А прокуратура, контролюючі органи? А ті, що видавали тобі ліцензію?

— Ой, Юлько... Ти що, тільки на світ народилася? Ті люди, що допомагали отримати ліцензію, сказали, що я така не перша, що звинувачення й справді несправедливі й іншого шляху отримати ліцензію в мене не було. Порадили розібратися мирно. Оскільки хлопці таки не змогли довести жодного злочину у моїй діяльності, то подали заяву в прокуратуру про підроблення мною документів.

— І що? Ти так спокійно про це все розповідаєш...

— Уже спокійно. Юлько, я від страху мало не померла, аж захворіла. Мала сорок один градус температури. Тиждень із ліжка не могла встати. Я боялась прокидатися, боялась думати про те, що коїться навколо, а ще більше боялась, що нема кому мене захистити. Раптом згадалися люди, що помирали в тюрмах. Але вони помирали за ідею, за країну, за націю. А за що б мала померти я? Юлько, я схудла на сім кілограмів за ті два тижні. Я майже нічого не їла. Тільки пила. Я дивилася на людей за вікном, на сонце і не вірила, що це все не кіно, не страшна історія, яка мені наснилась. Мене огорнув глибокий і страшний тваринний страх. Я не могла повірити, що в нас у країні таке беззаконня і що твоя доля усім байдужа. Що

настільки все збочено і корумповано, що створені умови, коли всі, геть усі поголовно мусять працювати «по поняттям». Що на тебе запросто можна придумати та завести справу, як кажуть, «була б людина»... Не могла повірити...

— А тепер уже можеш?

— Можу. Мусила навчитись, аби не здуріти. Пам'ятаєш, чоловік, у якого відібрали земельну ділянку, вчинив акт само-спалення?

— Пам'ятаю, — стривожено.

— Так от, я про це не раз думала...

— Марто, не кажи дурниць... Це вже закінчилось?

— Начебто так.

— Як?

— Таки заплатила.

— Нічого собі. Багато?

— Дуже.

— За що?

— За продовження ілюзії, що живу в правовій державі.

— Знаєш, я не дивуюсь, що тисячі людей, особливо жінок, їдуть за кордон. Навіть якщо їм доводиться мити підлогу, навіть якщо їх там гвалтують. З цим сяк-так можна змиритися, бо зневажають у тобі лише якусь частину. Та ще й чужинці. А от коли тебе гвалтують у рідній країні...

— А я не хочу.

— Мити підлогу?

— Ні. Їхати за кордон. Це моя країна. Це мій Львів. Я тут народилась, на відміну від тих, хто тепер встановлює свої правила гри.

- Думаєш, тобі вдасться?
— Так. Я в цьому впевнена.

Минуло трохи часу, відколи хлопці відступили, урвавши свого. Життя потихесеньку тривало. Я навіть стала помалу забувати цю історію, і мабуть, таки забула б, якби не той страх, який — із жахом усвідомила — вже ніколи не витравлю зі своєї душі.

Найкраще, що відбувається на початку осені у Львові, — це книжковий форум. Стільки книжок, видавців, авторів на одному квадратному метрі вражають, бентежать, розчулюють! Усюди рекламують гостей свята. Серед них Януш Вишневський — автор роману «Самотність у мережі». Я вже не пам'ятаю, про що книжка, та лишився спогад про те захоплення, з яким кілька років тому мені її рекомендував продавець у підземному переході. У чоловіка середнього віку світилися очі, наче перед ним ось-ось мав з'явитися святий Миколай.

— Це беззаперечний бестселер, ця книжка має шалений успіх, — повторював він. — Купіть, не пошкодуєте, — натхненно переконував.

Я потроху здавалася тому саяву, тій енергії, що струменіла від продавця. Так приємно було в ній опинитися. І трішки навіть... заavidно. Що такого може написати чоловік, аби його так розхвалював інший?

— А ви читали? — тягнула час, бо книжка доволі дорога. Хочеться знати напевно.

- Звісно, читав, — ствердно затряс головою.
— І як? Сподобалось?

— Авжеж. Сильна річ.

Можливо, саме ці два слова і стали кодом до мого гаманця. Сильна річ одразу асоціювалася з моїми улюбленими письменниками, як-от Гарсія Маркес, Макс Фріш, Мілан Кундера, Анні Ерно, Хуліо Кортасар та багато інших. Купила. Прочитала. Гарно, проте залишилася незадоволеною. Автор якось надто вже передбачувано і по-чоловічому описав ті моменти, коли жінка вважає себе привабливою. Розчарував і фінал книжки. Здалося, що так можуть закінчувати лише поляки.

Сама собою спала на думку раніше прочитана монографія Михайлини Вислоцької. Вона пише про те, що необхідно докласти максимум зусиль, аби секс у подружньому житті був вдалим. Від цього залежить гармонія стосунків і психологічний клімат у родині. Лікарка описує ситуацію, коли жінка, яка вміє отримувати оргазми, перестає їх потребувати в доволі ранньому віці, від чого ігнорує та уникає виконання так званих подружніх обов'язків. Вислоцька попереджає, що вона, властиво, не закликає до розірвання зв'язку, а от що порадити — не знає. Хіба терпіння...

Я вже й забула, що цю книжку читала, аж раптом мені закортіло побачити чоловіка, який спромігся б жити з дружиною, котра любить іншого, що з жалю чи ще якихось інших, вголос не промовлених цінностей, погоджувався на таке співіснування. Захотілося зазирнути в очі того, хто вмів би лягати до ліжка з жінкою, у фантазіях і мріях котрої інший. На того, хто б так легко зрадив любов і відпустив ту, котру полюбив. Або це не любов? Тоді навіщо писати про це книжку?

Роздача автографів відбувалася в Палаці мистецтв на вулиці Коперника. Поволі, скуповуючи підряд усе, що мене приваби-

лювало, наближаюся до того місця, де вже за кілька хвилин з'явиться герой. Ледве протискаюся в кінець черги, хвіст якої загорнувся дивакуватим зигзагоподібним змієм зі штивною головою. Добровольці, взявшись за руки, вишикували живий коридор, аби ніхто не ліз без черги. Задуха і штовханина змушують мене ще раз переглянути свої бажання. Чи справді мені необхідно його побачити? Щось усередині мене волає, що так. Доведеться собі догодити. Та й, зрештою, не можу знехтувати нагоду бодай торкнутися до такого відомого чоловіка, при згадці про якого в людей світяться очі.

Страшенно тісно, і я мимоволі притискаю до себе торбинку з гаманцем і гору книжок, які каменем відтягують донизу руки. У ніздрі вривається сперте повітря. Чим ближче підбираюся разом із потоком, що поволеньки, але все-таки рухається до організованого волонтерами коридору, тиснява робиться не те що більш інтимною, а навіть брутальною. Я не пригадую, коли востаннє на такій непристойно близькій відстані стояла від чужих, незнайомих мені людей. Попереду — якась огрядна жіночка, праворуч — високий, довготелесий хлопчина. Запахи розігрітих від близькості та духоти тіл зливаються в один-єдиний нудотний дух, який неможливо ні вдихнути, ні не вдихнути. Намагаюся затримувати віддих якнайдовше.

Раптом, у ту мить, коли я вже наближалася до фінішної прямої, відчуваю, що якимось чином маса людських тіл видавлює мене, наче фурункул, з тіла зигзагоподібної змії.

— Прошу, не витискайте мене, — скиглю я в чужі спина, — я ж удруге не наважусь вистояти в довжелезній черзі. Прошу, впустіть мене... — Мало не плачу.

І я б таки розплакалася: від образи, від безпорадності, від необхідності героїні Вишневського жити з нелюбим чоловіком, бо автор виявився поляком і так каже його релігійне виховання. Розревілася б од усього того, що накопало за останній час, якби не міцна рука, яка впевнено підхопила мене за талію і ввела, наче ін'єкцію, в тіло змієподібної черги. З подиву я навіть думки розгубила. Піднімаю погляд і німію. Такі глибокі в нього очі. Обережно, при цьому переконуючись, що убезпечив від випадання з черги, відпускає мене зі своїх обіймів.

— Уже все гаразд? Плакати не будете? — сміється.

Отак запросто. До незнайомої людини, себто до мене. Мимоволі також усміхаюся. Невже так буває?

— Так. Ні, — відповідаю по черзі на його запитання.

— А ви небагатослівна, — зауважує.

— Втратила дар мови від вашого вчинку, — мимоволі кокетую.

— Справді? — наче нічого не сталося.

— Умгу, — ствердно киваю головою, бо чомусь найбільше хочеться, аби він повірив.

Черга якось деформується, і я опиняюся далеко позаду свого рятівника. Ще якийсь час бачу його спину, але, заклопотана штовханиною, що ні на мить не припиняється, гублю з поля зору. Це ж треба. Намагаюся пригадати хоч якісь деталі його зовнішності. Вік, зріст, у що вбраний. Але пам'ятаю лише його погляд. Глибокий, проникливий, що зазирнув у саму душу, скаламутивши давні мрії. І ще... запах. Терпкий, солодкий і трохи різкий. Чоловічий.

Я не пам'ятала, як опинилася перед письменником, як він усміхався завченою посмішкою і ковзав невидючим поглядом поверх людської маси, якій не було кінця. (Цікаво, як то він побачив, що жінка, яка поряд, дуже близько, можливо, найближче, шукає розради в неті?) Не пригадую, як саме вклала до рук знаменитості свою книжку, котру завбачливо принесла з дому, як отримала скупий розчерк пера майстра, як була випльнута в кінці черги. Усе, геть усе засліплював погляд мого рятівника.

Він таки старший за мене. Еге ж. І то на добрий десяток. То й що? Мав міцні руки... теплі долоні... спокійний віддих... і ще щось, чого я досі не знала... Чому я не запросила його на каву, не дала свій номер телефону? Що в цьому чоловікові таке, що змушує ще і ще раз повертатися до нього? Як можна було отак просто відпустити чоловіка, погляд якого заповнив моє серце? Що це? Любов із першого погляду? Мабуть, ні. Я в це не вірю. Це занадто банально. Та й я не в тому віці, аби такими дурницями перейматися. Брак тепла, уваги, відчуття сили поряд? Мабуть... То що ж виходить? Я готова пити каву, дарувати номер телефону тому, хто хоч якось виявив свою увагу? Якось прикро виходить... Запросто...

— Вам таки вдалося?

Ноги підкосилися, кров шугонула догори, тіло обдало жаром, впріли долоні, якими притуляла, наче найдорожчий на світі скарб, книжку Януша Вишневського. Відвертим поглядом втупившись у незнайомця, думала про те, що Вишневський таки заслуговує бодай вдячності.

— А-а-а, так, — промимрила я.

— Знову втратила дар мови?

Він усміхався. Щиро, просто і якось навіть пустотливо, що трохи не пасувало до його віку.

— Еге ж, — я таки остаточно заціпеніла, бо розуміла, що так і не зможу вичавити із себе жодного звуку і на тому все закінчиться.

Я вже наперед жаліла про те, що ми більше не побачимося, як він знову захопив мене зненацька.

— Може, кави?

— З радістю. — Я була чесною.

— Маєте якусь облюбовану місцину?

Я мало не бовкнула про «Світ кави», але раптом захотілося в таке місце, яке ні з ким не пов'язує мене спогадами. Закортіло іще одного шансу, ще однієї спроби.

— Та... ні... начебто... — якось невпевнено.

Завжди багатослівна, я не могла зв'язати докупити й двох слів.

— Тоді я вам дещо запропоную. Не проти?

Я? Чи не проти? Звичайно ж, ні. Думаю, якби він запропонував мені поїздку на Марс, я б, не роздумуючи, погодилася. Але хіба годиться так одразу на все погоджуватися? Бо що він про мене подумає?

— Ні. Це далеко? — бовкнула я, наче мені не все одно.

— На вулиці Комарова.

— А-а-а, — протягнула я, бо вперше чула про цю назву.

— Це район вокзалу, — взявся пояснювати чоловік, зауваживши мою розгубленість.

— Це ж далеко, — вихопилося в мене, і я вмить про це пошкодувала.

А раптом передумає?

— То й що? Я на авто. Олег, — простягнув мені руку.

Я завагалася. Мені було соромно, бо долоні мої впріли, а тепер стали ще й холодними — достоту як у жаби. Але все ж таки подала кінчики пальців. Він щиро потиснув і... не скрився. Невже не зауважив?

— Марта. А що там, на Комарова? — аби відволікти увагу від своїх кінцівок.

— Готель.

— Готель? — Я не зуміла приховати свого здивування.

Він усміхнувся.

— «Купава». Недавно відкрився. Кажуть, там добра кухня.

Ого. Казав — на каву, а тут готель, добра кухня. Що це? Якесь приховане запрошення до чогось більшого? Олег поводився настільки просто і впевнено, що поволі мої сумніви розвіялися і я згодилася.

— Поїхали.

— Що в тебе там? — забираючи з рук важенький пакет із книжками.

— Усяке.

— Чимось спеціальним захоплюєшся?

— Та ні... На жаль, читаю все без жодної системи.

— Чому ж «на жаль»? Я також читаю все, що подобається.

А як вибираєш книжки?

Тепер всміхнулась я. Я давно замислювалася, як я їх вибираю, коли купую. Ловила себе на тому, що для мене купівля

книжок — доволі інтимна справа. Ходиш собі між полицями, нікуди не поспішаючи, і поволі набираєшся бажання, потрапляєш в особливий стан, що паралізує час, — так буває тільки в книгарнях. Ти полюєш на здобич, яка б мала задовольнити тебе, твої найпотаємніші закутки душі, куди впускаєш тільки обраних. Поруч із собою бачиш, радше відчуваєш таких, як ти. Ви солідарно мовчите і підтримуєте ілюзію самотності. Коли вдається вибрати щось вартісне, тебе це страшенно тішить і не терпиться поділитися цим з усім світом...

— Не знаю. Мабуть, усе-таки читаю анонси.

— А Вишневський? Його ти як вибрала? — непомітно перейшов на «ти».

— Порадив чоловік.

Олег, не відриваючи рук від керма, кинув уважний погляд у мій бік.

— Чоловік, що продає книжки в підземному переході, — додала я.

Невже ревнує? Від такої думки стало якось п'яно і... за-тишно.

— А-а-а. Зрозуміло, — спокійно, наче моя відповідь його цілком влаштувала.

— А вам... тобі, — виправилась я, — хто порадив?

— Ніхто. Це не моя книжка, — суворо.

Раптом став уважно вдивлятися на дорогу вперед себе.

— Чия ж тоді?

Мені було цікаво, заради кого можна було вистояти кілька годинну чергу, аби отримати автограф метра.

— Дружини, — не відриваючись від дорожнього полотна.

Мені задзвеніло у вухах, наче раптово закалатала сотня дрібних пронизливих дзвоників. Невже мусить бути саме так? Невже не може бути по-іншому?

— Твоїї?

Мені відчайдушно хотілося, аби він сказав, що пожартував, або що то для дружини його найкращого друга, або ще щось таке, у що я готова була б повірити.

— Так.

— Ти ще скажи, що в тебе двоє дітей, — я, гірко, згадуючи свій попередній досвід.

— Ні. Дітей у нас нема. У тому-то й річ.

Озирнувся. Зупинив на мені свій погляд. Знову зазирнув у душу.

— Тобі неприємно? — тихо.

— Як тобі сказати. Мені... — Я не могла підібрати слова, яке б виразило всю гіркоту, весь біль розчарування, увесь розпач. — Мені прикро.

— Мені також, Марто. Але невже через те, що я одружений, ми не можемо випити кави? — благально і теж гірко.

— Можемо, — мовила я байдуже, бо не залишилося жодної таємниці, ні краплі інтриги.

— Знаєш, я зауважив тебе ще до того, як протягнув руку. Я трохи стежив за тобою, як ти самозаглиблено розглядала кожну книжку, яка тебе цікавила. Як зупинялася, ставила межі ніг торбу і двома руками брала книжку, яку вподобала. Як щось завмерши вчитувала, як начебто зважувала її на долоні і видихала — «беру». Мені стало цікаво, що ж то має бути за жінка, яка читає таку розмаїту літературу. Мені захотілося

зловити твій погляд, почути голос. Марто, знаєш, як я неймовірно втішився, коли почув оте твоє: «Прошу, не витискайте мене!» — говорив, наче вперше зізнавався у почуттях. — Марто, — повторював моє ім'я, — ти ж віриш мені, дівчино? Я не хотів тебе кривдити...

Двері готелю тихо роз'їхалися, відкриваючи нутро. Чистота, зелень, позолота, ажурність, блиск, усміхнена дівчинка в довгій білій сукні на рецепції, галантний пенсійного віку консьєрж. Віз із парою закоханих над головою. Все, абсолютно все налаштовувало на приємні нотки, які він так рвучко обірвав єдиним словом — «дружина».

— Можливо, щось перекусиш? — уважно.

Тільки сівши за столик і взявши до рук важкеньке меню, згадала, що від сніданку ще й ріски не мала в роті.

— Згодна. Але щось легке.

— Можливо, печінка з яблуками? — одразу ж запропонував офіціант, вихопивши моє останнє слово.

— Можливо, — я погодилася.

— Вина? — офіціант.

— Ти будеш? — я до Олега.

— Ні. Я за кермом.

Отже, він не планує залишатися тут на довше... до ранку. Попри зіпсутий настрій, мені тут подобалося все більше і більше. Цей затишний готельчик цілком міг би стати прихистком для двох закоханих, які мають бажання насолодитися близькістю один одного.

— Мені також ні. Дякую.

Хлопчина ледве помітно вклонився і зник на кухні.

— Розкажи про себе, — попросила я.

Після його щиросердечного зізнання я відчула якусь незрозумілу і поки що не зовсім тривку близькість, якої не знала з Павлом, проживши з ним два роки.

— Що ти хочеш почути? — покірно, наче дитина, яка звинила.

— Геть усе.

— Витримаєш?

— Намагатимусь.

— Чи воно тобі потрібно?

— Треба ж якось згаяти час, доки зготують вечерю.

— Згоден.

Мені сподобалося те, що так просто погодився, не роблячи театральних жестів, не зводячи від здивування догори брови. Була вдячна за те, що дозволяв злитися.

— Народився у Львові. Закінчив тут середню школу, а вищу освіту поїхав здобувати аж до Москви. Повертаючись літаком додому, познайомився зі своєю майбутньою дружиною. Вона також навчалася в Москві, але в іншому виші. Була іншою. Іншою від тих дівчат, з якими знався вдома, навіть іншою від колег по інституту. Завжди, коли б її не зустрів, виглядала так, наче зійшла зі сторінок глянцевого журналу, яких тоді не було. Завжди модно зачесана, з елегантним манікюром. Усе — від макіяжу до шнурівок на чобітках — у неї було бездоганне. Ніколи не бачив її в одному й тому ж одязі. Якось жартома спитав, що вона з ним робить, на що, навіть не всміхнувшись, відповіла: «Викидаю». Я не повірив, але коли ми одружилися, зрозумів, що говорила правду.

Ми домовлялися, що літатимемо одними й тими ж рейсами, аби не було нудно. Оскільки літаки приземлялися, бувало, і серед ночі, я проводжав її додому. Нас завжди зустрічав на порозі її батько, а не мати, як у більшості сімей, і ввічливо дякував за те, що складав товариство його доньці. З аеропорту нас неодмінно забирала автівка її батька. Матір я бачив лише декілька разів. Була як дві краплі води схожа на мою нову знайому. Так само винятково добре виглядала, тільки була старшою, що з першого погляду не дуже впадало у вічі. В основному проводила час на курортах за кордоном. Усім удома керував батько.

Я зауважив, що він почав дедалі уважніше до мене придивлятися. Запрошував залишитися на чай, а то й на сніданок, залежно від того, котра година доби була. Щоразу мої посиденьки затягувалися. Він запитував, а я відповідав про своїх батьків, про мрії, амбіції, плани, про навчання, виграні олімпіади та конкурси. І так могло тривати безкінечно довго, та одного разу — це було на останньому курсі — він запросив мене до свого кабінету.

— Ти нормальний чоловік, Олегу. З тебе будуть люди. Мені потрібний правонаступник. Біля моєї доньки завжди вшивалась одна погань. Ти єдиний вигідно вирізняєшся на їхньому фоні, — провадив чоловік, як зазвичай, насупивши густі брови.

Він мені подобався. Упевнений, мовчазний. Одразу видно, що цей чоловік знає, що робить, і слів на вітер не кидає. Попри те, що належав до номенклатури, яку годилося б осуджувати, нагадував мені вольових героїв Джека Лондона. Я не знав, до чого він хилить, але був упевнений: хай би що запропонував, ця пропозиція буде вигідною.

Я мовчав, тож він продовжив:

— Пропоную тобі руку моєї доньки.

Я не встиг здивуватися, а він провадив далі:

— Весілля гучного не буде. Не те, що немає коштів, — не-доцільно. Краще цю суму я тобі дам як стартовий капітал.

Цей чоловік навіть не припускав, що я відмовлюся. І він таки був правий.

— Згода. А як же ваша донька? Між нами наче нічого такого особливого й нема... — Хотів бути чесним.

— Знаю. Спасибі, що спитав. Вона згодна. Думаєш, легко відмовитися від усього, що дає дівчинці моя прихильність? — усміхнувся.

Знав, що для залежних немає жодних аргументів. Так ми й побралися. Попри свою звичку йти в ногу з модою, моя дружина доволі розумна і мила. Я б навіть не жалівся, якби не одне «але»... Ми вже дев'ятнадцять років у шлюбі, а вона й не згадує про дитину. Каже, це зіпсує їй фігуру. Коли ж я апелюю до здорового глузду і наводжу як приклад її матір, то вона тільки відмахується. «А знаєш, яких зусиль коштувало їй знову стати стрункою? А груди вона таки не врятувала. Довелося вставляти імплантанти. Тобі ж подобаються мої груди?» — сміялася вона, оголюючи воістину досконалі перса, і ластилася, мов мала дитина. Я поступався.

Я застигла з ножом, занесеним над шматком печінки.

— Пробач за деталі. Ти ж сама просила. Смакує?

Мусила кивнути і все-таки наважилася порушити композицію, створену місцевим кухарем. Кілька нарізаних тонкими скибками шматків печінки лежали, акуратно складені краєчком на

краєчок. Покладена поверх них, запаморочливий запах щедро випромінювала цибуля, і аж на самому вершечку — два кружальця великого, без серцевини, яблука. Тут же дві четвертинки вареного яйця, оливка і плястерок¹ червоного помідора.

Ова! Такої ніжної, соковитої печінки я зроду не їла.

— Чи можна запитати рецепт? — вирвалося в мене, коли поглинала наступний шматок.

— Справді так смачно чи draжнишся?

— Справді.

— Тоді, думаю, можна.

Олег відкликав офіціанта вбік, щось шепнув йому, і за декілька хвилин до нас вийшов шеф-кухар ресторану.

— Страшенно дякую! Було надзвичайно смачно. Вечеря перекрила всі мої негаразди за цілий день, — випалила я скоромовкою.

— Справді? — Чоловік у білому ковпаку і такому ж фартуху наче зніяковів.

— Як ви це готуєте? — Я хотіла знати ту єдину таємницю, що робить печінку такою м'якою.

— Зазвичай ми не ділимося рецептами... — продовжуючи ніяковіти, почав було кухар, але, підбадьорений заспокійливим жестом розкритої долоні Олега, що, мабуть, мав би означати, що його старання будуть винагороджені, продовжив: — Основна таємниця в тому, щоби печінку, поки вона не готова, не солити. Коли ж вона майже готова, залити білим сухим вином. Цибулю і яблуко можна готувати поряд із печінкою.

¹ Плястерок (діал.) — пластинка.

— Он як! — радісно вигукнула я. — Неодмінно спробую.

Я проводжала очима шеф-кухаря, як почула сказане зовсім-зовсім близько:

— А я неодмінно скуштую.

Спочатку похолола. Згодом стерпла. Ще за мить дивне тепло розлилося тілом і чомусь зосередилося внизу живота, у самому лоні. Видалося, що я навіть відчуваю, як воложію, як набухає моя плоть. Як від очікування якогось дива прискорено, наче налякана лань, б'ється моє серце. Мені вартувало значних зусиль, аби не пригорнутися до цього майже незнайомого чоловіка, що за якусь годину-дві став чи не найріднішим у моєму житті.

— З тобою так затишно, — ледве проговорила я.

— Так. Я знаю. Мені дуже шкода, що я не можу тобі цього запропонувати, — так само тихо.

— На що ж ти розраховував? — не могла надивуватися я з його відвертості.

Вона мене приголомшувала, обеззброювала... збуджувала.

— Ні на що. Я ні на що не розраховував. Просто відчув, що поряд із тобою буде добре. Хотів спробувати, як то.

— Але ж ти казав, що тобі добре з дружиною... — Я готова була обуритися. Здається, він заплутався.

— Так. Добре. Але вона як була, так і залишилася чужою. А ти... рідна.

Отакої. Мої слова. Мої відчуття. Невже й справді таке буває?

Олег відвіз мене додому і, прощаючись, простягнув візитну картку.

— Подзвони, коли схочеш... поговорити.

Так гірко давно мені не було. Навіщо цей чоловік з'явився в моєму житті? Чому знову я маю відповідати за те, чи стосунки матимуть розвиток, чи ні? Чому я повинна брати на себе відповідальність за чужу сім'ю? Що за така слабкість у сильних чоловіків?

Я вирішила не телефонувати і сховала картку подалі від очей. Не могла заснути. Вовтузилася на великому ліжку, перевертаючись із боку на бік. Перед очима — його погляд. Глибокий, всепоглинаючий. Наче щось знає. Щось украй важливе. Захотілося до того чоловіка, що забрав мій сон. Назавжди. Опинитися в його обіймах. Торкнутися до його шкіри. Я зловила себе на тому, що марю ним. Що подумки створюю ще одну версію закінчення нашого вечора.

Ми піднімаємося в номер. Це номер для закоханих. На стінах шпалери з оголеними жінками рубенсівських форм. Олег зупиняється і зацікавлено роздивляється. Що? Жінок? Їхні налиті бажанням розкішні перса? Пригортає до себе. Я зажмурююсь і ховаю обличчя в нього на грудях.

Мені ніяково. Як не крути — цілком чужий чоловік. І що з того, що поряд із ним так затишно?.. Я його ледве знаю. Тепер, коли моє обличчя так близько, вдихаю аромат його тіла, змішаний із запахом чоловічого одеколону. Ціпенію від бажання, яке хвилями — одна потужніша від іншої — огортає мене з ніг до голови. Я ніколи не знала нічого схожого. Чи це голос сили, що могутнім потоком струменить від нього, чи відчуття цілковитої безпеки дозволяє моєму бажанню розростатися до неймовірних розмірів... Чи то банальна відсутність чоловіка в моєму житті протягом останніх півроку?.. Ще трохи — і та

хвиля накриє мене з головою. Хай! Мені хочеться хоч раз у житті свідомо робити безглузді речі лишень для того, аби добратися до найвищої точки насолоди, яку так переконливо обіцяють його міцні руки, впевненість і набубнявіла плоть, яку відчуваю через тонку тканину спідниці. Боюсь відступитися, аби не послабити тієї напруги, що виникла від безпосередньої близькості тіл. А ще боюсь сама себе, бо такої себе не знаю. Не знала, що маю таке... зрадливе тіло, яке... тремтить, вказуючи свою... покірність.

Не відриваючись від його грудей, руками, самим кінчиками пальців утворюю шпарку між його штанами і сорочкою, наче навпомацки відгортаю завісу чогось таємного і... недозволеного. Його тіло страшенно приємне на дотик. Його шкіра гладенька, наче полірована. Зазвичай поверхні з такою бездоганною гладкістю бувають холодними чи навіть пекуче-льодяними. А його доторк випромінює тепло і заманює. Я гублюся, розчиняюся в тому дотику. Відпускаю свої руки. Забувши про все на світі, знехтувавши правилами гарного поведження і межами пристойності, розпочинаю мандри його тілом. У нього широка спина. Ні, я не відчуваю гори м'язів під пальцями, не вчуваю, як він ними бавиться, та чую його міць. Його шкіра дивовижно м'яка. Вона гіпнотизує, манить.

Мені замало його спини. Гудзик за гудзиком розщіпаю йому сорочку — і втрачаю відчуття часу, реальності. Почуваюся так, наче добираюся до чогось вкрай важливого і неминучого. Серце калатає гучніше, відлунюючи у скронях. Мені бракує повітря. Чоловік завмер. Принишк. Але не так, наче затаївся, насторожився. Ні. Своїм безрухом дає мені волю робити геть

усе, що заманеться. Ця вседозволеність розпалює ще більше, і я відчуваю, як із мене струменить волога. Знову ніяковію. А що, коли торкнеться мене між ніг, а там... озеро. Глибоке, синє, самотнє. Соромно. Паморочливо солодко. Чуттєво.

Стоїть переді мною з оголеним торсом. Тепер ніщо не заважає вдихнути запах його тіла на повні груди. Пахне кавою, полум'ям і мокрым лісом після весняної зливи. Боюся звести на нього погляд. Боюся побачити щось, що може змусити мене зупинитися, відволікти. Руки самі розщіпають пасок, верхній гудзик на джинсах, блискавку. Олег мовчить, тільки його руки пестять мої передпліччя, шию. І в тих його пестошах — підбурення. О! Він схилився і поволеньки обережно вдихає запах мого волосся. Мимоволі вирвався стогін задоволення. Від цього несподіваного звуку накрила ще потужніша хвиля бажання.

Я б уже залюбки припинила цю подорож його тілом і, заплющивши очі, дозволила б йому ввійти в мене, але щось змушує продовжувати, не спинятися на півдорозі. Наскільки вдається повільно, руками, що починають по-зрадницьки тремтіти, намагаюся позбавити його штанів. Раптом відчуваю, аж кидає мене у жар, як у внутрішню сторону зап'ястка вперлася його набубнявіла плоть. Гаряча, виключно відкрита і... доступна.

У мене досі заплющені очі, і я боюся їх відкрити. Не те, що я досі не тримала в руках чоловічої гордості чи боялася її. Ні. Але не так відразу. Не через кілька годин після знайомства. Та поки я розмірковувала про химерність ситуації, долоні самі охопили його чіпким кільцем. Олег знову видав своє задово-

лення гортанним звуком і міцніше притулив до себе, даючи зрозуміти, що не має наміру мене відпускати. Я все ще не розплющую повік і розумію, поволеньки відчуваю всі переваги такого становища. У мене поглиблюються тактильні відчуття, загострюється нюх. Я продовжую вивчати тіло цього чужого і водночас такого вмить зріднілого чоловіка... шкірою свого обличчя, шкірою чола, вилиць, скронь...

Чому так є, що з оцим незнайомцем я почуваюся в цілковитій безпеці? Звідки твердо знаю, що він мене не скривдить і не дозволить цього зробити нікому іншому? І чому досі я була з чоловіками, з якими й близько не відчувала нічого подібного... Навіть через два роки...

Я торкаюся його грудей скронями, повіками заплющених очей. Він гарно збудований. Не бачу, лише відчуваю. Шкіра навколо сосків, що стверділи і стали схожі на маленькі бруньки, яким не судилося стати листками чи квітами, прохолодніша, ніж деінде. І трохи... тужавіша. Це інші, тонші відчуття, ніж я пізнавала би пальцями. Він не заперечує. Не поспішає. Не переступає нетерпляче з ноги на ногу. Щоки мої пашать. Уже не знаю, чи то від сорому, чи від передчуття неодмінної близькості і пульсуючої плоти в моїх долонях. Він весь красиво збудований. На дотик дуже пропорційний. На дотик щокую.

Я стою на колінах і вдихаю запах... скошеної трави. Це він так пахне, чи, можливо, так пахне його бажання. Він геть гладенький. Єдвабний. Шкірою обличчя відчуваю його тонкість і... беззахисність. Мені хочеться подивитися, якого він кольору. Соромлюся. Має бути гарним і на вигляд, бо на смак він... холодний. Я зігріваю його у своєму роті, захоплюючи все глибше

і глибше. Я не бавлюся з ним. Я поглинаю його всього разом із його трепетом, разом із жагою. Олег щосили стискає мої плечі. Мені не боляче. Я не можу дихати, бо він весь у мені. З-під повік викочуються сльози. Це не сльози щастя, але й не сльози відчаю. Він просто завеликий для мене. Це збуджує. Я поволі вивільняю його і тільки тепер розплющую очі. Що ж, він тепер наче мій. Особистий. Він щойно вийшов із мене, з мого рота. Він весь покритий моєю слиною і від того виглядає ще вродистіше — наче глазурований прозорою поливою. Рожевий, ніжний і несамовитий. Мені хочеться, аби він торкав мене всюди. Мені хочеться відчувати дотики його єдвабу геть у всіх закутках мого тіла. Usta, повіки, шия...

Олег стає на коліна поруч зі мною. Я в самій близькі. Усе решту скинула самотужки. Далі не можу. Дивним чином Олег відчуває мій настрій, мій стан. Не поспішає і навіть не всміхається. Він ніжно, наче вперше, одна за одною знімає з пліч бретелі бюстика, спиняючись і горнучи мене до себе. Від тих обіймів відчуваю холод власної шкіри. Хочеться, аби тримав так довго-довго і... не відпускав. Тримає. Незчулася, як розщепив гачечки на спині, як груди опинилися в його долонях, як стиснув їх владно, ніжно, імпульсивно, як уста його впилися в мої, як застогнала лишень від одного передчуття насолоди.

Незчулася, як увійшов — отак, сидячи на підлозі і тримаючи мене на колінах. Увійшов глибоко, притримуючи мене руками. Знав, що буду пручатися? Від насолоди? Рухався в повільному, але доволі наполегливому ритмі. Рухався, уважно прислухаючись до найменших знаків, які так безцеремонно

подавало йому моє тіло. Воно його слухало. Отак, із першого разу, з першого входження, з першого подиху...

— Привіт, це я, — це все, на що я спроможна наступного ранку.

Вар'ятка¹! Ще нема дев'ятої, а я вже на роботі. Не годна була залишатися вдома. Боялася за себе. Боялася, що наламаю дров, що... не буде кому стримати. Можна подумати, що о цій порі в офісі хтось може бути, хіба що спить міцним сном після плідної ночі. А навіть якщо б і був, то що, за руки мене триматиме чи видиратиме візитівку, яку мертвою хваткою затиснула в правиці?.. «Не віддам. Я нікому його не віддам», — це все, чим наповнена моя голова після вчорашньої фантазії, що закінчилася, як легко здогадатися, солодким феєрверком могутніх експлозій². Ці дві фрази, до яких раптом збіднів мій лексикон, гучно перекочувалися в порожній голові, зачіпаючись одна за одну, заважали мені зосередитися на тому, що чиню.

— А-а-а, це ти... Привіт-привіт... — наче трохи розгублено.

— Хто це? — зненацька чую у слухавці зовсім близько.

Завмираю. Від несподіванки. Та чи така це вже для мене несподіванка? Мабуть, для мене — ні. А для мого напівпорожного мозку — так. Завмирають і дві мої фрази, які гучно тарабанять у моїй голові ще з досвітку. Ич! Розмірилася. «Не віддам», — передражнюю сама себе. Щоб не віддати, потрібно його мати. А ти — тут, а та, що його має, — там. Поряд із ним. От халепа.

¹ Божевільна (*діал.*).

² Експлозія (*лат.*) — вибухове виверження.

Насправді те, що це дійсно халепа, я зрозуміла ще нескоро, а зараз це так — для зв'язку думок.

— Це... архітектор. Пам'ятаєш, я тобі вчора розповідав? — він.

— Так... Наче пригадую, — вона.

Він... Вона... А де ж я?

— Хотіла... — почала було я.

— Зустрінемось, як і домовлялися, о третій у вас в офісі, — сухо, наче ламав галузки.

— Так.

Це все, на що я спромоглася. Чому у вас? Хто, з ким і про що домовлявся? Справді зустрінемось чи сказав так, аби коректно припинити розмову? А на що я розраховувала? Що після вимріяної близькості, про яку навіть гадки не має, він покине все і прилетить до мене додому, схопить в оберемок і повезе в готель? Самій не смішно?

До обіду геть усе валилося з рук. Перед першою запищав мобільний.

— Привіт. Ти хотіла... поговорити? — спокійно, наче нічого не сталося.

— Так... ні... — Не хотілося обманювати, але й правду казати не було бажання.

Навіщо вона йому? Навіщо, якщо є я, така близька і рідна? І хоч відчуття зріднілості трохи зблідло під впливом виробничих клопотів, не вивітрювалося з голови.

— Ти також це відчуваєш? — якось раптом тихо і наче трохи засмучено.

— Що?

У горлі пересохло, між ногами зробилося мокро. Забрало кисню і стало раптом холодно. Дрібний трем не давав говорити.

— Оту зріднілість... Думаєш, може отак виникнути лише через добу після знайомства?

— Не знаю. Зі мною таке вперше, — визнала я.

— Зі мною також. Ти голодна?

— Так.

Я не хотіла їсти, але чи могла знехтувати нагодою побачити Олега? Ні.

Та ж вулиця. Той же готель «Купава». Порожньо. Відвідувачів нема. Враження, що викупив ресторан умисно для того, аби побути вдвох, щоб ніхто не заважав насолоджуватися близькістю. Своєрідне відчуття: лише за декілька хвилин із велелюдного центру потрапити в абсолютно іншу атмосферу, де час сповільнює свій плин і тече густо і солодко, наче свіжозібраний мед. Мимоволі потрапляєш під дію тих лінивих і млосних хвилин, забуваєш, що за скляними дверима інше життя, інший ритм.

— Не міг заснути. Думав про тебе.

— Я також...

— Про що саме ти думала?

Нахилиється близько-близько, і я чую його запах. Він просочується в мене, заповнює кожну щілинку, кожну виїмку і зморшку. Розумію, що не потребую більше нічого у світі, крім як дихати і вдихати його...

— Не скажу.

Надіялася, що не зауважить жоржин, які розцвіли на обличчі.

— Можливо, ми думали про одне і те ж? — пробує витягти з мене очевидне.

Я не піддаюся. Мені страшенно хочеться, аби він зізнався першим.

— А ти... ти про що думав? — неввічливо відповідаю запитанням на запитання.

— Думав про тебе і про дружину. Про те, що рано чи пізно доведеться про все розповісти. Думав про те, що вона стала мені близькою більше, ніж до цього часу мислив. Також про те, що не хотів би її ранити. Вона того не вартує. Вона хороша...

Ого. Я виявилася не готовою до такого монологу. Усе, що завгодно, тільки не сповідь. У нас іще навіть не було близькості. Ми навіть не переспали одне із одним, а я вже посвячена у всі інтимні подробиці їхнього спільного життя. Хіба так виглядає романтика? Ні, це геть не схоже на те, що відчувала вчора я. Його слова наче викидають мене на берег могутньою хвилею. Я не хочу на берег. Хочу в море, хочу до води. Хочу гойдатися до запаморочення на хвилях чуттєвості, хочу насолоди, тепла, ніжності, відчуття захистку, хочу... Буквально мить — і я таки оговтуюся. Його запах — такий рідний, збудливий, зболілий — тримає мене поруч, мов прирученого цуцика на мотузку, який, попри те, що господар його насварив, усе одно виляє хвостиком і віддано заглядає в очі...

— А без цього не можна?

— Ні.

— А може, зробимо вигляд, що нас не існує, що це така випадковість, яка буде тривати рівно стільки, скільки буде...

— ...і ніхто не робитиме спроби її продовжити, якщо вона минеться?

— Умгу.

— Не можна.

— Але ж чому? Від цього ніхто не постраждає. Твоя дружина й не знатиме, що я є у тебе, он скільки сімей так живе... Я... я так мало проситиму...

— Знаю. Але інші мене не цікавлять. Я себе знаю. Я так не зможу, не дам собі ради. Нащо я тобі такий... безпорадний? — усміхнувся. Гірко.

А мені наче хто шаблюку встромив у самісіньке черево. Аж по саме руків'я. Ще й обернув навколо осі для певності. У реальності я мала б захитатися й упасти замертво на стіл, та не впала. Намагалася врятувати себе, що незворотно йшла на дно з отим ледве знайомим чоловіком, з яким навіть близькості не було.

— Думаєш, дасться щось зробити?

Не вірю, але все ж питаю, бо ж усяке в житті буває.

— Ні. Не дасться.

Буває, але, мабуть, не зі мною.

— Тоді що?

— У нас лише два варіанти. Й обидва погані, — всміхнувся. Гірко.

А мені наче хтось іще раз обернув шаблюку. Навколо осі.

Навіть не питаю. Мовчки дивлюся на нього і не знаю, чого хочу насправді: аби сказав про те, що думає, чи воліла б ніколи про це не знати.

— Перший — це... розійтися, так і не зійшовшись. А інший — ступити на стежку болю обом свідомо... — таки сказав.

Мабуть, геть усі нутрощі намотані на шаблюку, бо не відчуваю нічого, крім пустки. Який гул. І... холодно. Я й сама про все знала. Знала ще вчора, як довів мене до будинку, та ні, ще раніше, тільки-но відчула його руку на талії...

Коли таке бачила в кіно, то дивувалася мужності героїв, які, так і не спізнавши одне одного, старіли поряд з іншими і помирили, сховавши на грудях отой нерозквітлий паросток любові. Пам'ятаю, питала себе: а як би вчинила я? Як мав повестися той, через кого втрачений сон і кому насправді належить душа? Не знала, що життя дасть можливість спробувати...

— І що ти вибрав?

Це я так бовкнула. Хотіла пожартувати. Але з того, як заціпенів, як ураз загострилися його риси, як зчужів умить погляд, збагнула — він таки зробив вибір.

— Ти ж вибрав? — підсвідомо атакувала я, намагалася заперечити очевидне.

— Перший, — відповів він швидше, аніж я встигла будь-що подумати.

Усе. Відтяв одним ударом мотузку, яка нас єднала. Наче альпініст, що одним вправним порухом руки позбувається свого товариша, бо таким чином рятує собі життя і це єдиний правильний варіант. Та чи й справді рятує? Бо чи можна після всього, що сталося, назвати подальше існування життям? І чи такий це правильний варіант? У ту мить — можливо... А далі? Що ж далі, після того, як повертаєшся до нормального життя... Життя, у якому одна-єдина думка про товариша, якого довелося залишити в білій крижаній пустелі. Ні, таки довелося. Не було жодних шансів, це довели всі експерти, усі спеціа-

лісти з усіх можливих дисциплін. Не було жодного іншого виходу, бо друг, висячи на тобі, або переломив би тобі хребет своєю вагою, або перерівав би тебе навпіл... таке трапляється... часто...

— Я згодна.

Чи може друг, який залишається в ущелині сам на сам із вічністю, усвідомлюючи неминучість і безповоротність прийнятого рішення, бути незгодним? Можливо, за схожих обставин він би й сам вчинив точно так само. Він же сам кричав до товариша, що висів над ним, аби той не зволікав, аби тям мотузок, аби...

— Я знав, що ти так скажеш.

— Справді?

Мені було байдуже, що він знав і звідки. Від цієї миті мені було байдуже геть усе. Але я не вміла бути іншою. Не вміла просто стати і піти. Бо що? Бо так не виховано? А відрізати мотузку виховано? А привабити, приручити і прогнати виховано?

— Так. Я знав, що ти не будеш проти.

— Знав, що не влаштовуватиму істерики?

— Так. — На мить завагався, але сказав: — Моя дружина така ж.

— Ти нас порівнюєш?

— Так.

— Досі?

— Так.

— Але ж ти прийняв рішення...

— Ми.

— Що ми?

— Ми прийняли рішення.

— А-а-а.

— Юлько, привіт! Давай зустрінемося, ні, краще можна я до тебе прийду?

— Щось трапилося? Що з тобою?

— ...

— Ти чому мовчиш? Можеш щось сказати?

— ...

— Тоді приходь, — з полегкістю видихнула вона в слухавку, зачувши, як я розридалася.

Я нічого не розповіла подрузі про Олега. Не знаю, чи інтуїтивно намагалася вберегти те, що в одну мить стало мені найдорожчим у житті, чи на щось сподівалася.

Говорили про все, тільки не про те, чому я плакала. Коли взувала черевики, Юлька сказала:

— Коли що — приходь, навіть якщо будеш мовчати.

— Спасибі...

Мені було добре, бо в мене була подруга, яка ні про що не питала.

Взялася за роботу з потроєною завзятістю. Вирішила таки поїхати відпочити кудись до теплого моря, тільки-но закінчу проект приватного будинку. Досі не могла відкласти потрібної суми, бо хлопці, що боролися зі мною за торгівлю людьми, понесли із собою розкішний круїз на лайнері. Усі вечори просиджувала в офісі, додому йти не хотілося. Чого я там не бачила? Порожнього помешкання, порожнього холодильника,

порожньої постелі?.. Краще вже тут. Грає радіо, увімкнений комп'ютер і залишається ілюзія, що завжди можна встати і піти... що ще є хоч найменший шанс... Бо коли ти вдома, то й цього останнього шансу в тебе нема.

Але це також ілюзія.

Неділя.

Жодного офісу, жодної роботи. Валяюся в ліжку, жодного бажання уставати. Навіщо? І так ніхто не прийде, і я ні до кого не збираюся. Ті, хто має сім'ї, мене не потребують, у них свій графік, свої плани. Тим, у кого сім'ї нема, я також не потрібна. У них через те й нема сім'ї, що їм ніхто не потрібний. Шукати таку ж, як я, — не вихід. Сидіти навпроти невдахи — перспектива малоцікава і неприваблива. Сиджу сама й займаюся самокопирсанням. Переді мною велика таця, та що там таця — переді мною балія, яку я, наче хірург-аматор, наповнюю своїми власними нутрощами-спогадами, нутрощами-думками. Уже та балія, така звичайна, родом із мого дитинства, цинкова, сріблисто-матова, повна-повнісінька того мотлоху, а в мені й далі щось пече, скімлить. Як цуценя, зненацька відірване від матері.

Можливо, потрібно було проситися? Може, пожалів би? Можливо, погодився б на... біль. Думки про нього лежать на самому вершечку, на груді всього, що накопала в собі. Сиджу з розхристаною душею, де всі бебехи вивернуті назовні в переповненій балії, і не знаю, як поскладати це все назад. Можливо, взяти й відсікти. Раз і назавжди. Один раз переболить, а далі має бути пустка. А чи буде?

Дзюрчить телефон. Не можу отак похапцем його віднайти. Тим паче, що переді мною розкладені всі мої бебехи-тривоги.

Звучить глухо, отже, десь у ліжку. Так і є. Під подушкою. Коли його туди засунула? Вмикаю.

— Слава Богу! Думав — не застав.

Стільки слів потрібно, аби перевернути світ із ніг на голову. І хто для цього просив точку опори? Ліжко! Ліжко — точка опори.

Усе летить шкереберть. Хапаю те, що потрапляє під руки й оберемками засовую назад у розхристану душу. Сяк-так. Згодом повернуся і поскладаю. Хай вже пробачає, зараз немає часу.

— Ти?

Це щоб оговтатися. Зрозуміла річ — він, а хто ж іще?

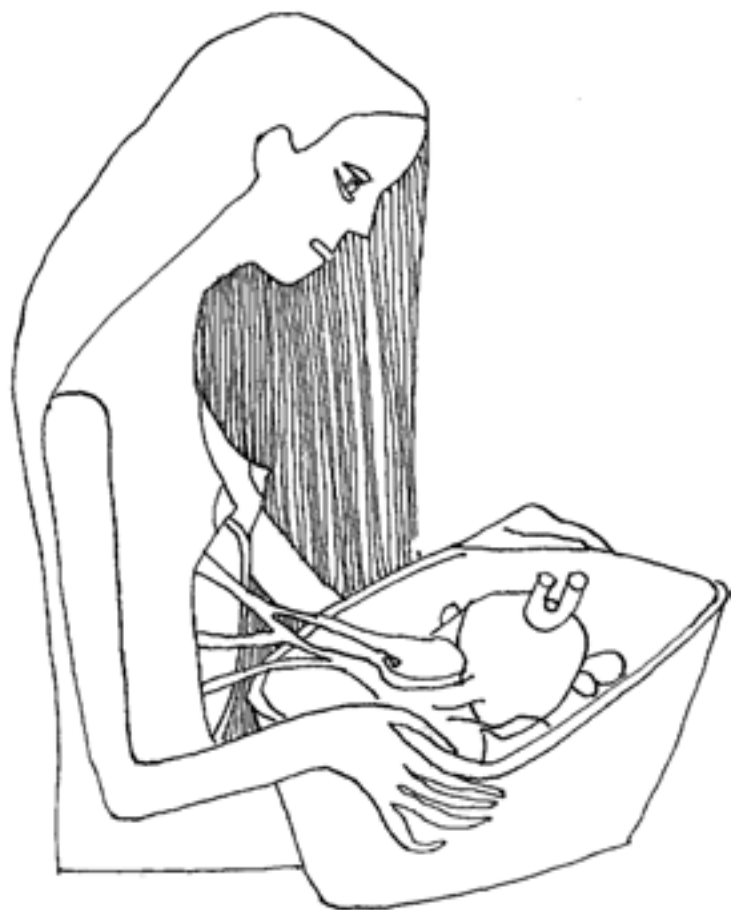
— Звісно я, а хто ж іще? — жартує. В унісон.

Всміхаюся, хоч і не мала б. А що б мала робити? Згадати йому геть усі виплакані ночі, невинувдані надії, втрачені ілюзії, його руки, яких не спізнала, очі, у яких потонула і втопила свою душу? Згадати дружину, яка чомусь у нього є?

Так багато думок — і жодної не годна впіймати. Раптом робиться дуже тихо. Повлю себе на тім, що починаю радіти. Без жодної команди, без усякого на те права, без ніякої причини. Вкриваюся липким потом. Тремчу. Робиться страшно і зимно. Ні, таки спочатку зимно, а згодом страшно... А раптом даремно? А раптом дзвонить, бо щось забув і хоче, аби я йому повернула? Але що можна забути, знаючи людину два дні? Що такого, щоб телефонувати через два тижні по тому, як...

— Ти щось хотів?

Намагаюся випередити події. Намагаюся передбачити найгірше, аби бути готовою прийняти удар. Намагаюся бути мужньою.

Рука тремтить і мушу стримувати той дрож іншою. Тепер тримаюся за слухавку обома руками, наче та може вирватися й побігти, втекти.

— Так. А ти хіба ні?

Що це? Він пробує пожартувати? Пробоє мене розвеселити? У такому разі мені вже смішно. До болю... до блювоти...

— Я...

Ніяк не наслідуюся випустити того одного-єдиного слова-птаха, яке неодмінно досягне цілі і передасть увесь мій біль, настоящий на любові.

— ...не можу без тебе, — видихнув, наче продовжив мене недоказану.

Полетіли. Слова, думки, мрії, надії здійнялися, мов наполохані пострілом голуби, і полетіли... До нього.

— Я також... не можу... без тебе не можу... ніяк...

— Ти не проти, якщо я приїду?

— Вже? — замість згоди.

— Ні, — чую, всміхнувся, — за годину-півтори. Мушу закінчити дещо, бо ж не сподівався...

— Що я погоджусь?

— Що відповіси на дзвінок.

— Аж так?

Розгубилася. Раптом усе навколо втратило значення, вагу. Він є, він розмовляє зі мною, йому також болить.

— Угу. Думав, що не захочеш навіть чути після того, як таке з тобою вчинив.

— Яке таке?

Звідки він знає, як мені? Я ж ні півсловом не обмовилася про те, що відчувала до нього. Чи то була не фантазія?

— Зранив, обманув, — рубано, коротко, наче давно все продумав, потяв на шматки, а тепер позбувався, як позбуваються, викидаючи в океан, почленованого на кавалки тіла...

— Але ж ти нічого не обіцяв...

Дивно. Моторошно. Незатишно. Що це? Гіпервідповідальність, бажання завдати самому собі болю чи саме ті почуття, що народжуються, незважаючи ні на що?

— Тим паче.

Тих півтори години, що передували нашій зустрічі, достатньо було для того, аби нашвидкуруч прибрати в помешканні і сьак-так дати лад своїй душі. Але той порядок — і в квартирі, і в мені, — то тільки так, про людське око. Відчинив би хтось дверцята до шафи, то на нього б негайно вивалився весь її вміст. Зі мною не краще. Єдине, що дверцят не маю, тож коли саме все вивалиться, не знаю.

Літаю з кімнати в кімнату, наче вирости крила. Не знаю, куди себе подіти. Хочу його здивувати. У чому є вилітаю в магазин і купую півкілограма печінки. Яблука і цибуля в мене є. На гарнір салат із маринованими креветками. Це все має бути не гірше, ніж від шеф-кухаря «Купави». Боженько, яка ж я голодна! Застрягаю на кухні. Хочеться приготувати щось виняткове. Усе плавно вкладається на великій пательні, заливається вином і рівномірно шкварчить, радує вухо. О! Пахне чудово...

Дзвінок. Це він! Лечу. Спинаюся. Біжу. Знову спинаюся. Знову йду. Такою довгою дорога до дверей не була ще ніколи. Ноги наче ватяні. Тіло зрадливо тремтить. У роті пересохло.

— Привіт... — Тихо-тихо.

Не пригадую, як опинилася в його обіймах, як тулилася до його грудей, як вдихала такий забутий і такий рідний запах, як сльози самі полилися струмком. Розбурханим, спантеличеним, синім. От і дверцят не потрібно: весь відчай, всенька туга викотилася на поверхню. Знала, що намарно намагатися стриматись, то й не силувалася.

Не пригадую, як підхопив на руки, як одірвав од землі і поніс. Як поклав на ліжку, як сів на підлогу поруч, як гладив, пестив, наче малу дитину, як щомиті нахилявся, аби поцілувати, аби засвідчити свою турботу, любов, присутність. Не пригадую як... заснула.

— Та-ак, а що в нас смачненького? — усміхається.

Сидів поруч на ліжку і гладив моє волосся.

— Ти голодний? — Я поволеньки приходжу до тями.

— Печінка з яблуками по-«купавськи»? — сміється.

— Ти знаєш? Звідки?

— Ти ж обіцяла приготувати, а я обіцяв спробувати.

— Ти пам'ятаєш...

— Я все пам'ятаю... навіть...

— ...того, що не було...

— Справді, — здивовано. — А ти звідки знаєш?

— Я також.

Він залишився до ранку. Я нічого не розпитувала, він нічого не пояснював. Залишився і все. Це була найніжніша ніч у моєму житті. Це була перша ніч, де я грала сама себе, а поруч був той, кого наміряла. Достоту з таким свіжим запахом скошеної трави, з таким пружним і уважним тілом, з міцними

і делікатними руками, з вустами, повними пристрасі і жаги, як у моїх фантазіях...

Ще тоді, коли прокинулася в його обіймах і відчула себе найщасливішою жінкою на світі, коли готувала нам обом каву, коли чула, як, миючись, мугикає в лазничці, коли разом, усміхнені і щасливі, виходили з дому, розуміла: добровільно ступала на ту другу стежу, повну тепла і болю, ніжності і туги, любові та безнадії.

Олег усіляко намагався дати мені відчути, що я в нього єдина, кохана. Правда, він приходив лише тоді, коли міг, зате іноді залишався на тиждень, а то й два. Не знаю, що говорив дружині і чи вона знала про наші стосунки, але він про це жодним словом не обмовився. Я зловила себе на думці, що якби він не сказав, що одружений, то я б із його поведінки про це не здогадалася. Жодного разу ні словом, ані жестом не виказав себе. Я була за це йому безмежно вдячна і прагнула виконувати будь-які його забаганки...

У нього їх було небагато, але ті, що були, змушували мене ніяковіти.

Якось він попросив мене заплести косички. Я з готовністю погодилася, бо з ними нагадувала саму себе в садочку і перших класах школи. У мене не надто довге волосся, але дві невеличкі кіски таки вдалося залагодити. Поки я крутилася перед дзеркалом, кривлячи всілякі мармизи, наче мале дівчисько, якому б така зачіска найбільше пасувала, Олег якось раптово припинив. Перестав розмовляти, відповідати на мої запитання. Перестав усміхатися.

— Агов! — пробую привести до тями.

Не озивається. Може, серце?.. Усе ж таки вік...

— Ти така гарна...

Від несподіванки шаріюся.

— Ніяковість тобі личить... Зашарівшись, ти стала ще гарнішою. — Не відриває очей. — Іди-но сюди, дівчисько...

Не чекаючи, поки я відреагую на його слова, підійшов сам. Із неприхованим задоволенням і насолодою почав розглядати мою невигадливу зачіску, час від часу торкаючись її руками. Самими пучками. Олег виразно хвилювався. Дихання стало глибшим і хаотичним. Погляд зробився незрячим. Його наче хто підмінив. Почав тремтіти, мовби перед ним — сокровенна мрія, і вмить зробився неймовірно ніжним і розгубленим. З упевненого в собі чоловіка перетворився на стривоженого новизною відчуттів підлітка. Мимоволі на думку спав роман «Лоліта» Набокова. Не може бути, аби сюжети, виписані в романах, переходили в життя! Бо книжка книжкою, а життя життям, де я — жива, реальна, з крові й плоті. Зі своїми банальними бажаннями мати чоловіка, сім'ю...

Якщо досі все хоч якось, хоч абияк, але було поскладано в голові, то зараз, коли побачила Олега такого зміненого, поглинутого власними візіями та думками, у мені знову все повернулося з ніг на голову. Я так не хочу — на голову. Досить того, що я не гідна збагнути. Навіть якщо я не мала на деякі події впливу або не погоджувалася з ними, то вони були зрозумілими. А зараз мені просто страшно.

Здавалося, я б могла про це сказати, могла б нагадати про себе, вивівши з його заглиблення, але не посміла — таким

щасливим він був. Та й, зрештою, що він мені зробить? Я ж не цнотливе дівчисько, яке можна позбавити честі...

Він довго цілував мою шию, занурюючись носом у волосся. Вдихав на повні груди запах парфумів, якими себе оздобила, і голосно, не криючи вдовolenня, видихав. Чулася-таки трохи ніяково, бо наче про мене забув. Ніби досить було йому мого тіла, яким міг безборонно втішатися. Здавалося, він про це також знає, бо в його сповільнених і насичених надлишком часу рухах струменіла вдячність. Бережно, як мале дитя, бере мене на руки і вкладає до ліжка. Дивиться і всміхається. Дивиться новим, невідомим мені поглядом. Наче вперше бачить. З якимось раптом проявленим захопленням розглядає моє тіло, кожен його закуток, кожен клаптик, кожну западинку. Ледве чутно проводить по ньому пальцями. Пучками, долонями. Наче перевіряє його на щось, тільки йому відоме.

У голові народжується безліч думок, безглуздіших одна за одну. Боюся спинитися на одній із них, бо жодна не тішить. Оскільки не готова розділити його захоплення моїм тілом, бо ж воно найзвичайнісіньке, навіть якщо й непогано збудоване, починаю подумки (очі-бо заплющені) блукати слідом за його пальцями. Стегна. Спочатку мандрує від коліна догори, назад і знову догори, та наче мимоволі спускається досередини, до чуттєвого їх боку. Тепер, коли так прискіпливо вивчає моє тіло, і я починаю зауважувати безліч його недоліків. Там шкіра вже не така пружна, тут надлишок ваги, а десь об'єм міг би бути більшим. Куди й поділася моя упевненість. Я знову шаріюся і відчуваю, що Олег стає ще більш одержимим. Пестить мене так ніжно і самозречено, що хочеться його спинити.

Поволеньки, наче робить це вперше, знімає з мене трусики. Тоді він не дозволив мені зняти із себе вбрання. Сказав, що хоче зробити це сам. Сам — то й сам. Чекаю. Це все, що залишилося мені робити, і, зрештою, це все, на що я насправді здатна. Ось з'являються перші волосинки. Олег завмирає наді мною з дурнувато-щасливою усмішкою, наче побачив кульбабу під снігом. Нахиляється. Заплющує очі і тулиться до того крайчика світлішої, бо не засмаглої плоті. Тулиться однією щокою, тоді іншою. Треться носом. Ластиться, мов кіт.

Хапає устами трусики і трепетно, мов зриває з квітки пелюстки, оголює моє єство. Довго споглядає, наче досі такого дива не бачив, наче узрів щось заборонене чи щось, чого — знав напевно — не існує. Далі торкає пальцями, знову самими пучками. Обережно, наче боїться, що те, щось йому невідоме, може ожити завчасу, розгортає свою таємницю. Знову спиняється. Розглядає свої пальці. Вологу на них. Попри страх і невідомість, такий повільний процес таки збуджує. Дивиться так прискіпливо, наче намагається там побачити своє відображення. Підносить до носа. Вдихає. Глибоко і багато. Витісняючи все, що було досі в його легенях, у його свідомості. Далі другу руку. Знову вдихає. Голосно і вдоволено видихає. Підносить руку до уст. Злизує. Вологу і своє відображення. Я щільніше змикаю повіки, він усміхається. Я відчуваю це всім тілом.

Завмирає межі моїх ніг і продовжує пестити. Я більше не розплющую очей, але кожної миті готова схопитися і тікати або ввігнати його в себе одним вправним порухом стегон. Я бачу: він давно готовий до цього. Олег бере мою праву ногу. Пестить. Гріє у своїх долонях. Хай. Ще одна нога — і все закінчиться. Це

все недовго... що це? Він намагається щось натягти мені на стопу. Не витримую і розплющую очі. Але обережно, тихцем, щоб його не сполохати. Не знаю його таким, тож хай краще закінчить, що почав. Білі підколінки¹. Так, достоту такі, які носила в молодших класах школи. Але де він їх узяв? Звідки вони в нього? Ще й мій розмір... Чоловік дбайливо розгладжує складочки і замилювано вирівнює візерунки, аби йшли так, як треба.

— Де ти їх узяв? — не витримую.

— Приніс. Вони пасують до твоїх косичок. — Ані натяку на ніяковість.

Кохалися ми довго і пристрасно, розчиняючись одне в одному, як шматки льоду в п'яному трюнку. Він зумів мене розчинити геть усю, без залишку. Я втратила відчуття себе самої. Я вже не була впевнена, де закінчуюсь я і де починається він. Голова паморочилася, здавалося — непритомнію. Ми не могли насититися одне одним, не могли спинитися, не могли відірватися. Ми дарували одне одному ту чуттєвість, ту глибину, про існування яких навіть не здогадувалися. Тоді збагнула одне: чоловік і жінка кохаються, щоб солодкий шал виштовхав їх туди, де еротизм, доведений до апогею, дозволяє перейти в інший, паралельний світ, у якому зникає боротьба і де чоловік та жінка знаходять повне порозуміння...

Уже майже півтора тижні, як у мене затримка. Один рік і сім місяців ми з Олегом разом, і жодного разу не виникало збоїв у циклах. Ми навіть перестали цьому аспекту приділяти достатньо

¹ Гольфи (*діал.*).

уваги. Даремно. Я боюся в це повірити сама, отже, боюся сказати йому. У моєму становищі вагітніти — недозволена розкіш. Адже в нас усе на цілковитій довірі. Чоловік мені вірить, вірить у те, що не поставлю його перед фактом, перед вибором: або я з дитиною, або дружина. Та й не для мене це. Нечесно. Це не мій метод. Я все життя буду думати, що це він наді мною змилостивися, пожалів... Не таких стосунків прагну...

— Ірუსь, привіт.

— О, Марто, ти? Привіт, привіт. Давно не чула, — тішитесь. По-справжньому.

— Так, я. Як напевне знати, чи ти вагітна, чи ні? — переходжу просто до справи.

Зараз я в такому стані, що ні слухати когось, ні, тим паче, розмовляти не можу. Голос тремтить, руки тремтять...

— Сходи до лікаря, — щиро.

— А тести?

— Ти ж хочеш напевно?

— Так.

— Тоді до лікаря.

— Порадиш?

— Звичайно. Пиши телефон...

На прийом до лікаря, вірніше, лікарки Тамари Петрівни збиралася, мов на побачення. Вимивалася так, наче прагла змити із себе всі сумніви. Старанно виголила ноги, в паху. Сама не знаю навіщо. Нові трусики, нові колготи. Прискіпливо дібрала одяг. Парфуми. Готова. Спинилася перед дзеркалом. Не впізнала сама себе. Синці під очима, сині безкровні уста. Дивуюся, як

легко людина може сама себе загнати в кут, змінити до невпізнання. Торкаюся сухої і враз посірілої шкіри пальцями. Вони холодні і вологі. Силуюсь посміхнутися. Не вдається.

Іду пішки. Лікарня трохи далеко, але я матиму час подумати. Навіть не так: не подумати (вже кілька діб нічого іншого не роблю, тільки думаю), а все-таки прийняти рішення. Хоч якесь. Хоч би чи казати йому, чи ні? Адже він — рівноправний учасник подій. На ньому така ж частка відповідальності, як і на мені. Те, що мені нізачо не хочеться його засмучувати, не дає права замовчувати правду. Але ж яку правду? Я й сама тої правди не знаю. Єдине, що знаю, — це те, що якщо все-таки лікарка підтвердить вагітність, то це мене вб'є. Ні, не фізично. Я здорова, добре почуваюся і нічого мені не буде. Але такий діагноз поверне мене на тверду землю, якої ось уже майже два роки під собою не чую. Змусить-таки побачити невидиму дружину й озвучити змовчуване — він ніколи не покличе мене заміж...

Заміж.... заміж... заміж...

Великі скляні двері ще радянського періоду, коли грошей за опалення не рахували і, що таке економити, ні сном ні духом не відали. Лікарня. Невже так швидко, а я... я ще не прийняла жодного рішення... Бетонні сходи... Другий, третій поверх. Для мене потрапити сюди — це майже як, захлинувшись, іти на дно. Поволі в голові зринає те, що так відчайдушно ховала подалі від людських та своїх очей. Стає настирливо великим, гепає у скронях. Кілька лавок з обдертим дерматином темно-вишневого кольору щільно заповнено жінками різного віку. Вони, мов змерзлі горобці, занурившись кожна у свої думки, боязко туляться одна до одної.

Дивна, майже нереальна тиша. Так, наче хто навмисно викинув звук. Розглядаюся. Обережно, аби нікого не наполохати, поволеньки обмацую поглядом усе, що є навколо, аби віднайти хоч якусь опору. Мені страшно. Мені ніяково. Мені... Я...

— Прошу, присядьте, — приємний голос.

Начебто звертається до мене, але поки я вийшла зі своєї задуми та перестала розгублено обмацувати все навколо, він зник. Мені важко було визначити, кому він належить.

— Прошу сюди, — знову той самий голос.

Проте цього разу його власниця активно жестикулювала рукою, вказуючи на вільний шматок темно-вишневого простору.

— Дякую, — видихнула я, акуратно вмощуючись на запропонованому клаптику.

Було трохи тіснувато. Я б охоче постояла, очікуючи своєї черги, але увага та турбота незнайомої жінки не дозволяли зійти з місця. Я ще раз подякувала, намагаючись розвернутися і якомога уважніше розглянути добродійку. На жаль, у моєму теперішньому положенні — надійно затиснута з обох боків такими ж відвідувачками, як сама, — це було неможливо. Я тільки встигла зауважити, що жінка трохи старша за мене і надзвичайно вродлива.

Усе, що могла розглядати без перешкод, — це були її руки та коліна. Дуже делікатні, з тонкими пальцями, доглянуті руки і гострі, майже як у підлітка, коліна. Жінка час від часу поправляла краї спідниці. Але робила це не із сорому чи хвилювання, а радше намагаючись згаяти час. Я ж сиділа, затиснувши свої долоні між ногами, наче боялася, що, вирвавшись на волю, кудись втечуть.

Незчулася, як мою сусідку зліва покликали до кабінету. Одразу стало вільніше, і я, скориставшись моментом, відсунулася від незнайомки. Ми мовчки стежили, як важко піднімалася і незграбно, переступаючи з ноги на ногу, наша сусідка прямувала до дверей, усміхаючись при цьому на весь рот.

— Яка вона молода, — вголос промовила моя добродійка.

Я не зуміла достеменно вловити, які ж саме нотки переважали в її голосі, бо мені наче вчувся якийсь сум у тих словах.

— Так, вона й справді дуже молода, — докинула я. — У такому віці вони безстрашні, сповнені оптимізму і юнацького завзяття.

— Ви маєте рацію. Це нам із вами сидіти отут не так весело, — жінка сторожко глянула в мій бік.

Тепер я без перешкод могла її оглянути. Так, справді красива. Білява, коротка стрижка. Коштовні сережки у вухах. Досконалий макіяж. Одягнута з неабияким смаком і в речі, яких не купиш у рідному місті. Не знаю чому, але вона мені все більше й більше подобалася. Можливо, через те, що отак за просто наважилася зі мною заговорити, а можливо, ще чомусь, що в цю мить не вдається розпізнати.

— Ви знаєте цю лікарку, Тамару Петрівну? — спитала я, аби підтримати розмову.

Мені захотілося, аби моя сусідка знову заговорила. Після кожного слова вона усміхалася, наче тим словом милувалася. Розмовляла неспішно та мовби в якійсь задумі.

— Так, звичайно. Це моя добра приятелька. Вона прекрасна людина і чудовий спеціаліст. А ви вперше до неї?

Блакитні очі світилися срібlistими переливами, випромінюючи впевненість і турботу.

— Вперше. Мені подруга порадила.

— Це чудова порада. Скажіть, а у вас є діти?

Я розгубилася від такого прямого запитання, на яке може бути тільки однозначна відповідь. Мабуть, зашарілася, намагалася сховати погляд і знову натрапила на її руки. На безіменному пальці в жінки красувалася обручка. Заміжня...

— Ні, нема. Та й я незаміжня, — наче виправдовувалася.

— То й що, що незаміжня? Ось я заміжня, а дітей все одно у нас немає. Спочатку видавалось, що є досить часу попереду, а згодом виявилось, що завагітніти мені не так просто. Куди я тільки не зверталась, до кого не їздила — усе марно. Так от і з Тамарою познайомилася. Вона взялася довести діло до кінця.

— І що? — я не втрималася, бо так багато віри та безмежного бажання народити було в словах жінки.

Вона всміхнулася. До себе. До мене. Ще до когось невидимого.

— Не знаю. Ось прийшла довідатись.

Жінка світилася дивним сяйвом, неважко було здогадатися, що справи в неї чудові.

— Це ж гарно. Напевне, у вас усе вдасться. — Мені захотілося сказати їй щось приємне.

— Напевне, — сусідка знову всміхнулася. Тепер тільки до когось невидимого. — У нього є інша. А що, коли вона швидше йому народить?

Я похолола. Невже вона про мене? Це ж не кіно. Це ж життя. Тут такого не буває. Тут усе значно простіше. Ніхто нікого не

знає, не зустрічає... У роті все-таки пересохло — наче про всяк випадок. Ні, ні. Такого не може бути. Я мало не затрусила головою, аби заперечити свої ж власні думки. Мені в одну мить так багато захотілося їй сказати, розповісти, поговорити... Та мене наче заціпило. У скронях пульсувала кров, думки наштовхувалися одна на одну і падали, ламали в собі здоровий глузд. Що втішного я — «та, що могла б швидше йому народити», — може сказати їй — «тій, яка могла б бути його дружиною»? Нічого. Я не сказала їй нічого, бо це було би блюзнірством із мого боку. Було б зрадою. Собі. Йому. Їй. Їм обом. Нам.

Вона дивилася на мене і, мабуть, чекала, що я скажу їй щось обнадійливе, щось, за що вона зможе зачепитися, як ото я не давно — за її голос.

— Ви любите його? — навіщось спитала я.

— Так. Дуже, — всміхнулася. — Особливо тепер, коли щастя так близько. Ой, пробачте, що я змушую вас слухати про мої проблеми. Я заплуталась. Я потребую виговоритись, потребую поради. Ще раз пробачте. Я так захопилася собою, що не спитала, а що ж у вас.

— Нічого особливого. Нічого особливого.

Уже нічого особливого.

Я просвітліла. Я прийняла рішення. Кілька. Не говорити йому нічого. Не народжувати від нього і піти від нього.

— Справді? — у її голосі недовіра.

— Так, справді. Щиро вам за це дякую.

Я взяла її долоню у свої і затрясла нею. Жінка з подивом спостерігала за тим, що відбувається, проте руки не відняла.

— А знаєте що? Їдьмо з нами до Таїланду...

— Ого, — вирвалося в мене.

— Не лякайтесь. Це зовсім не так дорого, як може видатися на перший погляд. Тамара радить поїхати туди на семінар та медитацію. Ми зібралися з нею вдвох. То що?

— Мені важко так відразу відповісти, але пропозиція виглядає привабливою, а основне — дуже вчасною. А як називається семінар?

— «Конфлікт. Усвідомлення. Прощення. Любов».

— Звучить переконливо...

— Світланко, заходь, — із дверей кабінету визирнула жінка в білому халаті.

— Вже йду, Тамаро Петрівно, вже йду...

Жінка не поспішаючи підвелася, розправила спідницю обома руками, поправила хусточку на шиї і тільки після цього рушила до лікарки, яка все ще продовжувала стояти у дверях.

— То вважайте, що ми домовились, згода? Усе решту вам розповість Тамара. Я її про це попрошу, — промовила на прощання.

На знак згоди я закивала головою.

До поїздки залишалося п'ять місяців. Було достатньо часу, аби розставити всі крапки над «і» та позалагоджувати деякі виробничі питання.

Знову біль. Знову туга за людиною, з якою ділила своє життя. Аби не збожеволіти, ставала наче остеронь і мовчки, стиха схлипуючи, спостерігала, як власними руками відриваю від себе його любов. Боліло, пекло, кровило. Знала, що мушу довести все до кінця, бо вдруге витримати ці торттури не буде

змоги. Він нічого не питав. Уголос. Тільки німий докір в очах і закривавлена частина моєї любові на руках — незамінна, зранена, безслівна.

Мовчки зібрав геть усі речі, якими користувався в моєму помешканні. Не від того, що були йому потрібними, — до останньої миті намагався мене не зранити, захистити.

— Ростик, ти де? — Я згадала, що в мене є друзі.

— На роботі, де ще мені бути, Марто? Що сталося, що ти про мене згадала?

— Нічого, — злукавила я. — Хочеться відпочити, згадати старі часи.

— Овва! Я не проти. Куди за тобою заїхати?

— До офісу.

— Ти що, тепер там живеш?

— Ні.

— Усе одно гаразд.

Я намагалася робити все, аби тільки не думати, чи правильно вчинила, чи зумію полюбити ще раз так віддано, зречено, солодко.

— Куди їдемо? — Ростик.

— До нічного клубу.

Я знала, що цього хлопця таким не здивуєш.

— Ще рано... — глянувши на годинника.

— Тоді вези, куди знаєш. — Моя бравада раптом скінчилася.

— Е-ей, ти чого? Зараз я тебе нагодую, і все стане на свої місця...

Молодий чоловік по-братському поплескав мене по коліні і завів мотор.

Після «Куполу» мені таки покращало. Весь час Ростик зацікавлено розглядав мене, наче ніколи й не бачив.

— Що, Ростик, шукаєш знайомі риси? Невже я так постаріла, що ти й упізнати мене не можеш?

— Тю, що ти таке кажеш! Яке «постаріла»? А-а-а-а, ти це так, аби я вихваляв твою вроду? Ні, Марто. Ти не змінилася ніскілечки, але щось все-таки відбулося. А от що саме — не доберу. Оце й намагаюсь зрозуміти. Якась ти стала...

— Яка?

— Не знаю. Чесно, не знаю.

— А коли будеш знати, скажеш?

— Угу.

— Чесно?

— Чесно-пречесно.

У нічному клубі «Софія» нікого не було. Чи то ми зарано, чи тут завжди так мало відвідувачів... Після третього коктейлю мене потягло танцювати. І не де-небудь, а коло жердини.

— Ростик, можна? — я, роблено солодким голосочком.

— Іди, тільки труби не зламай, — пожартував у відповідь.

Я знала, що, зателефонувавши до цього хлопця, зробила правильний вибір. Тільки він міг спокійно дивитися, як я розважаюсь, не осуджуючи і не встановлюючи своїх правил.

На імпровізовану сцену в центрі закладу вийшла в синіх потертих джинсах і білій блузці. Музика лунала спокійна, якраз для мене. Бармен за стійкою зосереджено протирав склянки і жодної уваги на мій вихід не звертав. У глибині залу якийсь

чоловік кунив цигарку і, здавалося, був поглинутий самоспогляданням.

Почала я кволо і невпевнено, уважно вивчаючи ситуацію, простір, покриття під ногами. Та вже скоро цілковито віддалася музиці, гойдаючись усім тілом навколо пілона. Танці були моєю стихією. Я вміла настільки розчинитися в них, що забувала, де я, з ким. Ростик про цю мою пристрасть знав, тому спокійно сидів за нашим столиком, гортав журнал і лиш іноді з-під брів поглядав у мій бік. Я була йому за це дуже вдячна.

Намагаючись рухами імітувати стриптизерок, у розпалі шалу я розщепила гудзик на грудях так, аж звідти стало видно полум'яно-червоне мереживо бюстика. У момент, коли намагалася розщепити гудзик на вузьких джинсах, не зауважила, що чоловік, який кунив сигарети в темному кінці залу, підвівся і попрямував до мене.

— Пані Марто, у вас непогано виходить.

Я завмерла. Замовник, у якого ми закінчували кухню. Від сорому я мало не провалилася крізь землю. Мені перехотілося танцювати, хоча чоловік, проминувши мене (жердина стояла посеред залу, й іншого шляху в нього не було), спокійно попрямував до виходу.

— Давай забиратися звідси, — обережно попросила я, вже шкодуючи, що взагалі сюди потрапила.

— Та ж ми тільки-но зайшли... — розгублено. — За якусь годину-півтори тут завирує справжнісіньке життя, — пробував мене втішати.

— Пробач, але я передумала, — вперто стояла на своєму.

— То поїхали, коли так, — одразу погодився. — А ти, я бачу, клас не втратила. Непогано в тебе виходить.

— О-о-о, — я мало не застогнала. — Це саме щойно сказав отой чоловік, котрий сидів у кутку зали.

— То й що! Хай каже! Він що, тебе знає?

— Так. Він мій замовник. Що він тепер про мене подумає? Що я якась курва?

Ростик чесно намагався приховати посмішку.

— Не переймайся тим. Чоловіки... чоловіки більш зважені за жінок. Ось побачиш, при зустрічі він вдасть, що геть нічого не було...

— А що було? — я, задиристо, бо терпіти не можу, як мене хтось починає жаліти чи виправдовувати.

— Гаразд, гаразд. Нічого не було. Куди їдемо для продовження свята?

— До тебе.

У хлопця стрілами злетіли брови від здивування, але більше нічим себе не виказав.

— До мене, то й до мене. Але перед тим заскочимо до магазину, бо в холодильнику — як у справжнього холостяка — порожньо.

— Зайдемо біля дому, — запропонувала я перше, що спало на язик, бо ніяк не могла отямитися від того, що сама щойно сказала. Чому до нього? Та хай. Він не проти, а додому все одно не хочеться. Може, подумати над тим, чи не здати своє помешкання у найм, а самій поселитися в чуже? З чужими спогадами? Е, ні. Хай уже краще свої.

Я засинала в обіймах Ростика. У його квартирі, у його ліжку.

- Ти стала... геть рідна...
- Про що ти?
- Я обіцяв тобі сказати, коли розберуся.
- А-а-а... — усе, на що мене вистачило в ту мить.

Я вдячно поцілувала клаптик оголеного тіла, що був найближчим до моїх вуст, і заснула. Уперше за довгий час, відколи покинула Олега.

З Ростиком усе складалося чудово. Нарешті ми собі рівні. Ні в кого ні перед ким жодних зобов'язань. Жодних ховань-переховувань, шифрувань, уникань знайомих та незнайомих облич. Від такого усвідомлення ми зробилися мов діти. Багато бігали, їздили, голосно сміялися. Ніяк не могли второпати, чому досі не були разом.

Ростик займався програмуванням — радше для задоволення, ніж для грошей. У цього хлопця заможні батьки, і він змалку міг робити те, що заманеться, або не робити нічого. У нього була власна квартира в центрі міста і заміський будиночок, до якого він навідувався вряди-годи, та й то тільки з друзями, аби щось відзначити. Принаймні так стверджував. Я там ніколи не була. Бо разом із чоловіками, що бували в будиночку, жінок не запрошували. Такі собі хлопчачі посиденьки.

Нас інакше як пару, яка от-от готова побратися, не сприймали. І все було б гаразд, та через кілька місяців нашого співжиття в його помешканні (до свого я з тієї ночі, коли вернувся із «Софії», більше не заходила) пролунав дзвінок.

- Алло, алло... — розгублений жіночий голос.

Мені стало моторошно. Чи то від попередніх спогадів, що шлейфом стелилися позад мене, чи від квиління в слухавку майже дитячого голосу.

— Я вас слухаю, говоріть, — стримуючи трем.

Невже так холодно?

— Чи можна Ростика? — обережно і ледве чутно.

Ще мить — і пропаде. Розтане, мов туман, марево, страшний сон.

— Ні, його нема. Він на роботі.

— Там його також нема. Я телефонувала...

— Тоді, на жаль, нічим допомогти не можу. Телефонуйте йому на мобільний або... сюди.... пізніше.

Вона телефонувала? Оце так новина. Навіть я не знаю номера його робочого телефону.

— Мобільний поза зоною. А до вас таки зателефоную. Він мені дуже потрібний.

— Дуже? — перепитала я механічно.

— Так, дуже-дуже.

І поклала слухавку.

Я місця собі не знаходила. Хто вона? Невже дружина? Не може бути. Адже я знаю Ростика уже понад десять років. Бодай колись, але він би проговорився. Знала, що не слід надумувати, знала, що нема гіршого ворога, ніж сам собі, а все-таки не могла спинити політ своєї фантазії. Досвід підкидав хмиз у вогонь, тож коли Ростик вернувся додому, на нього посипався град запитань, звинувачень, жалів.

— Можеш тепер про все розповісти послідовно і спокійно?

— Можу. — Хоч по правді не могла.

— Розповідай.

Розповіла.

— Ти впевнена?

— У чому?

У тому, що цей юний голос мені не наснився? Що дівчині чи жінці з протилежного боку слухавки дуже-дуже був потрібен мій Ростик?

— Не знаю...

— Впевнена.

Наш діалог перервало деренчання телефону.

Ростик сам узяв слухавку.

— Алло.

Мені не було чутно, що йому відповіли.

— Ти? Я ж просив не телефонувати. Ти впевнена?

Знову мені не було чути, чи вона впевнена, але, мабуть, таки так, бо за мить він сказав, щоб вона без нього нічого не робила, він приїде і про все подбає. Мені тільки впало у вічі, як Ростик зблід, як опустилися його плечі.

— Хто вона?

— Колишня дівчина.

— Але ж ти казав, що в тебе немає дівчини.

— Тому й кажу, що колишня.

Я бачила, що краще його не діймати.

— Вечеряти будеш?

— Ні. Мені треба їхати.

— Як то? Отак серед ночі?

— Так.

— Невже це щось змінить?

— Не думаю.

— То навіщо їхати?

Він глянув на мене очима, повними любові, жалю, вибачень і ще чогось, що я досі не знала.

— Я думав, мені вдалось...

— Про що ти?

— Та я так, ні про що. Не чекай мене... сьогодні.

— Я... я можу тобі допомогти?

— Ні. Ти й так допомогла більше, ніж можеш собі уявити.

Він рвучко підвівся з крісла, на якому сидів, і пішов-побіг до спальні. Замкнув за собою двері, чого не робив із часу нашого спільного життя. Вийшов свіжо поголеним, в іншому одязі.

З помешкання пішов, так і не замкнувши за собою дверей.

До ранку я місця собі не могла знайти, а як зійшло сонце, стало ще гірше. Цілий день я ламала голову над учорашньою подією і тим зловісним дзвінком. Що сталося з тією дівчиною? Чому він так зблід?

Додому пішла, тільки-но минула шоста. Купила сякі-такі продукти, аби нашвидкуруч приготувати вечерю. Та передусім заходилася наводити лад у хаті. Коли взяла до рук штани, які ще вчора були на ньому, то з кишень випала ціла купа папірців. Я одразу й не звернула уваги, бо вони були схожі на чеки, які вибивають у супермаркетах, але щось змусило мене зупинитися. Вирівнявши на долоні один із них, я вжахнулася — 35 тисяч гривень. Де видають такі чеки? Казино... 46 тисяч, 37, 28, 52. Це гроші, які він програв за останні півтора місяці... Невже можна бути такою сліпою?

Ростик не прийшов. Ні цього дня, ні наступного. Я продовжувала його чекати. Хоч би для того, аби подивитися йому в обличчя. Невже він брехав? Невже обманювали його очі?

Минуло два тижні, як задзвенів телефон. Уперше після того, як він пішов із дому.

— Марто, ти?

Він... Він! Він!

— Та я ж. А хто ще?

— Не знаю.

— Ти прийдеш?

Нащо я його про це питаю? Ще подумає, що дорікаю. Треба було сказати, що скучила... Правду.

— Ні. Не прийду, Марто.

— Сьогодні не прийдеш?

— Ніколи не прийду.

— Що ти таке верзеш? Що ти... Ти що?..

— Ні, Мартухо, я не п'яний. Я... одружуюсь...

— Так ми... ми... разом... одружуємося...

Не те. У мить, найкоротшу на світі мить відчула, що помилилася, що знову сказала... чуже... не те. І як доказ моєї правоти — його слова... Посмикані, пошматовані, зболені...

— Ні, кохана... Не з тобою... пробач... пробач, якщо зможеш...

Він ковтав сльози. Великі і якісь неймовірно гіркі. Я чула, як на тому боці він давиться тими слізьми... Заважками, завеликими як на одну людину... І мене, мене не було коло нього...

— Але... як?

— Вона вагітна...

— Колишня дівчина?

— Так. Ти зумієш пробачити, Марто?

Я не могла вичавити й півслова. Хотіла. Ой як хотіла... та не могла. Обламалося щось. Розлетілося. На друзки. Дрібненькі. Криваві. Колючі.

— Що мені робити?

— Залишайся в помешканні, скільки хочеш. У шухляді коло ліжка є гроші. Бери... бери всі...

— Мені не потрібно ні твого помешкання, ні твоїх грошей... Мені потрібен ти...

— Знаю, кохана, знаю. За це тебе й шанував. А цій потрібно те, що я маю...

— То віддай.

— Намагався.

— Не дзвони мені більше.

Знову не ті слова. Знову чужі. Наче з чужих вуст. Потрібно було кричати, волати, благати, аби вернувся, аби не руйнував мого й свого життя, бо ми ж... любилися.

— Марто...

Я поклала слухавку.

Що тепер?

До ранку збирала свої речі. Спакувавши останню торбу, викликала таксі. Поверталася додому. Наче звідки? З довгого відрядження, де був невдалий роман? З курорту, на якому залишила порожній флірт? Чи з фронту, де поховала свою любов...

Місяць я його не чула. Місяць ніхто мене не турбував. Я звикла до чорного. До того, що більше не всміхаюся, не ходжу в гості, не запрошую друзів. Мені потрібний час. Багато часу. Аби гоїв мої рани, які все ще кривавлять, але на які я навмисне не зважаю.

Дзенькоче телефон. Мушу підійти, бо мати віднедавна взяла собі за звичку час від часу надзвонювати мені й питати, як справи. Мені простіше відповісти, що все добре, ніж потім вислухати лекцію про те, як я занাপащаю життя.

— Алло?

— Марто?

Чи довго його голос буде мене ранити, потрапляючи в самісіньке серце?

— Я ж просила, щоб не дзвонив...

— Я не можу без тебе... Я хочу, щоб ти вернулася...

— Ключі під вазоном.

— Знаю, я забрав. Бачив, ти все своє забрала... Наче й не було нічого... Марто, а знаєш що? Я залишу тобі ключа. Коли захочеш — приходь. Це тільки наша з тобою квартира... і так буде завжди....

— Про що ти? Навіщо ти так? Краще не дзвони...

— Марто...

Я не чула, що він іще говорив. Більше я трубки не піднімала. Ні цього вечора, ні два наступні.

На четвертий день удосвіта мене розбудив телефон. Спроння я все-таки підняла слухавку.

— Алло.

— Це ви Марта Дмитрів?

— Та-а-а-к. Я...

Мені пересохло в роті. Зі сну не могла впізнати голосу, не могла зрозуміти, хто намагається пожартувати...

— Майор міліції Роман Станіславович Пархолюк. Коли ви востаннє бачили Ростислава Микитюка?

— Точно не пам'ятаю, але три дні тому розмовляла з ним по телефону... Чому ви питаєте?

— Фотографію, де ви разом, знайшли в нагрудній кишені куртки біля його трупа. Пробачте за деталі.

— Як... т... як... т...

Я не могла вимовити цього слова, наче це могло допомогти йому ожити.

— Самогубство.

— Самогубство... — повторила я. — Це неправда. Неправда!

Нарешті я схаменулася і могла сказати все, що думаю.

— Чуєте, ви... майор міліції, скажіть, що ви пожартували, скажіть, що це жарт, прошу вас, благаю. Він не міг... не міг... Чуєте! Не міг мені цього зробити... Піти до іншої, одружитися з нею, народити дитину — так, але не самогубство! Ні, ні... Ні...

— Пані Марто, з вами все добре? Викликати лікаря?

— Ні, не потрібно, дякую, але скажіть, що це жарт...

За п'ятнадцять хвилин (я ще з ліжка не встигла вилізти) прибуло авто з лікарем. Літній пан у цивільному костюмі. Він довго дивився на мене, міряв тиск, пульс.

— Збирайтесь.

— Куди?

— Трохи відпочинете. Закотіть рукав. Отак. А тепер стискайте і розтискайте кулак, доки я не скажу «досить». Марто, стискайте, бо не знайду вашої вени. Ось так, добре. Можете кілька хвилин отак із затиснутою рукою посидіти.

— Це правда?

— Не розмовляйте, — добродушно.

Невже все так кепсько?

Пару тижнів я провела в реабілітаційному центрі. Не була ні на похороні, ні на цвинтарі. Нікого до мене не пускали, і я ні до кого не виходила.

Тільки-но переступила поріг помешкання, як задзвенів телефон. Я здригнулася, але змусила себе зняти слухавку.

— Алло.

— Марто, це ви?

— Так.

— Це Світлана. Ми з вами познайомились у приймальні гінеколога, пригадуєте?

— А-а, так, пригадую...

— Ви не забули, що ми летимо в Таїланд на семінар?

— «Конфлікт. Усвідомлення. Прощення. Любов».

— Ви пам'ятаєте?

— Звісно...

— За два тижні виліт. То ви готові?

— Так.

Це моя перша подорож до екзотичної країни. Я багато чула про цей край і завжди мріяла туди потрапити. З Олегом...

Ніколи не літала так далеко. Ніколи не проводила в літаку більше чотирьох годин.

— Марто, вам страшно? — Світлана.

Жінка світилася. Мовби випромінювала додаткове тепло. Рухалася обережно, ретельно обминаючи перешкоди. У руках — мініатюрна торбинка, у якій заледве вміщувалася пляшечка мінеральної води.

— Ні. На жаль, — купаючись у її теплі.

Я мимоволі підступила до неї ближче. Чого очікувала? Мабуть, того, що раптом те її безсоромне тепло і радість якимось дивовижним способом на мене перекинуться і мені вдасться їх підхопити, наче нежить. Адже застуду люди підхоплюють саме так. Жінка здивовано звела брови, уважніше глянула в мій бік, але розпитувати не стала. Виховання.

— У вас хіба немає багажу? — вона. Ще більш здивовано.

Її погляд застиг на моїх порожніх руках. Таксі, яким я приїхала, давно залишило стоянку, тож очікувати дива не доведеться.

— Є, — затрясла перед нею торбою, з якою ходила на заняття до спортивного клубу.

У сумці середнього розміру щось зрадливо закалатало, перелітаючи з одного кінця в інший і виказуючи істинний стан речей. Торба таки порожня. Гумові капці, два костюми для купання, пара комплектів нижньої білизни, дві єдвабні сукні, що вміщуються в долоні, і зубна щітка. Мені більше нічого не потрібно. Я навіть упевнена, що й цього забагато...

— О... — вона мало не застогнала, проводжаючи поглядом власну четверту валізу суттєвого розміру, яку ніс водій. —

У такому випадку в мене... — вона на мить розгубилася, — в мене його... трішечки більше.

Нарешті засміялася. Гарно, щиро, заразливо. Невимушено. За мить Тамара сміялася разом із нею. Я, мабуть, також сміялася. Про себе.

— Навіщо тобі стільки? — Тамара.

— Ти ж знаєш — мені незабаром народжувати, тож хочеться хоч трішечки ще потішитись свободою...

— А що? Досі не натішилась? — лікарка. Обережно. Уважно.

Та спинилася. Уважно подивилася на товаришку і розпливлася в усмішці.

— Знаєш, якби про це спитав хтось інший, я б розлютилась, але ти... Ти інша... Спасибі тобі за це, — і трохи поміркувавши: — Таки ні. Не нагулялась. Мислю, що жінці ніколи тієї свободи не буває забагато...

— А ще красивій... — додала Тамара, не приховуючи захопленого погляду. — Марто, а в тебе які відчуття — досить тобі свободи чи ні? — знову обережно і знову уважно.

Після перших же відвідин ми з лікаркою перейшли на «ти». Я наполягла на аборті. Жінка як могла відмовляла мене, але коли зрозуміла, що рішення вже прийняте, намагалася всіляко мене підтримувати.

— Досить.

Не могла розмовляти. Кожне слово боліло. Було наче кров, яку по краплині вичавлювали зі зболілого тіла. Та й не хотілося. Не тому, що я була занадто заглиблена в себе, чи зранена, чи... Насправді я не мала що їм сказати.

Наче порожня посудина. Зовні видається, що містка, а насправді пуста. Як маю їм про це оповісти? Тій, що не тільки наповнена, а й переповнена. Та й іншій — перечуленій від наповненості подруги...

А з іншого боку, мені тієї свободи й не хотілося ніколи. Завжди дивувалася жінкам, що так її прагли. От Юлька. Хай би що захопливе вона розповідала про свою самотність і хоч би якою була переконливою, я їй не вірю. Не зуміла повірити. Проте чесно намагалася. Свобода. Ні, це не для мене. Це для революціонерів, волоцюг, невдах. Для того, щоб любити, свобода не потрібна. Для чого ж тоді ця свобода взагалі? Я б залюбки її позбулася, але вона чомусь у мене є, наче в душі — джерело, з якого та свобода бере свій початок.

Про Ростика мої попутниці нічого не знали. Про Олега також. Та й, зрештою, вони взагалі нічого про мене не знали, крім того, що через певні неблагополучні обставини довелося позбутися дитини... Саме тому вирішила їхати. Мого «так» чи «ні» їм цілком достатньо. Бо вони й не підозрюють, скільки подій, переживань, людей, що можуть за тими короткими словами ховатися. Наче тінь. Чи вночі може бути по-іншому? Чи ту тінь можна побачити, намацати, щоб позбутися?..

Та й людям, які тебе мало знають, на думку не спаде про щось розпитувати і роз'яструвати твої рани. Це привілей близьких. Ця подорож — додатковий шанс продовжити реабілітацію. Так казав той лікар у цивільному. Перебування в клініці нічого не дало. Я й досі не зуміла бодай вловити, не те що повернути емоції, розуміння, переконання, що були колись невід'ємною частиною мене. Лікар це бачив і не заперечував.

Я таки наважилася летіти. Безглуздо і безвідповідально з мого боку. Що я собі уявила? Що можу, як Джулія Робертс у фільмі «Їсти, молитись, кохати», здати свої речі на зберігання до невеличкого контейнеру і, не роздумуючи про майбутнє, про фірму, яку потрібно або закрити, або заморозити, гайнути на невизначений термін у теплі краї? Та тих речей у мене на кілька таких контейнерів, а не подбавши про фірму, можна уже не вертатися. Ми живемо в країні зі своєрідними правилами. Тут усе тебе тримає, усе болить, тривожить. Ти в усе пускаєш коріння, навіть якщо те все насправді не твоє або ж цілковито тобі не потрібне. Така натура. Ментальність, так би мовити...

Летіли з Києва до Бангкоку, а вже звідти на острів Самуї. Один із найкращих. Чи не найрозкішніший. Десять годин перельоту — як стрибок із вишки. Довгий, сильний, глибокий, стресовий. Стрибок, якого не могло не бути. Дивно, але ні болю, ні смутку. Почуваюся людиною, у якої видалили душу і всі нервові закінчення. Мені не хочеться розтуляти рота. Не хочеться ні плакати, ні сміятися. Я не бачу більше жодної можливості хоч би в щось повірити. Я чуюся так, наче там, попереду, — пуста чи, може, пастка.

Тепер, коли моєму відстороненню немає меж, можу цілком спокійно, не відводячи і не ховаючи погляду, спостерігати за всім, що відбувається в літаку. Бо мені байдуже, що про мене подумують чи скажуть. Геть усе одно. Моє місце поряд із Тамариним. Я біля вікна. Такий у мене квиток. Мені пощастило? Усі діти завжди хочуть сидіти біля вікна. Але що можна побачити з ілюмінатора літака? Ще одну пустку? Пастку?

Світлана сидить у нашому ряді, але спереду. У неї симпатичний сусід. Мабуть, студент. Неподалік розташувалося го-мінке різнолике товариство. Хлопці й дівчата. Одні страшенно молоді, інші — не дуже. Усі зовсім різні, проте мають щось, що їх об'єднує. У них є якась спільна мета. Їм весело. Вони розташувалися в середньому ряді на всіх вільних місцях. По одному чоловіку на три крісла.

— Як мислиш, яким чином їм це вдалося? — Тамара майже заздрісно.

Я її розумію, бо попереду десять годин польоту. Але нічого суттєвого сказати не можу. У мене дивний стан: я все бачу і чую, а от дати оцінку подіям не можу. Вони проходять крізь мене, наче я ефектне тривимірне зображення, а не людина з крові і плоті.

— На жаль, не знаю. Я також це зауважила. Проте в мене дуже малий досвід подорожування літаками... — я.

— То й що, що малий? Я от скільки літаю, а такого ще не зустрічала. Можливо, їм якась фірма викупила всі місця?

— Та ні, не думаю, — я, порахувавши подумки, скільки буде коштувати три місця вкупі. — Фірмі дешевше було б купити один квиток бізнес-класу.

— Маєш рацію, — погодилася моя сусідка. — Тоді в чому річ?

У цей час компанія розважалася на повну, не зважаючи ні на зони турбулентності, ні на вимкнене світло в салоні. Пили все, що мали в торбах із собою, та ще й час від часу посиляли стюардес за пивом. Розмовляли в основному російською і дуже гучно, тож невдовзі Тамара легесенько поторсала мене за рукав.

— Спиш?

— Ні.

Я б із радістю, але не годна. Уже місяць, як мене не бере сон, начебто я йому нецікава. Він мене ігнорує. Вперто і відверто. Як чоловіки, які мені подобаються.

— Я знаю, як їм це вдалося, — по-змовницьки.

— Як? — щоб підтримати розмову.

— «Нахабство — друге щастя», — це саме про таких кажуть у народі.

Я все ще нічого не розумію, але найгірше те, що й не намагаюся осягнути.

— Це аніматори, які летять на роботу в тайландські готелі. Уявляєш, вони просто взяли й позаймали собі вільні місця! — з шепотіння переходить мало не на крик.

— А що, так можна?

— Напевне, що так, оскільки їх ніхто не зганяє і, судячи з усього, не намагається.

— Тамаро, ти не проти, якщо я ляжу на підлогу? — Раптом мені захотілося щось змінити.

— На підлогу? Де? — Жінка забула про аніматорів.

— Отут, у тебе під ногами. Зате матимеш два крісла до диспозиції.

Тамара вперлася в мене поглядом. Зайняла вичікувальну позицію, бо, видно, почуте виходило за рамки її розуміння.

— Це нахабство? — я намагалася пожартувати.

— Мабуть, ні... — невпевнено, безрезультатно намагаючись відчутти мій жарт.

— То я спробую...

Тамара не знала, як реагувати на мою пропозицію. Жінка так і сиділа непорушно, пильно вдивляючись у дійство, що відбувалося в неї перед очима і під ногами. Жоден мускул на її обличчі не виказав переляку, про який згодом розповіла нам за келихом вина.

Під сидінням було трохи затісно і прохолодно. Час від часу в шпари в підлозі подавали свіже повітря, збагачене запахом ментолу. Крізь дрімоту мені видавалося, що поряд завжди хтось, хто щойно почистив зуби.

Я щільніше загорнулася у блаженську ковдру, що видали в літаку, вперлася чолом у сусіднє крісло і таки поринула в тривожний сон, сповнений гуркоту, прохання пристебнути паски та багатьох інших звуків, притаманних довготривалим перельотам.

— Прокидайся! Ми майже на місці! — Тамара.

Я неохоче вибралася зі свого сховку. Ніхто й знаку не подав, що щось не так. Дуже демократично. Якщо ти не заважаєш іншим, то роби собі все, що заманеться. Мені такий стан речей імпонував.

Аеропорт у Бангкоку вражав. Лаконічність — при величезних масштабах, впізнаваність Сходу — в абсолютно сучасних європейських та американських дизайнерських і конструктивних рішеннях. Гігантська кількість пасажирів — і така чистота, а ще — простори, колоритні народні сюжети в настінних розписах, панно, скульптурах. А пахощі!.. Попри метушню, пахло спокоєм та океаном.

Одразу пересадка на літак, що доправить нас на острів Самуї. Зараз-таки з'являються тайські дівчата. Вони в тій же черзі, що й ми. Студентки. Гарні. Екзотичні.

— Подобаються? — Світлана.

Жінка, мабуть, перехопила мій погляд.

— Так. Дуже.

Я продовжувала їх роздивлятися. Досі такі обличчя бачила лише в кіно. Закортіло торкнутися. Вилиць, які делікатно відсвічували атласними відблисками. Повік, що прикривали чорні, аж сизі, злегка розкосі очі. Уста дивовижного пурпурового кольору, наче в них пульсувала інша, ніж у цілому тілі, кров.

— Справді?

— Так.

— Але ж вони майже діти...

Я нічого не відповіла. То й що, що майже діти? Але ж бридкішими вони від того не стали.

Нарешті ми прилетіли. Кілька колон під стріхою — от і весь аеропорт на острові. Ні. Ще море, океан квітів. Багатоколірних, різнофактурних. Одні звисали з дерев, інші плавали в ставках, ще якісь росли на клумбах. До готелю нас відвезли представники туристичної фірми, яка відповідала за проживання.

— Гарно, ми встигаємо на пляж! — Світлана.

Їй хочеться почати демонстрацію купальних строїв, яких удосталь привезла із собою.

— Я трохи відпочину, якщо ви не проти, — Тамара.

— Ні, не проти. Піду поплаваю, — я.

— Поплаваю? Але наперед потрібно засмагнути...

— Встигну... — Здається, я всміхнулася.

Такою розгубленою я ще Світлану не бачила.

У кожної з нас свій номер. Така була умова семінару. Готельчик невибагливий, проте комфортний. Двоповерхова споруда з одно- і двомісними номерами. Є кілька бунгало і крихітна територія з доволі великим басейном. Три ряди лежаків, розставлених амфітеатром і повернутих до сонця. Кілька людей, вкритих засмагою, — старожили. Навколо пальми, ті ж напрочуд різноманітні і дивовижні квіти і тепло, яке проникає під шкіру.

Майка прилипла до тіла. Джинси, здається, знімуться лише зі шкірою. Роззуваюся. Боса бреду до океану. Він тут, неподалік, покійно облизує піщаний пляж. Пісок несамовито гарячий. Зціплюю зуби і до болю впиваюся нігтями в долоні, стиснувши кулаки. Намагаюся не зірватися на біг, ще кілька кроків — і рятівна вода. Не може бути... Цього просто не може бути. Вода в океані така тепла, як удома, у ванні з Олегом. Я ніколи не напускала собі води, завжди тільки душ. Це Олег мене навчив цій розкоші — транжирити час у теплій воді...

— Як вода? — Світлана.

Я озирнулася і мало не зойкнула. Таке я також досі бачила лише у фільмах. Капелюх, торбинка, парео, капці — все одного кольору, з одного комплекту. Усе якнайкраще допасоване одне до одного, а головне — до господині.

— Спробуй сама! Як у ванні.

— Справді? — недовіжливо.

Обережно вийняла з капчиків ноги і одна за одною занурила в океан.

— Справді. Ти, Марто, маєш рацію. Як у ванні... — Заплющивши очі. — Марто, а тут нічого такого не водиться? — з острахом.

— Водиться-водиться! — Я не могла стриматися, такою милою вона була у своїй безпорадності.

— Що? — задкуючи на пісок.

— Та я жартую. Це дуже безпечне місце, саме тому воно користується такою популярністю в цілому світі.

— О, це добре. Безпека нам не завадить. Марто, коли перше заняття?

— Завтра. О десятій ранку.

— Супер! Ти вже знаєш, де будемо вечеряти?

— Думаю, почати слід із ресторану, на який вказав наш гід. Принаймні так безпечніше, поки ми освоїмося.

— Саватді кха¹! — я, ступивши на поріг ресторану.

— Саватді кха-а-а-а... — дівчинка, що зустрічала гостей, всміхнувшись навдивовижу щиро.

Світлана з Тамарою від несподіванки аж роти пороззявляли, забувши про свій вигляд.

— Ти що, розмовляєш по-тайськи? — Тамара з підозрою в голосі.

— Ні, тільки декілька фраз. Вони є в путівнику по цій країні. Там написано, що ці кілька фраз роблять чудеса з місцевим населенням.

¹ «Здрастуйте!» — звертання до жінки тайською мовою.

— Зараз ми це перевіримо, — потираючи руки, Світлана. — Я так зголодніла, що готова з'їсти усе, що подадуть.

Нам принесли меню двома мовами: тайською та англійською. І в одній, і в другій я чуюся однаково нікудишньо. Світлана намагалася щось перекласти, але ми не знали й половини інгредієнтів, що були у стравах. Прийшла та сама дівчинка і чемно усміхнулася.

— Мені, будь ласка, том ям кунг¹ і маленьке пиво місцевого виробництва.

Тайка схвально закивала головою і розсміялася.

— Це дуже гостра страва, дуже гостра, — сміючись, повторювала вона.

— Нехай, я хочу скуштувати, — наполягала я на своєму.

Дівчинка щось віртуозно записувала на мізерному клаптику паперу, а мої супутниці все ще не могли прийти до тями.

— Ти ж казала, що ніколи тут не була... — Тамара.

— Таки справді не була. Я ж казала, кілька слів тайською творять дива.

Жінки всміхнулися.

— Що порадиш для нас? — Тамара.

— Світлані можна рис із морепродуктами, який подають у половинці ананаса...

— Хочу, хочу! — Світлана, як маленька дівчинка, нетерпляче закрутилася на кріслі. — А що ще?

¹ Гостро-кисло-солодкий тайський суп із креветками та грибами.

— Салати. Тут пречудова кухня. У путівнику написано, що, хай куди б ви поїхали, жодного разу не натрапите на однакові страви, настільки різноманітною є тайська кухня.

— Що ж, будемо куштувати, — Тамара.

Жінки тішилися, мов малі діти, з кожного зробленого вибору. Невдовзі принесли мій суп. Флюоресцентно-жовтого кольору, гарячий і такий пекучий, що після першої ложки я раптом збагнула: кілька наступних днів не зможу й ріски до рота взяти. Я взагалі була мовчазна, тож моїх двадцять хвилин без жодного слова ніхто й не зауважив. Дівчата мліли від кожного шматка їжі, не могли нахвалити розмаїтість пахучих трав, свіжість морепродуктів та делікатність komponування кожної страви.

Довго не могла заснути. У мене почало з'являтися відчуття чогось знайомого, навіть рідного. Воно тривожило, лоскотало і водночас обнадіювало. Невже все-таки заразилася? Теплом, щастям...

Босою пішла на пляж. Шоста ранку, ще всі сплять, лише дві дівчинки з обслуги стоять біля декоративного басейну й, обіпершись одна на одну, тихесенько підсміюються. Тільки коли підійшла ближче, зрозуміла, у чому річ. Вони по черзі занурювали у водойму босі ноги, на які налітало кілька сотень дрібненьких рибок, що розпочинали свою трапезу, споживаючи відмерлі частинки шкіри. Це водночас лоскітно і приємно. Про такі своєрідні масажі я читала в проспекті, але там сеанси пропонували за гроші, а тут — досхочу і безкоштовно.

Моя присутність дівчат не наполохала. Навпаки. Своїми поглядами й усмішками заохочували приєднатися. Я залюбки

піддалася такій спокусі. Спилилася неподалік від них і обережно занурила ногу у воду. Не встигла опустити стопу, як її вже оточила добра сотня мініатюрних рибок. Здавалося, вони по одній плавати не вміють. Легке пощипування. Одночасно в десятках місць. Для цілковитої насолоди заплющила очі. Справді приємно.

Навколо тиша. Тепла тиша. Раптом у ній з'являється відчуття безпеки. Хочеться йти-летіти світ за очі з упевненістю, що є куди повернутися. Дивно. Звідки ж вона береться, ота впевненість? У чужій країні, за сотні тисяч кілометрів від домівки, від рідних...

Нас на семінарі, крім тренера, десятеро. Чотири жінки і шість чоловіків. Мені трохи лячно, бо я не знаю, що відбуватиметься. Я вперше на такому заході. Єдиний мій досвід, та й то з американських фільмів, — це зібрання пияків, які по колу діляться своїми проблемами і гучними оплесками вітають новоприбулих. Схоже, так сприймаю тільки я, інші чуються, наче риба у воді. Кожен одразу вибрав собі місце, усі розсілися по колу на килимках.

Крім нас трьох, там іще одна жінка. Молода, вродлива, впевнена в собі. Чоловік, який поряд із нею, також молодий, гарний і ще впевненіший за свою супутницю. Вони поведуться так, наче ця зустріч для них — звичайна річ. Мій неспокій змушує їх перешіптуватися і переглядатися. Я знаю: їм кортить мені допомогти. Й оте бажання комусь допомогти гнітючіше від моєї тривоги, тому вони й намагаються його позбутися.

Першою підходить молода жінка.

- Марія.
- Марта.
- Гарне ім'я.
- Дякую, у вас також.
- Ви вперше на такому семінарі?
- Так.

Раптом чую, як починає пересихати горло. Стискатися. Вона могла б розуміти те, що кажуть їй мої очі, тоді б мені не довелося робити над собою зусилля. Не можу розмовляти. Кожне наступне слово вичавлюю із себе по краплині, наче під час кровопускання.

- Ви ніколи не чули про холотропне дихання?
- Ні.

Вона розповідає про американського психіатра, який після заборони ЛСД дійшов висновку, що не наркотик був справжньою причиною успіху, а власне своєрідне дихання, до якого вдавалися пацієнти під дією наркотичних речовин. Далі він звернув увагу, що новонароджені дітки дихають без пауз. Потроху я починаю щось усвідомлювати. Це мене втихомирює.

Підходить молодий чоловік. Майже хлопець. Невисокий на зріст із розкішною шевелюрою кучерявого волосся. Мабуть, таким чином намагається компенсувати ті кілька сантиметрів зросту, які недоотримав від природи. Він також мені щось розповідає. Принаймні переконливо рухаються, наче в розмові, його уста, виштовхуючи на білий світ звуки, слова, сентенції. Це, мабуть, мало б виглядати дуже авторитетно і безапеляційно. Я слухаю. Намагаюся. Це також погано в мене виходить. Гірше, ніж завжди. Одним вухом. Наче ворона. Тіль-

ки ворона розглядає всіх одним оком, а я слухаю одним вухом. Ще не вирішила, наскільки те, що розповідає молодик, мені потрібно, тому що не готова будь-чим заповнювати свою порожнечу. Я вже майже з нею зрідилася. Полюбила...

Він і це зауважив...

— Я лікар-психолог. Зараз пишу працю. На такі семінари їжджу з нареченою, мов на роботу, — сміється.

— А можна за цією методикою працювати самостійно, без тренера? — наважуюся озвучити перше запитання.

— Так, звичайно! — молодик завзято, наче тільки й чекав, доки я проявлю ініціативу.

— То чому ж ви не займаєтеся цим вдома чи принаймні самостійно? Адже такі подорожі недешеві, а разом із семінарами й поготів... — допитуюся, бо не можу вловити очевидного.

— Тому що ми ліниві, — вклинюється його наречена.

Обоє сміються. Мені раптом стає бридко, наче босою ногою розчавила великого жука із зеленими нутрощами. Не знаю, з чого саме сміються. Із себе? Зі своєї ліні? Чи з мого тугодумства?

Шукаю поглядом своїх супутниць. Ось вони. Досі біля реєстраційного столу. Не надто ввічливо перебиваю Марію на півслові, перепрошую молоду пару і йду до своїх супутниць. Наближаючись, чую, як Світлана уточнює, що саме входить у вартість семінару, чи обід також туди входить і що в такому випадку входить в обід. Адміністратор терпляче відповідає на всі їхні запитання, але все частіше поглядає на годинник. Бракує ще одного учасника. Нарешті чоловік

полегшено зітхає, залишає моїх супутниць наодинці з десятком ще ненароджених запитань і замикає двері. Приміщення, в якому проходить семінар, належить готелю. Тут усе декороване в місцевому стилі. Бездоганна простота й вишукана лаконічність. Акварель на стінах, багато дерева і білий атлас фіранок на вікнах, які ніколи не замикаються. Немає потреби.

Тренер займає місце в центрі півкола. Пропонує познайомитися й озвучити причину своєї участі у семінарі.

Господи, звідки ж я знаю, чому я тут? Що не так зі мною? Якби ж то я знала... Бо втратила дитину? Мабуть, ні, бо, попри все, це було моє рішення. Бо Ростик закінчив життя самогубством? Також ні, бо це було його рішення. Бо хочу заміж? Так усі ж хочуть заміж... Бо ті чоловіки, з якими я мала стосунки, всі як один були одруженими? Ось. Мабуть, таки це. Але як маю в цьому зізнатись? Про мене, вже краще бути пияком, ніж... Ніж ким? Курвою?

— Мене звати Світлана. Я скоро народжуватиму, але в мого чоловіка — коханка.

— Дякую, я зрозумів. Постараємось розібратися.

— Я Тамара. Я давно не люблю свого чоловіка і готова від нього піти, але не наважуюсь про це сказати.

— Дякую, я зрозумів. Постараємось розібратися.

— Я Олексій. Я позбавлений приватного життя, не можу одружитись, бо досі живу з матір'ю.

Почувся легкий рух. Наче хтось тихесенько засміявся. Олексій також усміхнувся. Це приємний чоловік спортивної статури. За інших обставин я б могла звернути на нього увагу. А зараз

я йому заздрила. Його сміливості і його спокою. Ще один чоловік — і черга дійде до мене.

— Мене звати Петро. Я бізнесмен. Успішний... Я пияк. Не можу кинути пити... Допоможіть! — На очах сльози.

Мені стало моторошно. Такий великий, могутній хлоп, який усього в житті досягнув сам, який керує кількома сотнями людей, сидить тут на килимку і при всіх учасниках семінару, мов мала дитина, благає про допомогу.

— Ми тут для того й зібрались, аби для кожного відшукати вихід із ситуації, яка його не влаштовує.

Тепер я. Я також мушу представитися.

— Мене звати Марта. Я хочу краще себе зрозуміти, — сухими устами вичавлюю із себе.

Тиша. Мені видається, що всі завмерли в очікуванні правди...

— Добре. Візьмемо це до уваги, — розриває навіпіл тишу тренер.

Тепер я по один бік тиші, а всі решта — по інший. Тепер мені справді моторошно. Коли ти сама, бо сама, бо нікого нема, то не так страшно. Тоді ти свою самотність приймаєш як належне, як дощ, як сніг, як ранок, як весну. Але коли ти зовсім-зовсім сама, незважаючи на всіх присутніх у цьому залі, то це страшно. Тоді ти наче напіврозкладений труп, якого хвилі океану будь-що намагаються позбутися, випльовуючи на берег знову і знову. І найгірше те, що я чітко відчуваю ту межу, завису, яка нас розділяє. Це правда. Мені достатньо сказати про себе основне — і всі кордони зникнуть, мов марево, наче поганий сон.

Тренер запитує, чи хтось знає, що таке конфлікт. Кожен намагається щось сказати. Щось розумне, значуще. Я стараюся уникати обговорення, не відчуваю морального права вступати в нього. Інші четверо учасників — психологи за фахом, і сьогоднішній семінар для них є не одкровенням, а власне курсами підвищення кваліфікації. Саме вони і вступають в полеміку, дебати, з яких по мізерній крупинці до мене повільно приходять розуміння того, що відбувається.

Тренер пропонує зручно лягти, розслабитися і... дихати. Не спиняючись, не роблячи пауз ні на вдихові, ні на видиху. Ми лягаємо. Моє тіло робиться чужим. Спокоханим. Усіма своїми фібрами намагається зрозуміти, що ж відбувається. Я не вмію ним керувати. Зосереджуюся виключно на своїх відчуттях, у яких цієї миті — суцільний хаос. Розплющені відчуття з минулого. Серед них є мертві, є такі, що при смерті. Не знаю, як на них реагувати. Чи маю до них признатися, чи вдати, що вперше бачу? Є й зародки чогось зовсім нового. Вони малесенькі, як світлячки, і їх годі розгледіти.

Усі навколо починають дихати. Надсадно, силувано, храпаво. Наче коні з перерізаними горлянками. Я не розумію, що відбувається. Я не готова до такого видовища. Тамара попереджала, що може бути всяке, що людям, бува, і вміст шлунку вивертає від надлишку емоцій, відкриттів, усвідомлень. Мені важко зосередитися на своєму власному диханні. Хтось закричав, хтось продовжує харчати, зліва від мене хтось плаче, а праворуч голосно регоче. Але той регіт моторошніший від гарчання, і мені раптом нестерпно хочеться змаліти, розчинитися в повітрі, вислизнути з кімнати, покинути тих, хто

дихає, покинути дихати цілком. Відчуття обов'язку притискає мене до долівки. Я дихаю. Швидко, безупинно, наче від того дихання залежить, чи впливу я на інший берег, чи ні. Терпнуть долоні, холоне в горлі. З'являються тіні думок. Я намагаюся їх розпізнати, але вони оманливі й минають. Вони шугають туди-сюди, наче очманілі. У голові паморочиться від їхнього скаженого танку.

Хочу, аби все чимскоріше закінчилося. Обережно відкриваю очі. Навколо панує тиша. І від тієї тиші, що раптово запала, поодинокі схлипування, що долинають то з одного, то з іншого боку, стають іще більш пронизливими і пробирають до самісінького серця.

Учасники поволі підводяться. Вигляд у них, наче після страшного сну. У декого ще мокрі очі від сліз, в інших перекошені від надзусиль уста, в Петра опущені плечі і темні, як ніч, кола під очима. Невже за годину чоловік міг так змаліти і зчорніти...

— Марто, ти геть від рук відбилась! — Тамара.

— Пробач, Тамаро, щось сталось? — виринаю зі своїх роздумів.

— Та ні, ні. Хочу нагадати, що маєш тішитись, бо скоро повертаємося... — жінка всміхається.

Одразу видно, що не планує псувати собі відпустку через мою заглибленість у себе.

Минув тиждень, як ми тут. Завтра остатній день. Ми відлітаємо додому. Назад до клопотів, турбот, до своєї дійсності. Вирішили відсвяткувати відліт. Замовили столик у недорогому

ресторані, сауну. Вирішили сьогодні повечеряти просто на вулиці. Так, як це робить безліч туристів із Німеччини, Англії, Франції. Пластиковий посуд, сякі-такі виделки — ось і все сервірування, зате які пахощі, який колорит, настрій! Спочатку простуєш короткою вуличкою, де по обидва боки від тебе щось шкварчить, парує, шипить, вирує. Готують у тебе на очах, тобі достатньо лише вибрати інгредієнти. Але саме це і становить проблему. Ти розгублюєшся від величезної кількості продуктів, і вже без упину та логіки тикаєш пальцем на все, що припало тобі до смаку.

Далі для тебе залишається загадкою те, яким чином так швидко і вправно дають собі раду з твоїм вибором тайці. Ще й як дають. Ти отримуєш незвичайні смаколики, відірватися від яких несила. Тепер потрібно знайти собі місце за довжелезними столами, оббитими бляхою. За одним таким столом люди розмовляють десятками мов. Поряд і місцеві дівчатка, які вирішили повечеряти після роботи. Неймовірно гамірно, весело, смачно. Мимо твоєї волі відчуття свята, канікул, відчуття тепла, романтичної пригоди захоплює тебе цілковито, і ти, поборсавшись для годиться, віддаєшся абсолютно новим, досі незнаним відчуттям.

Десь народжується делікатний і непевний паросток першого бажання...

— Як вам семінар? — пробую відновити розмову.

Мої супутниці так заглиблені в куштування щодня інших страв, аж стає трохи моторошно.

— Угу, гарно! — не відриваючись від тайської локшини. Вони кумедні в цій своїй зосередженості.

— А зайвих калорій не боїтеся? — знову я.

— Марто, ця локшина з рисового тіста, щоб ти знала, — Світлана.

— Я знаю, знаю, але у великих кількостях... — Кортить їх подразнити.

— Не вигадуй. Ми в особливих умовах. Екстремальних, можна сказати, — Тамара. — А отже, це не рахується. Правда, Світланко?

— Еге ж. Тут нічого не рахується. Навіть флірт.

— Дівчата, ви про що? Про флірт із тайцями? Та вони ж занадто дрібні для вас! — я, сміючись.

— А ти тренера бачила? — по-змовницьки, Тамара.

— Та мабуть... — я, невпевнено.

— І як він тобі? — Світлана, мало не виклично.

Навіть їсти перестала. Так її зацікавило, що ж я на це відповім.

— У нього обручка на пальці. Він одружений, — випалила я на одному подиху.

— То й що? — обидві хором.

Аж розсміялися від такої синхронності.

— Як «то й що»? — я.

Я чула, як вкриваюся липким потом, як прилипає до мене одна з моїх їдwabних суконь, як пересихає в горлі.

— Що з того? Це ж невинний флірт... — Тамара.

— А якщо ви не зможете з нього вийти, з цього флірту, тоді що? — Я відчула, що втрачаю самоконтроль.

Мені хотілося нагадати Світлані про коханку її чоловіка, але стрималася. Мабуть, було б некоректно говорити про почуте на семінарі.

— Ти хочеш сказати про мого чоловіка, — Світлана, наче почувши мої думки.

Я кивнула. Невже я думаю вголос?

— Знаєш, це не те ж саме. Та, яка намагається забрати в мене чоловіка, не жінка. Вона — курва! — трохи зарізно, Світлана.

Кілька туристів мимоволі обернулися в наш бік. Світлана стишила голос.

— Як би я могла, то голими руками ту курву задушила б, — прошепотіла вона.

— Світланко, заспокойся, прошу тебе. Тобі не можна хвилюватися, — Тамара, тримаючи Світлану за руку.

Я вперше бачила Світлану такою різкою. Куди й поділася її привабливість. Риси обличчя загострилися, з делікатних зробилися грубуватими. Очі запали, ніс надміру випирав. Шкіра на вилицях побіліла і натяглася, мов на бубоні. На чолі виступили росинки поту.

— Пробач, пробач. Не стрималась, — іще тихіше прошепотіла жінка, яка постаріла на очах.

— Сьогодні остання тема нашого семінару — любов. Хто мені скаже, що таке любов? — тренер.

Багато різного прозвучало у відповідь, та, як на мене, жодного попадання. Усе дуже близько або дуже далеко — залежно, з якого боку дивитися. Кожен щось запитував, отримував відповідь, а я намагалася сформулювати одне-єдине запитання, з яким так далеко їхала і яке не наважувалася озвучити.

Далі ми дихали любов. Першу її частину.

Дивно, але вперше за кілька днів я хоч щось відчула. У якусь мить я збагнула, що вся моя любов приходить через біль. І чим більша любов, тим більше болю. Це справді так. Від такого одкровення в мене потекли сльози.

— Марто, не стримуйте себе. Плачте... — тренер. — Чудово. Нарешті щось зрезонувало у вас. Як ви себе відчуваєте?

— Дякую, дуже добре, — всміхнулась я, не перестаючи плакати.

— Тепер все зміниться, от побачите! — тренер.

— Так-так. Я вже бачу.

— А що робити з ненавистю, яку відчуваєш до коханки свого чоловіка? Я розумію, що це дуже небезпечне почуття, і хочу його позбутись... — Світлана з іншого боку.

Мабуть, чоловік присвятив мені забагато уваги. Та й неозброєним оком було видно, що він справді радіє з мого першого кроку поступу.

— То позбудьтєся його! — всміхаючись.

— Але як? Я не зможу... — Світлана.

Вона склала губки, наче маленька примхлива дівчинка, яка не може сама зав'язати шнурки на чобітках.

— Найпростіший і найдієвіший спосіб — це прийняти її. Полюбити, — тренер всміхався.

— Ви жартуєте?! Як полюбити?! За що?! — Світлана мало не кричала.

Усі учасники семінару і я теж уважно стежили за діалогом — аж надто він був емоційний. Зі Світланиного боку. Тренер, як завжди, залишався взірцем спокою і терплячості.

— За те, що вказує вам на ваші помилки, які ви за бажання можете виправити і повернути до себе чоловіка. І любов, яку ви разом із ним втратили, — тренер і далі всміхався.

Мене не дивувала поведінка Світлани. Аякже, збоку могло здатися, що чоловік або жартує, або знущається з наляканої і розгубленої Світлани. Як можна полюбити коханку свого чоловіка?

— Ви не жартуєте? — Світлана задумалася.

Було видно, що в її голові щось таки відбувається. Вона подалася назад, наче не годна була більше витримувати навали власних думок.

— Ні. Не жартую, — тренер.

Чоловік більше не всміхався. Усю свою увагу зосередив на стурбованій жінці.

— Можливо, ви маєте рацію. Та ні, ви таки й справді маєте рацію! Я справді маю їй подякувати за те, що відкрила очі на реальний стан речей. Я справді можу все змінити... — Світлана. — Невже таке можливо? Але невже я маю з нею зустрітись? Попри все, я б цього не хотіла...

— Насправді ви й не мусите цього робити, Світлано, — тренер. — Вам достатньо щиро прийняти цю людину і подякувати їй за те, що стала учасником ваших подій, — всміхається.

— І все?

— Так.

— Можу я це зробити просто зараз?

— Звичайно.

— Пробач мені. За слова, якими тебе називала, за думки. Я вдячна тобі за те, що ти була в моєму житті, що навчила мене любити свого чоловіка.

Світлана плакала, звертаючись до жінки, якої ніхто з нас не бачив, якої вона сама в житті не бачила.

Всі заплодували. Так, попри все, ця сцена заслуговувала на таку реакцію. Та я все одно не наважилася на свою правду...

Ми вдягли найліпше, що у нас було, босоніжки на високих підборах, капелюхи. Ми йшли святкувати закінчення семінару, кінець відпустки. Світлана й досі була під враженням від пережитого. Трохи дивно всміхалася — наче до когось, кого не було з нами поряд. Погляд її блукав, як і думка. Вона не могла зосередитися на жодній темі, тож ми з Тамарою дали їй спокій.

Пляшка шампанського на трьох повернула Світлану на землю.

— Уявляєш, як усе просто: попросити вибачення, прийняти і полюбити... — усе ще трохи зачаровано.

— Ти що, й справді готова ту жінку простити? — Тамара, зацікавлено.

— Звичайно! Це ж так просто. Береш і прощаєш. А основне — тобі це нічого не коштує. Ти навіть її не бачиш, — Світлана, доволі переконливо.

— А полюбити? Ти також зумієш? — Тамара.

Нам подали цілу миску розкритих мідій. Вони виглядали, немов живі.

— Ви впевнені, що їх не потрібно готувати? — спитала в офіціанта Тамара, поки він розкладав перед кожною з нас набори з чотирьох малесеньких мисочок, наповнених різнокольоровими соусами.

— Так, звичайно! — таєць.

— А як же їх їсти? — допитувалася Тамара поспіхом, наче боялася, що хлопець залишить нас наодинці з морськими потворами.

Хоч вони розмовляли англійською, — і мушу додати — досить пристойною, — офіціант, не спромігшись додати щось до сказаного, почав жестами імітувати процес споживання їжі. Усі розсміялися. Проте до живих устриць не бралися. Тоді хлопець вправно відокремив тіло молюска від панцира і поклав перед Тамарою. Відрізав шматочок, спритно орудуючи Тамариними ножем та виделкою, збризнув лимонним соком і наклав темно-вишневого соусу. Тамарі залишалося лише проковтнути.

— Прошу ще пляшку шампанського! — Тамара.

Поки повернувся офіціант, жінка обережно поклала на язик шматочок мідії. Зосереджено прожувала. Прислухалася. Схилила на бік голову. Завмерла. Стріпнулася.

— Супер! Ви мусите це диво скуштувати! — це вона до нас.

— Так, зумію. Я вже її люблю, — Світлана.

Ми не одразу второпали, про що вона, але жінка не вгавала.

— Я й справді вдячна тій жінці, завдяки якій мені вдається повернути Олега.

У грудях щось тьохнуло. Зависло. Обірвалося.

Світлана порпалася у своїй малесенькій торбинці. Але, здається, розмір торбинки до порядку в ній відношення аж ніяк не має.

— На ось, поглянь. Хіба можна такого красеня віддати? — Світлана, простягаючи в мій бік невеличку фотографію.

Мій Олег дивився на мене з фотографії на паспорт. Ось. Бажання мають властивість здійснюватися. Ми з Олегом на Самуї. Так, як мріяли...

— Ні, не можна... — це я.

Попри все, мені вдалося. Кілька слів, якими мало не зачлинулася.

— Марто, не хочеш — не їж. Нам більше буде, — Тамара. — Ти диви, й справді красень.

Задоволена Світлана заховала світлину до торби.

— Коли б її зустріла, то розцілувала б ту жінку, яка повернула мені мого чоловіка і мою любов. Я впевнена, що тепер обов'язково все налагодиться і стане на свої місця... — Світлана витала десь дуже далеко.

— Це я.

Обидві як по команді застигли з піднятими до уст виделками.

— Що ти?! — першою оговталася Тамара.

— Я та жінка, — я не планувала відступатися.

Досить із мене того тягара. Нехай інші його носять. Хоче полюбити — хай любить. Хоче подякувати — має нагоду.

— Яка жінка? — навдивовижу тонким голосом Світлана. Здається, до неї починає доходити зміст сказаного.

— Та, що з твоїм чоловіком... Олегом...

Виделка падає з рук на підлогу. Ніхто й бровою не повів. Одразу підбіг офіціант із чистою. Поклав на столі поруч зі Світланиною тарілкою. Та ніхто й не поворухнувся.

— Скажи, що це жарт. Марто, скажи, що ти жартуєш, — трясла мене за руку Світлана.

— Не можу.

— Що не можеш?! — мало не плаче.

— Сказати, що жарт...

— Зачекай-но... — на очах блідне Тамара, — то була його дитина? Олега?

Я мовчу, бо хіба потрібно стверджувати очевидне. Тамара зі Світланою презираються. На якусь мить так і замирають зі склеєними докупі поглядами. Світлана зачинає дивно і напрочуд ритмічно хитати головою зі сторони в сторону. Ніхто не знає, що з того хитання буде, до чого воно доведе. Тамара насторожується. Інтенсивно про щось міркує.

— Світланко, а як же твоє прощення? — тихо, так, що тільки вони обидві й чують.

Я відчитую цю фразу по знекровлених устах лікарки.

Світлана припиняє хитатися. Зосереджується. Нарешті всміхається. Але якось трохи зло, недобре.

— Тамарочко, ти маєш рацію. Був семінар, тепер — практичне заняття. Марто, пробач. І... спасибі! — голосно, чітко, наче напам'ять завчено.

Я на знак згоди хитаю головою.

— І ти мені пробач, — шепочу.

Видно, дуже тихо, бо чую лише сама себе. Мої супутниці покликали офіціанта, розраховуються. На столі ще гора всього, а їм не всидіти.

— Я до себе... — Світлана, опустивши очі.

— Та яке? Світланко, ми ж до сауни зібралися. Усе заплачено. Останній вечір. Усе ж добре склалось. То чому б нам і справді цього не відсвяткувати? — Тамара намагалася врятувати ситуацію.

— Ти йдеш? — Світлана до мене.

— Так, піду, — я.

Мені зовсім не хотілося нікуди йти. Не пам'ятаю, коли мені було гірше. А що ж я собі намислила? Що як розповім, то Світлана й справді кине́ться мені в обійми? Хто мене просив? Вона про дитину ні сном ні духом не знала... Так само й Олег. Той взагалі нічого не знав...

Відступати не було куди.

— Тоді йдемо! Ще шампанського! — Світлана.

— Світланко!.. — Тамара.

У голосі тривога, ніжність і відповідальність.

— Не хвилюйся, я все контролюю, — Світлана. — Тепер я все контролюю.

Сауна була готова на восьму годину, як ми й замовляли. Світлана зайняла нижню полицю, а ми з Тамарою горішні. Багато тепла, незнайомі екзотичні аромати, великі чорні махрові рушники...

— Гарно в них тут. Як дитятко підросте, обов'язково приїду сюди ще раз. Усі втрьох приїдемо... — Світлана.

— Гарна думка. А я, тільки-но отримаю розлучення, також сюди приїду... — Тамара.

Було відчуття, що жінки слухають лише свої власні емоції і відчитують потаємні бажання.

— А я б звідси взагалі не їхала, — я.

— А що? Непогана думка. Ти б могла здати своє помешкання вдома, а тут влаштуватися на якусь роботу, або й так — жити у своє задоволення, — підхопила думку Тамара.

— А що б ти хотіла робити, коли б могла собі дозволити? — Світлана.

— Писати.

— А що? Статті до глянцевих журналів? — Жінку це відверто зацікавило.

— Ні. Романи.

— А-а-а-а, — розчаровано, — журнали куди цікавіше.

— Можливо, — охоче погодилась я.

Так гарно точилася розмова, мені будь-що захотілося зберегти цю нейтральну ноту.

— Дівчатка, ви ще побудьте, а я піду. Голова розболілась. Не треба було стільки шампанського пити, — раптом Тамара. — Повірте, зовсім не хочеться вас покидати, але справді не можу.

— То ми також, — Світлана поспішно, наче боялася залишатись зі мною наодинці.

— Ні, ні! Я буду картати себе, що через мене ви недоотримали задоволення... — Тамара прохальним голосом.

— Гарзд. Але ти не засинай. Підемо ще на пляж. Посидимо... Востаннє... — Світлана.

— Заходиш? — я.

Раптом вирішила розслабитися, заплющити очі, забутись. Як ніколи захотілося тепла, тихої музики, незвичайних пахощів. Воліла відчути себе захищеною, у безпеці... наче в лоні...

— Ні, йди сама. Я тут посиджу... — втомленим голосом Світлана.

Я не наполягала. Зняла із себе рушник, постелила на дерев'яну лаву. Залишилася оголеною. Лягла на повен зріст. Заплющила очі. Тепло поволоеньки входило в мене, заходило під шкіру. Я завжди мерзну, тому тепла мені не може бути забагато. Музика — дивовижне поєднання струнного інструмента, голосу, щебету птахів та звуків морського прибою — заколисувала, гойдала і відносила все далі й далі, до давно забутих мрій.

Мені захотілося забути про все, що сталося протягом кількох останніх років. Запраглося ще одного шансу. Здавалося, що з цією поїздкою він у мене з'явився. І хоч на своє запитання я так і не отримала відповіді, та гадала, що разом з учасниками я навчилася прощати, приймати, любити. Передусім себе.

Так, насправді-бо я й не знаю, яка я. Я думала, що хтось мені це скаже, але помилялася. Я мусила сама визначити. Була в боргу перед самою собою. Я намагалася по-новому дослухатися до свого тіла. Пробувала відчутти щось глибше і таємничіше, ніж хіть, ніж бажання. І воно відгукнулося. Воно так багато хотіло мені сказати. Його розривало бажання про все мені розповісти...

Страшенно душно. Бракує кисню. Кров від надзусиль пульсує в скронях. Ковточок води... Чистої, прозорої, прохолодної. Іду до дверей. Легко штовхаю. Мовчать. Наче жартують. Вони ніколи не зачинялися. Двері в сауні ніколи не зачиняють... Штовхаю сильніше. Мовчать. Вперто, зціпивши зуби. Усе ще не передчуваю нічого злого. Яке зло? Я ж тільки-но навчилася

приймати... Кров стугонить дедалі болісніше. Язик прилипає до піднебіння. Ковток води... малесенький... Протираю невеличке скельце в дверях, аби хоч когось покликати на допомогу... Я ж тільки навчилася прощати... Світлана. Чудово! Вона мене побачить і допоможе... Якась бліда і знову некрасива. Треба буде їй сказати, що така крива посмішка їй не личить, що вона старить її... Жінка щось намагається мені сказати. Самими устами... «К-у-р-в-а» — відчитую по буквах...

Стукаю ще раз... Стрічаюся з нею очима... Вона не поспішає відчиняти двері. Підпирає їх щільніше своїм поглядом...

Але ж як?

Я ж тільки навчилася любити...

Видавництво Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
www.trade.bookclub.ua

ГУРТОВИЙ ПРОДАЖ КНИГ ВИДАВНИЦТВА

ХАРКІВ

ДП з іноземними інвестиціями
«Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»»

61140, г. Харків-140,
просп. Гагаріна, 20-А
тел/факс +38 (057) 703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Одеський підрозділ

65063, м. Одеса, вул. Армійська, 8-В
тел. +38 (048) 776-07-67
e-mail: odessa@bookclub.ua

ЗАПОРІЖЖЯ

ФОП Савчук Ю.Д.

69057, м. Запоріжжя, вул. Седова, 18
тел. +38 (050) 347-05-68
e-mail: vega_center@i.ua

КИЇВ

ПП «Букс Медіа Тойс»

04655, м. Київ, просп. Московський, 10-Б, оф. 33
тел. +38 (044) 351-14-39,
+38 (067) 572-63-34,
e-mail: booksmr@rambler.ru

ДОНЕЦЬК

ТОВ «ІКЦ «Кредо»»

83096, м. Донецьк,
вул. Куйбишева, 131-Г
тел. +38 (062) 345-63-08, +38 (062) 348-37-92, +38 (062) 348-37-86
e-mail: fenix@kredo.net.ua
www.kredo.net.ua

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»

служба роботи з клієнтами:

тел. +38 (057) 783-88-88
e-mail: support@bookclub.ua
Інтернет-магазин: www.bookclub.ua
«Книжковий клуб», а/с 84, Харків, 61001

Лукашук Х.

Л84 Курва : роман / Христина Лукашук ; передм. І. Карпи ; худож. Х. Лукашук. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. — 240 с. : іл.

ISBN 978-966-14-5409-4 (PDF)

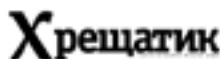
Марті є чим поділитися з подругами. Їхні посиденьки — таке собі «Секс і місто» по-українськи. Але їй нема чим похвалитися: закохуватися в одружених чоловіків — Мартина карма. Коли вони з Остапом планували власне весілля, вона й гадки не мала, що десь під Івано-Франківськом на нього чекає жінка та двійко діток... Другий, Павло, нічого не приховував, але розлучатися не хотів. Чим закінчаться Мартині спроби номер три й чотири, якщо достеменно відомо, що п'ятої не буде?

УДК 821.161.2
ББК 84.4УКР

Спонсори та партнери конкурсу «Коронація слова»

Інформаційні партнери

ВІД ПЕРЕМОЖЦІВ КОНКУРСУ «КОРОНАЦІЯ СЛОВА»

ХОРОШІ ДІВЧАТКА ПОТРАПЛЯТЬ У РАЙ,
ПОГАНІ — В ІСТОРІЮ!

Оля була поганою: поганою для мами, що пестила лише молодших дітей, поганою для школи — таким медалей не дають... Тож мала всі шанси або вскочити у халепу, або... щось змінити на цій кулі! А поки що наша героїня накликає на себе гнів рідної неньки спробою повернути новонародженого братика туди, де він начебто взявся, — під скирту, тікає з дому, змінює школу, а чорна карма притягує негаразд за негараздом... Та якщо вже Бог поцілував дитину в тім'ячко, вона вистійть, витримає всі випробування!

ТРИ ЖІНКИ. ТРИ МРІЇ. ЗДІЙСНИТЬСЯ ЛИШЕ ОДНА

Вчителька німецької Галина й гадки не мала, що під старість закрутить роман із колишнім однокласником і, ставши тягарем для дорослого сина, шукатиме долі та євро в Німеччині. Та краще вже працювати прибиральницею в домі берлінської багатійки, аніж у рідній школі...

Колишня танцівниця Наталка називає своє гастарбайтерство берлінським джайвом: нові красивиди, одружені чоловіки, наші та іноземці, — закордонне життя вирує, а вона все плекає свою мрію всиновити сирітку...

У Лариси дитинка вже є, а от утримувати її матері-одиначці не до снаги. Виховуючи вередливих маленьких німчиків, вона засинає і просинається з єдиною думкою — побачити і притиснути до серця свого сина, а не чужого...

